ARISTOTELIS

PERI HERMENIAS

LIBER ANITIO MANLIO SEVERINO BOETIO INTERPRETE: PARAPHRASI

MICHAELIS PSELLI

PERIPATETICI, NVNC PRIMVM LATINITATE DONATI, ILLVSTRATVS.

Restitutio quoque locis omnibus qui in alijs impressis exemplaribus corrupti habebantur.

Ne quis hunc vsquam alius suæ ditionis locorum impune librum imprimat, alibi ue impressum vendat, Pontificis Maximi, decreto cautum est.

Venetijs apud Hieronymum Scotum.

M. D. XLI.

ARISTOTELIS

PERI HERMENIAS LIB.

SECTIO PRIMA.

De signis.

1 RIMVM *Oportet constituere quid sit nomen, & quid verbum,*
2 *postea quid est negatio & affirmatio, & enunciatio & oratio. Sunt*
ergo ea quae sunt in voce earum quae sunt in anima passionum notae:
3 *& ea quae scribuntur, eorum quae sunt in voce. Et quemadmodum*
nec literae omnibus eaedem, sic nec eaedem voces. Quarum autem hae
primum notae sunt, eaedem omnibus passiones animae sunt: & quarum
hae similitudines, res etiam eaedem. De his vero dictum est in iis qui
4 *sunt de anima: alterius enim est negotij. Est autem quemadmodum*
in anima aliquando quidem intellectus sine vero vel falso, aliquando autem cui iam necesse est hor-
rum alterum inesse: sic etiam in voce. Circa compositionem enim & diuisionem, est verum & fal-
5 *sum. Nomina igitur ipsa & verba consimilia sunt, ei (qui sine compositione & diuisione est) in-*
tellectui: ut homo uel album, quando non aliquid additur. neque enim falsum, neque uerum adhuc
est. signum autem huius est. hirco ceruus enim aliquid significat, sed nondum uerum aliquid, uel fal-
sum, si non uel esse, uel non esse, addatur uel simpliciter, uel secundum tempus.

ANtequam examussim propositiones tum affirmatiuas tum negatiuas, ad haec uniuersales & particulares expono: simplices uoces, ex quibus huiusmodi propositiones coalescunt, explicare ac definire par est. Primum, scilicet nomen, utpote quod uerbo sit imperfectius. Nam illud & subiacet, & aliunde mutuatur: hoc autem & praedicatur, & transfundit: Deinde uero propositiones, quas huiusmodi conflant uoces: Subhęc harum genus, puta enunciationem: Postremo huius quoque genus, orationem. Sed quoniam de uocibus non significatione cassis ac uanis, uerum de significatiuis nunc disserimus, sciendum quod cum quatuor haec omnino sint, Res, Intellectus, Voces, & Literae (Nam & has merito in hunc numerum cooptamus, quod ad probandum uoces ex instituto esse conducant) Res utique & intellectus, quoniam apud omnes eadem existunt, natura profecto sunt: Voces autem (ea scilicet quę sunt in uoce) nomina inquam & uerba: nam utro que sane modo dicatur: adhęc literae, quoniam non apud omnes eaedem sunt, instituto censentur. Verum & uoces, nomina scilicet & uerba, quae in uoce ut materia sedent haerentque, diuersis pro inde idiomatis appellationibusque partiuntur, itidem literae quoque uariis subinde scriptionis characterumque lineamentis distinguuntur. Igitur ea quę sunt in uoce, animę passionum, id est, conceptuum, nimirum ob phantasticam mentem, quodque ea cum distinctione ac partitione res efformet, sunt notae. Quae uero scribuntur, signa rursus sunt uocum. Et quemadmodum non apud omnes sunt eaedem literae, itidem nec uoces: quarum illae quidem notae sunt, apud omnes similes habentur. Porro quoniam uoces primum & continenter conceptus significant, & horum tanquam interiectu & interuentu res: quorum, id est, conceptuum primum notę sunt ea quę sunt in uoce, conceptus certe illi eaedem sunt omnibus passiones: quarum autem rursus rerum conceptus ipsi sunt imagines, simulacra pura, atque in totum similitudines, illae certe quidem res omnibus sunt eaedem. Verum his de rebus, phantastica nempe anima, eiusque notionibus, in commentatione de anima a nobis dictum est. Cęterum quemadmodum in anima est interim simplex nominis & uerbi intellectus, neque uerus usquequaque neque mendax: interim autem coniunctus ex his & confertus, cui ueritatem ac mendacium inesse necesse est: sic etiam in uoce, interdum simplex est uel nomen uel uerbum, falso ueroque uiduatum: interdum cõplexio ex his iuncta, uerum

aut falſum enuncians. Neque enim ſimplici in nomine uel uerbo falſum aut uerum deprehendas: ſed circa affirmationem, cui compoſitio & negationem, cui diuiſio nomen eſt: Nam illa quidem prædicatum ſubiecto cōmittit, & tanquam componit: ideoq; Compoſitio uſurpatur. Hæc autem particulæ inficiantis adiunctione, quæ uerbo præponitur, diſſecat & diuidit: ideoque Diuiſio uocatur. Ipſa igitur ſimplicia nomina & uerba aſſimilia ſunt ſimplici nominali aut uerbali animæ notioni. hæc utique uox homo, quæ nomen eſt, ſimplici nominis in anima conceptui: item hæc quoque uox albus, quæ quoniam prædicatur, uerbum eſt, ſimplici uerbi in anima notioni. Huiuſmodi porro nomina & uerba, niſi quandam ſane additionem, uel primigeniam ac primitiuam, uel adeo deductitiam ſortiantur, neque uerum neque falſum exprimunt: neque tamen protinus ſignificatione prorſus carent: uerum ut partes, ſigna quoque ſunt ac notationes partium: Socrates nimirum, notionis huiuſce nominalis: ambulat, huiuſce uerbalis. Quod autem nec nomina nec uerba ſeorſum ſumpta, aut mentiantur aut uerum efferant, argumento ſunt uoces compoſitæ. Si enim Tragelaphus uox utique compoſita, neque mendacium neque ueritatem enunciat: multo minus nomina ſimplicia, & prorſus incompoſita, ut Socrates & Plato. Si nãq; ea quæ magis propoſitionibus finitima accedunt, cōpoſita ſcilicet nomina, ueri falſiq; ex æquo inania ſunt: cur nō potius longe ab illis diſſita, & uero ob id ſimpliciſſima ueritate ac falſitate carebunt? Hinc adeo Tragelaphus, quoniam conceptum prodit, ſignificat quidē aliquid, nempe impreſſam ac informatā in mente phantaſtica Tragelaphi notionem: neque tamē uerum aut falſum indicat, niſi uerbū illi ſit adiunctum, uel priuatiuum, ut eſt, aut nō eſt: aut deriuatiuum, ut mouetur aut nō mouetur. Bifariam uero fit adiunctio: nã aut infinita eſt, ut Tragelaphus erat, eſt, erit. Id enim innuit uel ſimpliciter: Aut finita, & ſecūdū tempus, ut erat heri Tragelaphus, & hoc tēporis articulo eſt, & cras erit.

De Nomine.

6 *Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, ſine tempore, cuius nulla pars ſignifica-*
7 *tiua eſt ſeparata. In nomine enim quod eſt equiferus, ferus per ſe nihil ſignificat, quemadmodum in oratione quæ eſt equus ferus. At vero non quemadmodum in ſimplicibus nominibus, ſic ſe habet in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt: in his autem vult quidem, ſed nullius eſt, ſeparata. vt in eo quod eſt equiferus hoc quod eſt ferus. Secundum placitum vero quoniam natura, nominum nullum eſt, ſed quando fit nota. quoniam deſignant & illiterati ſoni, vt ferarum, quorum*
8 *nihil nomen eſt. Non homo vero non eſt nomen. at uero nec poſitum nomen eſt, quo illud oportet appellare. neque enim oratio, neque negatio eſt. ſed ſit nomen infinitum, quoniam ſimiliter in quoli-*
9 *bet eſt & quod eſt & quod non eſt. Catonis autem & Catoni & quæcunque talia ſunt, non ſunt nomina, ſed caſus nominis, ratio autem eius eſt, alia tamen ſunt ſecundum ſeipſa: quoniam cum eſt, uel fuit, uel erit, neque uerum, neque falſum eſt, nomen uero ſemper. ut Catonis eſt, uel non eſt, nondum enim aliquis neque uerum dicit, neque falſum.*

Quoniam nomē compoſitum eſt, ſimplici nimirum uoce coniunctum, & certa quadam uoculatione, diſerta ſcilicet articulataq; locutione, materia ſane ac forma cōſtat: ſed in compoſitis potiorem forma rationē obtinet, inferiorē materia. Potior igitur & antiquior articulata locutio, ſimplici, quæ in ipſa cōtinetur, uoce. ideoque illa formæ rationē obtinet, materię autē uox. atque ita uox materia nominibus & uerbis ſubiacere deprehēditur. in totum autē, uniuerſalis uox, ad eam quæ in nomine & uerbo eſt, uocē collata, generi cōparatur. Nec uero in diſſentaneam incurrimus cōtentionem, cū rem eādem & materiam & genus uocamus, utpote nō ad idem, ſed aliud atq; aliud relatam. Etenim ad uerbū & nomē uox particularis aut tota relata, materiæ cū inſtar ſit, ad formā ſeſe utiq; habet: ad particularē uero, quæ in nomine eſt ac uerbo, uocē collata uniuerſalis uox, genus eſt. Eſt ergo nomē uox aliquid ſignificans ſubiectum, cuius eſt & notatio: nō id quidē natura, ſed inſtitutione, uidelicet poſitu. Nec uero hic Platoni Philoſophus refragatur, etiamſi ille natura prodit nomina eſſe, hic poſitione docet. Etenim Plato in Cratylo quoniam peritum nominū impoſitorē informat, perite illū quoq; & ſcite nominū poſitionibus, adeo ut cuiuſq; naturā cōtingant, uti ſubigit: ideoq; nomina eſſe natura cenſet, Philoſophus autē, id certe nō abdicat, ſi modo inter ſapientes honorarium arbitrū agere decet, docet tamē quod qualia illa cūq; nomina ſint, ho-

minum inuento iudicioq; cōstant: atqui iudicio quæ cōstituuntur & absoluuntur, eorum sunt, quæ institutione, nō natura censentur. Nihil igitur obest, quominus idem & instituto & natura esse dicamus, dum ad aliud modo, atq; aliud tum nomina tum uerba audiamus. Sed quatinus uerba uoces sunt, & diserti conceptus effecta, huiusmodique potissimum affectionem designant, secundaria deinde ratione etiam tempus tum præsens, tum circunstans, nomina auté etiam si tempus sæpenumero uel iuxta ipsum quoq; temporis nomé denotant: nō tamé ipsum perinde ut uerba, neq; certam quádam insinuant affectionem: ideo sine tépore Philosophus nomina esse asserit.

Sed cú omne nomé aut simplex sit, aut cōpositum: in simplicibus utiq; nihil in totú partes discretæ significant, in cōpositis, significare quadamtenus gestiunt, sed cum nondum hæ a quoq̃ disiunctæ fuerint. Nam facta a cōposito distractione, partes quod ad cōpositi naturam spectat, nō significant. Nam hippos. i. equus, cum a dictione Calippus, nō distractú sit, quiddá significare gestit, rem nempe subiectam: sed cum abiunctú sit, quod ad cōpositi uim attinet, nihil notat. hoc enim uel cú substantia qualitatem signat, uel forte nomé est, quod de homine dicatur: illi auté quid tandé, uel cú homine, cui nomé est Callippus, uel cú specioso equo cōmertii erit. Cæterú huiusmodi hallucinatio in nominibus duntaxat coniunctis nō citra rationé esse solet, in simplicibus uero omni defungimur tumultu. Philosophus auté sui interpres, quinam secúdú positioné in finitione posuerit, explicans, nō natura ait nomina esse, sed cum a diserta mente, tanquam fabricata & effecta sint, statim notas, nec protinus similitudines deprehendi. Cæterú nominibus authoritaté nō ex alicuius significatione, sed ex ipsa positione cōstare. Etenim si ex rei nota nomina designemus, forsitan inscriptiles tum sonos aliquid significátes nomina dicamus: quorú utiq; sonorú nihil nomé appellatur. Verumenimuero nō homo, & si nominis speciem titulumq; exhibet (nam & nominú regioné occupat, & aliquid significat, etiam si infinitum, uerú aliquatenus in eo ipso q infinitú est, tamé circúscriptú) neutiquá est nomé: homo enim de his duntaxat quæ sunt dici, nō homo uero & de his quæ sunt & nō sunt prædicari possit. Neq; igitur nomé est, neq; item uerbú, cú nec prędicetur, nec tépus designet: sed nec affirmatio, quoniá nec uerú, neq; falsum enunciat: nec ité negatio, tum ob id quod dictú est, tum quod inficiante particula nō, eiecta, quod reliquú est, affirmatiuú, enunciatum nō existat: nec uero enunciatio, quoniam affirmationis & negationis genus nō est: nec sane oratio, quia nec uocatiua, nec cōpellatiua, nec deprecatiua, nec aliarú ulla orationis forma: neq; postremo enúciatiua. Qui tádem igitur uocabimus? nomé infinitum: nomé quidé, ut uocé, ut significatiuá, ut instituto, ut sine tépore: infinitú uero, ut in quádam infinitioné animú nostrú reuocás, nec ullatenus phátasiam nostrá circúscribens, aut ad id cōtrahens de quo ipsum prædicare possit.

Casus auté nomina haudquaquá uocari debeant, siquidé cú uerbo iustá ac integrá propositioné nō cōstruunt, sed aliqua extrinsecus additione egent. Nam Socrates est, in solidá integratú est propositioné: at, Socratis est, quodam foris adminiculo eget, ut uel liber uel ager. quanq̃ cætera quæ in nominis finitione habétur, cú casibus cōspirant & quadrant. Hoc uero solú a nomine differunt, quod cú uerbo propositioné nō cōstituant, nomé auté cōstituat. Ité nomen cú uerbo aut uerax est aut mendax: nam, Socrates est, & Socrates nō est, alterú horum uerú falsum ue enunciat. at, Socratis est, aut Socratis nō est, neutrum neq; uerax est neq; mendax, nisi quid extrinsecus adiunctum sit. Ideoque Casus nominis nō dignatur noméclatura philosophus, utpote qui nō illius momentú uiresque in propositionibus sortiantur.

De Verbo.

10 *Verbum autem est quod consignificat tempus, cuius nulla pars significat extra, & est semper eo-*
11 *rum quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quoniam consignificat tempus, vt sanitas qui-*
dem nomen est, sanatur vero verbum. consignificat enim nunc esse, & semper eorum quæ de altero
12 *dicuntur nota est, vt eorum quæ de subiecto vel in subiecto sunt. Non sanatur vero, non ægro-*
tat, non verbum dico. Consignificat enim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic,
nomen positum non est: sed infinitum verbum sit, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, &
13 *quod non est. Similiter autem & sanabitur & sanabatur non verbum est, sed casus verbi. Diffe-*
runt autem a verbo, quod hoc quidem præsens consignificat tempus, illa vero id quod circumcirca
14 *est. Ipsa igitur secundum se dicta verba, nomina sunt, & significant aliquid: cōstituit enim qui di-*

cit intellectum, & qui audit quiescit. sed si est, vel non est, non dum significat. neque enim signum est rei, esse vel non esse: nec si hoc ipsum est, purum dixeris. ipsum enim nihil est, consignificat autem compositionem quandam, quam sine compositis non est intelligere.

Verbũ est quod cũ actionis & passionis significatione, pręterea tempus præcipue subnotat, quo quis agit. Nam cætera quæ in reddita nominis finitione sunt, cũ uerbo cõmunicantur, ut uox, significatiua, ex instituto. uerum ex propriis ipsum finire par est. Proprium autem eius est tempus insuper designare, quoniam nomẽ absq; tẽporis designatione effertur, uerbũ autẽ tempus cõsignificat. Quod autem (CVIVS nulla pars seorsum significat) addiderim, quod & ipsum in nominis finitione situm est, perinde ac si uel omnia uerbo adponere finitionis cõmunia necesse sit, uel propria dũtaxat, mirari nõ debes: ne enim audita ex meris uerbis propositione, cuiusmodi est, Philosophari est beate uiuere, mox cõturberis, perinde ac uerbũ aliquod ab ea diuulsum significatiuũ reperire liceat, ideo adiunctum est (Cuius nulla pars seorsum significat) ne forte diuersis coagmẽtatam uerbis propositionẽ, uerbũ dici putet: sed huiusmodi, si placet, ex uerbis complexionẽ si reperias, Propositionẽ appella: Verbum autem, quod solum de nomine prædicatur. (Consignificat autem tempus,) Si meam quidem enucleare mihi finitionẽ licet, ad nominis distinctionem adieci, quãdoquidem hoc tẽpus utiq; nõ annotat, illud autẽ præterquã quod potissimũ actionẽ & passionem prodit, una quoq; tẽpus significat: idq; ex sanitate nomine, & sanor uerbo liquet. Est autem semper Verbum eorum, quæ de altero dicuntur, nota. eorũ quidẽ nota, ut quod de substantiis prędicetur, nõ prædicatis subiiciatur. (Semper) autem ad nominũ differentiam, quæ sæpenumero & de quodam prædicantur, & eidem uicissim subiiciuntur. in hoc enim pronunciato, Socrates albus, uerbũ audire debes albus, ut quod prædicetur, subiectum autẽ Socrates: sed & ordinẽ inuertere licet, & eam, quæ pręter naturã dicitur, prædicationem cõficere. ut, hoc album Socrates est, hic subiectum utique prædicatum, ac uicissim prædicatum subiectum est factum. Sed hic, Socrates ambulat, nõ item: siquidẽ semper ambulat de Socrate prædicatur. ideo in finitione mihi (semper) adiectum est. Cæterum præcipue ac proprie illa quæ nomine & uerbo cõstat, Propositio est: uerbo utique nõ miscello, ut quod interim nominis speciem repręsentet, cuiusmodi τὸ εὐδαιμονεῖν, i. beate uiuere. Nam hoc quidẽ infinitiui cum sit modi, qua tempus consignat, in uerba adlegitur: qua uero cum articulo cõponitur, nominibus adnumeratur. Ideoq; in propositionibus quas istiusmodi uocabula cõstruunt, uerbo, est, egemus. Sciendũ quemadmodũ ex nominibus quędam iuxta substantiam de quibusdam prædicantur, ut de formis genera: quędam rursum in substãtia, ut accidentia de subiectis: illic, ut animal de Socrate: hic, ut album de Platone. Itidem ex uerbis quoque alia de subiecto dici, alia in subiecto. De subiecto nempe ea, quæ subiecta, de quibus dicuntur, conformant & cõplent: ut moueri de uerbo hoc ambulare: nunquã enim est ulla absque motu ambulatio: in subiecto autem, quæ subiecti substantiam nõ complent, ut ambulare de Platone dictum, substantiam eius nõ cõformat. nihilo enim minus etiam, cum nõ ambulat, est Plato. Nõ ualet autem, & nõ ægrescit, etiam si illa quidem ipsa uerba sunt, utpote quæ & tempus cõsignificent, & de aliis semper dicantur, ut Socrates nõ ualet: nõ tamẽ finita uerba sunt, siquidẽ uerba in his dũtaxat quæ sunt, assumuntur: uerbi gratia, ualere in iis quæ sunt, & sanitatis capacia feruntur: nõ ualere autem, & de his quæ nõ sunt iuxta, & de his quæ sunt prædicatur. Aio enim ex æquo & nõ ualere Platonem, & nõ ualere formicoleonem. cõsentaneum siquidẽ quod nõ sit, nõ sanum esse. Valebat autem & ualebit, cætera cum uerbo ualere cõmunia habent: utraque enim positione constant, uoces sunt, significatiuæ, & reliqua deinceps quæ in finitione habentur. Differunt autem a ualere, ea quæ circumiacent: quatenus instans unum finitum ac destinatum est: multiplicia & numerosa tum futura tum præterita, infinitatem habent. ideo tempora istæc, uerba nominare nõ decet, sed casus uerbi, id est, pręsentis. Casus utique, quia a pręsenti exciderunt, ut genitiuus & datiuus aliiq; deinceps casus uocantur, quod a recto ceciderunt. Paulo enim inusitatius in uerbo casus pro formatione usurpaui. Illud autem etiam sciendum, quod ex dialecticis uocibus, nomine inquam & uerbo, nomen subsistentiam solam indicat, uerbum cum subsistentia relationem. Verum in perfecto hocce enunciato, Socrates ambulat, ipsum ambulat relatiuum magis intelligitur, non perinde etiam substantiuum: decetque ab eo, quod potius est, totum relatiuum nuncupare. Cum autem ipsum per se uerbum a nominis nexu seiunctum enunciatur, substantiuum magis, quam relatiuũ intelligetur. Quoniam igitur subsistentiam tum magis denotat, nomina autem subsistentiæ defi-

gnatiua sunt: uerbum scilicet tum merito nomen uocari debeat, significat enim quidpiam. Nam qui solitarium tunc uerbum profert, ut ambulat, ambulantis intellectum a multis actionibus in unum ambulandi actum sistit. aut sic, pronunciatione actionis aut passionis significationem constituit uulgatius ac protritius uerbo [illegible] pro [illegible] idest constituo accepto, aut sic, nam multis id modis interpretari conuenit: pallantem & errabundam rogantis mentem quid agit Socrates? propterea quod eum multa agere animo suspicetur: qui illum philosophari respondet, sistit, nec eius animum diuagari sinit. Quo protinus audito, qui rogabat, acquieuit, nihil anxie aliud inuestigans. Cæterum & si uerba interdum substantiam designant, nihildum tamen aut esse aut non esse notant, id est, affirmationem aut negationem, uel ueritatem aut mendacium. Non enim quod res sit uel non sit, notæ sunt, nam id subiecti & prædicati complexus molitur. aut sic. Nec enim ipsum alioqui primarium uerbum, scilicet est, ueri aut falsi est nota, nisi subiectum præponas, ut homo est aut nõ est: sed nec ipsum quidem ens quod tum de illo prædicatur, tum primarium quoq; magis dicitur, per se nudum. ipsum enim quod ad uerum aut falsum attinet, nihil est: cõsignificat autem compositionem quandam, id est, adiecta compositione quadam significat aliquid, ut cum dicis, Socrates est. Cæterum huiusmodi compositionem haud aliter quam iuncto actu cum nomine uerbo intelligere datur. Est siquidem cum audieris, uel Platonem, uel Socratem, uel denique rem, ad quam, est, refertur, concipe, prout consignificare etiam quandam compositionem uerbum, dicitur: non tamen ipsam positum compositionem mente complecti, ni composita actu iuncta sint, uidelicet simplicia. Composita autem dicta sunt, quoniam serie quadam inter sese continenter, & conuenienter componuntur.

De oratione.

15 *Oratio autem est vox significatiua, cuius partium aliquid significatiuum est separatum, vt di-*
16 *ctio, sed non vt affirmatio vel negatio. Dico autem, vt homo aliquid significat, sed non quoniam*
est aut non est, sed erit affirmatio vel negatio, si quid addatur. Sed non hominis syllaba vna, neque
enim in eo quod est sorex, rex, significat, sed vox nunc est solum. In duplicibus vero significat qui-
dem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est. Est autem oratio omnis quidem signi-
17 *ficatiua: non sicut instrumentum sed, quemadmodum dictum est, secundum placitum. Enunciatiua*
uero non omnis, sed in qua uerum uel falsum est: non autem in omnibus inest, ut deprecatio oratio
quidem est, sed neque uera, neque falsa. Cæteræ igitur relinquantur: rhetoricæ enim uel poeticæ
conuenientior est consideratio: enunciatiua uero præsentis est speculationis.

Non absurde mihi nec temere oratio enunciato eiusque partibus est prælata. decebat enim ex pollicitatione & nuda superius proposita enarratione, de affirmatione & negatione sermoné nunc excitare: postmodum cuiusmodi esset enunciatum, circunscribere: postremo ad enunciati genus orationem ascendere, ut ordinem quoque in nomine uerboq; sum secutus. uerum alia me ratio, ac perinde sapientissima impulit. Nam illa quidem optimo iure seiunxi, & seorsum de utroque disceptaui, cum præsertim suapte inuicem substantia differrent. At uero orationem ab enunciatione nullatenus separare licet, nec enunciationem itidem ab affirmatione & negatione, nisi quis cogitatione id forte mera contendat: & illic quidem nomé neutiquam est uerbum, sed nec uice uersa: hic uero enunciati partes enunciationes: ideoque omnino etiam orationes. Quod si placet, alteram quoque causam accipe. Quod in nomine & uerbo ab imperfectioribus ad perfectiora progressu sum usus, hic contra a perfectis ad imperfectiora, nec quisquam gentium me duplici esse ordine usum calumnietur. Oratio igitur hoc ipso cum nomine ac uerbo conspirat, quatenus ut illa & uocem & significatiuam participat. Vox autem & ut materia cum nomina & uerba texit, & ut genus est. quoniam & in nominibus & uerbis particulares quædam uoces iugatę & complexæ, uel adeo potius ipsis subiacentes, materiæ rationem habent, ad uocalem totam uim uariamque illam modificationem & distinctionem, cõstantemque propriis tanquam uarietatibus uoculationem collatæ. Secundum autem institutionem diffinitioni nõ est a me adiunctum, quod ad id ambiguitas quędam occurrit, quam sermonis processu diluemus. Nõ decet autem pro confessis ambigua statuere. Est ergo oratio, ut eodem reuertamur, uox significatiua, (cuius partium aliquid seorsum significatiuum est, ut dictio, sed non ut affirmatio.) hanc enim totam iunctim uerborum compre-

hensionem,citra interspirationem continuare & legere opus est. (Aliquid) uero adieci,quod orationis enunciatiuæ partes quædam sunt maiores & continentiores, ut affirmatio & negatio: aliæ minores & longiuscule dissitæ,ut uerbum ipsum & nomen. Ex his igitur partibus quæ proximę sunt,uerum & falsum:quæ remotissimæ,rem dũtaxat subiectam designant. Ob nomé ergo & uerbum finitioni(aliquid)adieci,quæ utique seperata & per se dicta,dictiones,nõ etiam affirmationes sunt:tu uero nec negationes,etiam si una contentus propositione finitioni nõ adieci,intellige. Dictio porro,simplex uox,uerbum,nomé,terminus,subiecto eadem sunt,habitu duntaxat & modo inter se differunt. Cum enim hanc uocem homo,ut aliquid significantem,simpliciter assumimus, simplicem uocem dicimus:cum alicuius prædicatum facimus,uerbum:cum subiicimus,nomen: terminum,cum in ipsum syllogismum resoluimus:dictionem,cum ut affirmationis & negationis partem accipimus. Quod si placet,alio etiam modo aliquid intelliges,nõ omnia.s.quæ in pronunciatis sunt,significare,ut articulos,negátes particulas,coniunctiones:sed subiecta sola & prædicata. Quod autem horum quodq; nominum inquá & uerborũ, dictio sit, nõ etiam affirmatio aut negatio,sub oculos ponendum: ut nomé homo:hoc enim etsi aliquid significat, nõ tamé esse aut nõ esse,id est affirmationem aut negationem,uerum aut falsum: sed tum nomé affirmatio aut negatio fiet,cum aut finitum aut infinitum uerbum annexum fuerit. Nec tamé interim hallucineris, quemadmodũ pronunciatorum partes sunt significatiuæ, itidem quoq; uerborũ & nominũ esse. Nam Socratis nulla per se syllaba quidquá significat: sed etsi sorex proponas,huicq;,so,decerpas, rex,significatiuum nõ est:cum pręsertim si per se,rex,efferas,uocé promas significatiuam,quæque in significãdo a dictione sorex,nihil differat. Sed hic, in simplicibus scilicet nominibus nõ statim addubitat auditor. Ideoq; nõ significatiuæ partes putãtur,in cõpositis uero indidem uocis geminatione aberrat. Verum etsi hęc aliquid significare uidentur,nõ tamé per se ipsa. Quid auté est per se ipsa? nempe quod Calippus nomé proprium à καλὸς.i pulcher & ἵππος.i.equus iunctum est: per se ipsum ergo pulcher,& item equus,nullam similitudinis speciem cum Calippo exhibent. Igitur si nomina & uerba & minores orationis partes, significatiuæ sunt, & uniuersa utique oratio. nec id prolixiori sermone eget. Ná argumentũ a minori sufficit. Sed hoc loco an positione sit oratio, controuersia existit:propter quam initio mihi hoc nomé silentio prætermissum est. Nõnulli siquidem esse instrumentum uocalis facultatis, quæ naturalis est,putarunt:ideoq; ipsam ut natura cõstantem statuerunt. Etenim naturæ instruméta,naturalia quoq; sunt, ut auris auditricis facultatis,manus tactricis:mihi uero instrumentũ esse nequaquá uidetur,sed opus. Ná uocalis facultatis instruméta sunt,pulmo,arteria,thoracis dilatationes,gurgulio,palatũ, lingua,& alia:oratio autem omnium horũ est effectũ,& opus. Nec sane miraculũ,cõficientia naturalia esse,opera uero cõmento & studio cõstare. Nam saltatoria ars,cum sit ambulatricis,quæ naturalis est,motionis opus,studio tamé & institutione cõstat:attamé instrumentum oratio nominũ uerborumq; significationis est. Quod uero ea ut organo utitur,intellectiuæ prorsus animæ subiacet. hæc etenim sola & naturalibus dotata est potentiis,& adscititiis. Ac omnis quidem oratio,siue deprecatiuam,siue interrogatiuam,siue qualemcunq; dixeris,siue adeo ipsam enunciatiuá,cuiuspiam subiectæ rei significatiua est:idq; secúdũ institutioné, ut iam persępe dictũ est:nõ autem ut instrumétum, propterea quod naturalium quæ sunt in nobis facultatũ organa,& ipsa quoq; necessario naturalia sunt. Est uero etiam organũ alio modo,nimirũ ut mihi dictum est,articulatarum & disertarum uocũ significationis,& ea sic utitur intellectus. Et quidé oratio omnis significatiua est, sed illa enunciatiua sola,cui uel ueritas,uel médacium inest. Nec uero hæc in omnibus orationibus insunt,médacium inquá & ueritas. Quippe qui istuc? cum pręsertim cæteræ orationes uitalis nostræ facultatis sint indices,intellectiuæ sola enũciatiua. cui igitur facultati ueri falsiq; intelligétia cõnata est, orationi quoq; ab ea profluenti, eadem illa adhærere possunt. Quoniam ergo uitalis potétia coagmétum solũ nostro suppeditat corpori,uel potius genituræ & uitæ est autor: intellectiua auté ad id inutilis est,sed intelligere,& de rebus pronũciare posse suggerit:sic certe pronũciare nihil aliud ac enũciatiua oratio est,quę a solo intellectiuo tanq̃ fonte,sola scaturit,perinde ac limpidissimus quidá ac splédidissimus riuus genitiuá naturá repræsentans. hoc enim,adesdũ huc mihi respõsurus,& quá uellé philosophari,& abi ad quédá,cæteræq; orationis partes, q uiuamus, indicát:cæterũ q uerũ aut falsum enũciemus nequaquá,tum quod cogitarimur,dein métem nudauerimus, ostendunt: nõ etiam quod ueri aut falsi sensum deprompserimus. Aliæ igitur orationes,extra enũciatiuam, rhetoricæ arti & poeticæ sophiæ relinquantur; harum enim prudentibus cõfinior est consideratio.

tio.non quin aliquando etiam hi enunciatinam orationem tractent : sed q; non sit hic eorum scopus, sed ad alterius probationem artificiose hanc affirmant. Enunciatiua autem præsentis est demonstratiuæ speculationis, si modo logices summa est demonstrare: quod ex pronunciatis ortum ducit. Et quemadmodum Poetas & Rhetores enunciatione uti non ob ipsam, sed ob aliud quidpiam diximus: eodem quoque modo demonstratiuum philosophum, aliis interim orationis formis uti asserimus: non tamen ad earum duntaxat ipsarum sensum contueri, sed ad solam demonstrationem spectare.

18 *Est autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, aliæ vero omnes coniunctio*
19 *ne vnæ. Necesse est autem omnem enunciatiuam orationem, ex verbo esse, vel ex casu verbi. Et*
enim hominis ratio (si non addatur, aut est, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiusmodi) nondum oratio
enunciatiua est. Quare autem vnum quiddam est, & non multa animal gressibile bipes(non enim eo
20 *quod propinquæ partes dicuntur, vna erit) est certe alterius hoc tractare negocij. Est autem vna*
21 *oratio enunciatiua, quæ unum significat, uel coniunctione una. Plures autem, quæ plura & non*
22 *unum, uel inconiunctæ. Nomen igitur & uerbum, dictio sit solum. quoniam non est dicere sic ali-*
quid significantem, uoce enunciare, uel aliquo interrogante uel non, uerum ipso proferente. Harum
23 *autem hæc quidem simplex est enunciatio. Vt aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo: hæc autem*
24 *ex his coniuncta ue'ut oratio quædam iam composita. Est autem simplex enunciatio, uox significa*
tiua de eo quod est aliquid, uel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt.

Vnam quidem orationem ait, quoniam hypothetica hanc consequitur, & ea quæ ex diuersis nominibus ac uerbis deuincta est: uerum hæ omnes conuinctione sunt unæ: hypothetica quidé, uel consequutione, ut si sol est, dies est. uel copulatione, ut Plato philosophatur, & Socrates sermocinatur, & Aristoteles de arte commentatur. Ne uobis autem quem furtim errorem summittat, quod affirmatione, deinde negationem dixerim: ita ut a me enunciationem, quasi uocem æquiuocam in affirmationem & negationem esse diductam suspicemini. Quoniam species simul cum genere diuisæ sunt, nihil autem uetat quonimus æquiuoca prius habeant & posterius. Genus enim enunciatio est, tum affirmationis tum negationis : quandoquidem eius finitio affirmationi & negationi competit. Nam hoc ipso, oratio scilicet ueri mendaciiq; capax, quo enunciationem finias, eodem quoque protinus species eius describas : quod in æquiuocis uocibus non usu uenire solet. (Deinde) uero adieci ob simplicitatem affirmationis, si cum negatione cōparetur. Cum enim simplex affirmatio duobus constet terminis, subiecto & prædicato: iisdemque & prçterea inficiante particula fungatur negatio, ideoque compositior sit: simpliciora porro compositis prægrediantur: ob id nimirum mihi affirmatio, deinde negatio dictum est: alioqui quatinus uerum falsumque suscipiunt, secundum idem genus diuiduntur. Quum autem superius cum de nomine uerboque dissererem, peræque ueritatem utrisque casus & infinitatem tribuerim, nec tamen finitionem uim nominis habere adiecerim, id uero hoc loco attexere statuam : me tanquam cumulo colligere opus est, ac potissimum de uerbo, cuius in pronunciatis prærogatiua censetur, commentari: sed & indicare tamen nominibus hæc competere. Necesse siquidem omnem orationem enunciatiuam, uel ex uerbo, ut Socrates philosophatur: uel ex uerbi casu, ut Socrates philosophabatur, esse: nec alias propositionem nasci licet, nisi uerbum nomini adiungatur. nam si uel infinita nomina continuaueris, siue diuersos significatus habentia, siue idem & unum numero designantia: nec uerbum addideris, dictionem modo, non etiam enunciationem edidisti. Nam & hominis finitio, uariis utique nominibus conserta est, quod genus, animal, rationale, mortale, mentis & disciplinæ capax: sed tamen nisi aut uerbum aut uerbi casum adposueris, in dictionem duntaxat munerosa istæc nominum series recidet. Cur autem diuersa in hominis finitione nomina, unius nominis usum suppleant? ideo fieri sciendum, quod hæc omnia unum sint significationis unitate. Vel sic dicito, Ideo multiplicem nominum in finitione enumerationem, unam rem designare subiectam, quoniam hæc unum, non multa, puta hominem significant. Ac conuinctionem autem in lectione premito, ut apta consecutione uerborum ambitus colligetur. Ne uero quis dicat non unitate significationis multa unum, sed continuitate pronunciationis fieri: perinde ac in pronunciantis manu sit, uel multa efficere unum, si continua orationem producat serie, nec elocutionis intersistat

respiratio:aut unum uicissim multa, si singulas syllabas interpungat,& in eis interspiret. Nō enim si quam proxime, qui hominem finit, uerba conferat: ideo significationis hinc unitas emanabit: uerum, si uel singulis in uerbis os obseret & includat, deinde uicissim buccas referet, & reliqua uerba delibet, nihilominus unum illa significationis unitate erunt. Sed quo finitiones modo componantur, non est præsentis commentationis. Nam in septimo & octauo metaphysicorum hæc exactius sunt explanata: ut in finitione, uerbi gratia, genus materiæ rationem obtinet, speciei differentiæ, sed uel imprimis nouissima, quæ cum definito reciprocatur: utq; uniuersa finitionis nomina unum sunt, non q̃ dirempta ante ac discreta, ut elementa ad corporis coagmentum, in unum deinde consiliata sint ac coierint: sed quod a principio simul cum finito conspirarint, neq; unquam ab eo absuerint. Quoddam enim proprie unum dicitur, ut deus, mens, anima. Alterum patiens unum, ut composita ex dissidentibus. Aliud habens unum, in quo quæ connexa & iuncta sunt, ante non dissidebant, neq; per se subsistebant: ita, ut prius simplicia essent, deinde mutuo sic conserta compositum redderent: sed & simul extiterunt, & simul coniuncta sunt: ob id ergo multa finitionis nomina unius usum nominis cōplent. Quoniam autem de significatiuis uocibus omne hoc opus molimur: quæ si significatiuæ sunt, aliquid utiq; designant, ut prorsus aliud sit, quod significet, aliud quod significetur: & illud dictio, hoc id de quo ipsa prædicatur, sit: ideo alia ex significatione oppositio, alia ex significato existit. Igitur enunciatio una est, aut quę unum indicat, aut quæ coniunctione una est. Plures autem, quæ multa, & nō unum, aut quæ adeo inconiunctæ sunt. Quocirca duo duobus oppone: id nempe quod unum significat, illi quod multa, & non unum: & id quod coniunctione unum est, illi quod inconiunctum. Nam hoc ipsum, Socrates ambulat, cum nec subiectum nec prædicatum homonyma sint, unum sane designat: istud uero, Aiax singulari cum Hectore certamine pugnauit, multa ob subiecti æquiuocationem. Rursum hoc ipsum Socrates ambulat, unum quidpiam proprie est, quia simplex est pronunciatum: istud autem, si deus iustus est, quæ cælitus proficiscuntur æquiora sunt, duæ quidem propositiones, sed tamen una oratio composita est, ob iungentis nexus uinculum. Igitur ea quæ est unius ad multa oppositio, in dictionibus sita est: illa uero, quæ est æquiuocorum ad ea quę certiloquia dicuntur, circa significata ortum naturamq; sortitur. Quid autem est causæ, quod cum plura dixissem, nō unum adieci? Dubitabit enim forsan aliquis, quasi primum satis esset nomen, ut non etiam inferretur & non unum. sed & aliquem istud delitescentem habet sensum. Si etenim quis dicat, homo respitat, etiam respirat de indiuiduis prædicat omnibus: primum tamen de communi illa complectente natura. sin, Aiax singulari cum Hectore certamine depugnauit, quoniam ęquiuoca est uox Aiax, protinus de solis Aiacibus prædicatum, non etiam de una eos complectente natura dicitur. Ideoq; secundum plura, nō unum, intuli, perinde ac si aliquid de pluribus & uno dici posset. Aut aliter dictum accipe. nempe ad illius proloquii differentiam, quod subiectum habet finitionem, ut, est animal rationale mortale: hic enim etiam si multa sunt nomina, tamen quoniam ad unam contendunt naturam, unum quippiam esse uidentur uniuersa. Et orationem quidem unam coniunctione dictam, hypotheticam audi solam, non etiam coniunctionibus plexam: hæc enim absolutorum ac perfectorum est propositio, nec mutuo inter se affectu quadrantium: ut, Socrates ambulat, & Plato disserit, & Alcibiades philosophatur: unaquæq; siquidem propositio & ex sese perfecta est, neque cum alia coniurat ac cohæret: hic autem, si deus iustus est, quæ illinc fluunt, iustiora sunt, puta in hypotheticis & pronunciatione & sensu, altera ab altera dependet. Ac superius quidem dictio a suapte substantia cum enunciatione oppositionem habebat, quoniam dictio aliquid sane significabat, ueri tamen & falsi exors erat: Enunciatio uero utriusque compos: nunc autem ab usus ratione, harum oppositionem proponam. Inuestigare igitur modos decet, quibus enunciare solemus: & si in illos incurrentem forte offendemus dictionem, indidem harum differentiam notabimus. Quispiam ergo enunciat aut interrogatus, an Socrates ambulat? id ipsum ambulat de Socrate reddens: idque consimiliter in omnibus tum affirmationibus, tum negationibus. Aut nullo etiam rogante, ipse quasi domo id secum constituens, affirmatiue uel negatiue, aut simplicem propositionem, uel complexam enunciat. Cerne igitur, ne sic quidem incidere dictionem. Quis enim roget, an Socrates? uel rursum, quis ita seorsus, utrum ambulat? nō addito, quis. uel rursum, quis domo secum id constituens dicat, Socrates, non addito quid agens inducatur: aut ambulat, non copulato illi nomine. Itaq; differentia dictionis cum enunciato, satis hinc liquet: q̃ si cum enunciato, & cum subiectis una quoque illi formis. At si quis forte dicat, ad absolutum

satis esse sensum etiam uerbum sine nomine interrogatiue obiectum, ut, lauabo ne? hoc illi respondeam, quanquam, o praeclare, dictioni nomen non adhaeret, attamen foris pronomen, quod nominis uice fungitur, intelligi. Ideoq; perfecte enunciatum uideri. Sic etiam omne nomen & uerbum perfecte enunciatum uidetur, mente. s. nostra responsum cum rogatione nectente: ut roganti cuidam, quid agit Socrates? respondens ait, legit. Igitur Socrates & uerbum legit, comprehensa ambo plenam fecerunt propositionem. Ex his ergo uel ex responso elatis enunciationibus, aut ab ipso qui domo ad prolationem excitus est, altera simplex est, utpote aliquid de aliquo, ut, Socrates ambulat: aut aliquid ab aliquo, ut, Socrates non ambulat. Altera ex his conficitur, ut oratio quaedam iam composita. Ac ne me quis blaterare frustra putet, eadem iterare suspicatus: supra enim simplices duntaxat propositiones cum orationibus ex hypothesi compositis e regione contuli: nunc autem cum copulatiuis coniunctionibus unum habentibus, ut, Socrates ambulat, & Plato disputat, Alcibiades philosophatur. Nam qui alio rogante respondent, & qui domo destinarunt effari, aut simplices propositiones, aut ex coniunctionibus compositas loquuntur: Cum compositas, aut ex negatiuis solis, aut omnino ex affirmatiuis, aut ex utrisq; promiscue. Quarum utique compositarum orationum principium quoddam uarie, & tanquam fundamentum est simplex propositio. quae quidē & uox est significatiua, & de eo quod est aliquid, aut nō est, id est de uero & falso, iuxta temporum discretionem. siquidem & enunciamus iuxta pręteritum, ut cum, Socrates disserebat, Socrates nō disserebat, dicimus. Item iuxta praesens & futurum. Ac uerborum quidem contradicentium expeditio & enucleatio liquida & manifesta est.

25 *Affirmatio uero est enunciatio alicuius de aliquo.* *Negatio uero enunciatio alicuius ab aliquo.*
26 *Quoniam autem enunciare est, & quod est, non esse: & quod non est, esse. & quod est, esse: &*
27 *quod non est, non esse: & circa ea quae extra praesens tempus sunt. similiter, omne utique contingit*
quod quis affirmauerit, negare: & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifestum est, quoniam
28 *omni affirmationi opposita est negatio, & omni negationi affirmatio. Et sit hoc contradictio, affir*
matio & negatio opposite. Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem aequiuoce. & quaecunq;
caetera talium contra sophisticas determinauimus importunitates.

Deinceps enunciationem, affirmationis & negationis genus ostendit, quod in utriusque finem assumatur. Quoniam autem nomen quoddam nouare & tanquam fabricare, Contradictionem. s. uolumus: id autem nō alias indicare liceat, nisi prius in quibus appareat, dixerimus: ideo notandum duplicem omnino esse oppositionem alteram, a rebus: alteram, a nostro circa negocia ipsa iudicio. Si nos ergo reb. conuenienter & consone enunciabimus, nihil ipsis amplius inducemus: sin ab ipsis dissentanei erimus, alteram inferemus oppositionem. Est ergo rerum Oppositio, quod est, ut nō esse, enunciare, & contra quod nō est ut esse. Progreditur uero sermo ab imperfectis ad perfecta, aut a falsis propositionibus ad ueras. Rursus, falsarum huiusmodi negatio prior ponatur, ut affirmatione imperfectior: in ueris autem propositionibus alternatim collocentur, ut affirmatio uera falsae negationi subiiciatur, uera negatio falsae affirmationi. Et prior quidem negatio falsa erit, quae id quod est ut non esse enunciat, ut, Socrates iustus non est. Nam cum iustus Socrates sit, quae ipsi re uera inest iustitia, eam non inesse enunciauit. Secunda ponatur ea, quae id quod non inest, ut inesse pronunciat, ut, Socrates iniustus est. Quae enim Socrati nullatenus inest iniustitia, perinde ac insit, de Socrate eam praedicauit. Hae sunt igitur falsae propositiones, uerae autem deinceps hę. Ac prior statuatur, quę quod inest, ut inesse effert, ut Socrates iustus est: Altera, quę quod nō inest, ut nō inesse dicit, ut, Socrates iniustus nō est. Quę quoniam ita habent, & omni affirmationi negatio aduersatur: nec solum in pręsenti tempore sumpta oppositione, sed in eo quod circumcirca est, puta praeterito & futuro, utique licebit, quicquid ullus affirmauerit, negare: itemque quod negauerit, affirmare. Hanc igitur oppositorum pronunciatorum conflictionem, uocare Contradictionem oportet, illam duntaxat, quae cum eiusdem de eodem sit, aduersatur, ut non alius sit terminus in affirmatione subiectus, alius in negatione, ac in praedicato similiter. sed ut oppositio eiusdem utrobiq; pędicati sit de eodem subiecto, ut, Socrates ambulat, ut, Socrates nō ambulat. Nec id quid quidem satis. Verum si in ambabus iidem propositionibus termini uel utriq; aequiuoci sint, uel alteruter, contradictio nō erit. Nec enim, Aiax singulari cū Hectore certamine pugnauit, &, nō singulari certamine pugnauit, cōtradictio est: tū ob nominis ęquiuocationē, tum

quod utraq; propositiones simul ueræ ac simul falsæ esse possunt. Sed nec satis quoq; obseruatio solius æquiuocationis & cautio, ut contradictio fiat. Verum eodem modo propositiones teneri necesse est, ut utraque uel actu uel potentia sumatur: si enim altera actu, altera potentia sumpta sit, non erit contradictio, ut, dormit Socrates, cum dormit: &, non dormit Socrates: si alteram quis in actu, alteram potestate accipiat, uel adeo potius in eadem propositione utrumque sumat, contradictio non est. Ad hæc non ad aliud atque aliud propositiones spectare debent, ut decem plura sunt, & decem pauciora. Nam utraque simul propositio uera est, si iuxta decem, quinque, deinde uiginti locemus. Continget enim ut quam uiginti, decem pauciora sint. quam quinque plura. Demum nec secundum aliud atq; aliud, ut Aethiops albus, Aethiops non albus, contradictio non est, si alteram in cutis, alteram in dentium specie accipiamus. Hæc proinde omnia & alia quoque plura obseruari decet, si modo propriæ ac germanæ contradictionis nobis cura est. Quot porro hæc, & cuiusmodi sint, in Sophisticis, quos conscripsimus, Elenchis, declarabitur. illic enim hisce de rebus definimus aduersus eas quas nobis sophistæ inuehunt importunitates. Non enim istæc disciplinas existimare quis debet, sed impedimenta quædam, & tanquam sufflamina rectam uiam apud Philosophos secantis demonstratiuæ orationis.

De subiectis & prædicatis enunciationum.

SECTIO II.

29 *QVoniam autem sunt hæc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia. Dico au-*
30 *tem vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est. Singulare vero, quod non. vt*
homo quidem vniuersale est, Callias vero eorum quæ sunt singularia. Necesse est au-
tem enunciare cum inest aliquid aut non, aliquando quidem alicui eorum quæ vniuer-
31 *salia sunt, aliquando autem quę singularia sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis*
quoniam est aut non est, contrariæ enunciationes erunt. Dico autem in vniuersali enunciare vniuer-
saliter. vt omnis homo albus est, nullus homo albus est. Quando autem in vniuersalibus non vni-
uersaliter, non sunt contrariæ. quæ autem significantur, est esse aliquando contraria. Dico autem
non vniuersaliter enunciare in ijs quæ vniuersalia sunt, vt est albus homo, non est albus homo. cum
enim vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enunciatione. omnis nanque, non uniuersale si-
33 *gnificat. sed quoniam uniuersaliter. In eo uero quod uniuersale prædicatur, id quod est uniuersali-*
ter prędicari non est uerum. Nulla enim affirmatio uera erit, in qua cum uniuersale sit prędicatum,
uniuersaliter prædicatur, ut est omnis homo omne animal.

QVandoquidem Philosophum una cum reliquis uirtutibus concisæ quoq; breuitatis esse studiosum decet, ut non superuacaneis, quod solet rhetoricæ orationis artifices, uerbis circumfluat: idcirco ex rebus alias Vniuersales aio, alias Singulares. Ac Vniuersales quidem dico, ut, homo ambulat: hæc etenim uox multa simul indiuidua concludit. Singulares autem, ut Plato philosophatur. Et in hoc sane de interpretatione commentario, nihildum hactenus his de rebus accurate elaboraui: de cætero si quis has uoces exactius audire gestit, quoniam uniuersalium ac particularium diuisio incumbit, primum ab uniuersalibus auspicabimur. Vniuersalium alia ut uniuersaliter dicuntur, ut, omnis homo respirat: uniuersale quidem, ob uocem homo multorum comprehesiuam, ut dictum est: ut uniuersaliter autem, ob, omnis, determinationem, quæ & ipsa quoque multas res concipit. Quoniam ergo priori uoci, homo multorum complexioni, cōprehensiua hæc circunscriptio, omnis, adnexa est, tota compositio, quæ duabus constat uniuersalibus uocibus, uniuersale ut uniuersaliter appellata est. Alia rursum uniuersalia, ut nō uniuersaliter dicuntur, ut, homo respirat: non uniuersaliter quidē, quod, omnis, determinatio non adiaceat: uniuersale autem, ob uocem, homo. Particularium autem alia, cum determinatione efferuntur, ut, aliquis, non omnis: Alia incircunscripte, ut, Callias legit. Quę etiamnum singularia uocantur, differuntq; a particularibus determinationibus: quod illa destinatum & finitum indiuiduum de-

ſignant:hæ autem indefinitum. Iam uero ſciendum quatuor eſſe Determinationes; Vniuerſales duas, Particulares totidem. Ac uniuerſalium, aliam affirmatiuam, aliam negatiuam, ut, omnis, nullus. Itidem quoque Particularium, aliam affirmatiuam, aliam negatiuam, ut, aliquis, non omnis.

Ex his igitur quatuor determinationibus, Vniuerſalis Affirmatiua in neceſſaria materia uerax eſt:mentitur uero in eadem uniuerſalis negatiua, ut, omnis homo reſpirat, nullus homo reſpirat, uerax fuit, omnis:mēdax, nullus. In impoſsibili autem uice uerſa uſuuenit:uerax eſt etenim, nullus:mendax, omnis:ut, nullus homo pennatus, omnis homo pennatus. In contingenti uero materia uniuerſales utręq; determinationes ſimul mentiuntur:nec enim omnis homo lauat, nec itē, nullus homo lauat. Quoniam ergo Contradictio in omni materia uerum falſumque ſecernit, id autem in huiuſmodi determinationibus non deprehenditur:idcirco ne has quidem Contradicentes dicere debeam, ſed contrarias. Quando enim Contrariorum quædam mediata, quædam immediata ſunt, immediatis ſane contrariis huiuſmodi quæ in materia tum Neceſſaria tum Impoſſibili fiunt, circunſcriptiones ſimiles uidentur. Quemadmodum ſiquidem in illis cuicunq; alterum adeſſet, alterum protinus aberat, eratq; pręſentia quaſi quędam & interitus:nihilo ſecius hic quoque altera uerax eſt circunſcriptio, altera falſa:ac mendacium rei abſentiæ, uerum pręſentiæ conſimile eſt. Mediatis uero contrariis hæ determinationes in contingenti ſylua non abſimiles ſunt. Vt enim illic contrarii a medio limites abſunt, ut a fuſco album & nigrum:itidem etiam hic, in hacce materia determinationes cōmentiuntur. Vnde uel hinc maxime hæ circunſcriptiones contrariæ dici debeant, ꝙ ſimul mentiantur. Nam hoc ipſo mediatis contrariis ſimiles ſunt, quæ nunquam ſimul cum intermedio ſunt, ſed ab eo abeſſe poſſunt, uel adeo, quod contraria dicebantur, quę lōge lateq; a ſe ipſis diſtabant:atqui longiſsime, omnis & nullus, diſtant:ideoque merito Contrariæ uocentur. Eas autem quæ Materiæ appellantur, ſciendum habitudines eſſe quaſdam, quæ aut penitus pręedicatum ſubiecto cōnectunt, ut, Socrates reſpirat: Aut in totum etiam alienant, ut, Callias uolat: Aut quæ partim annectunt, partim etiam abiungunt, ut, homo lauat, homo non lauat.

Iſtos porro habitus Materias uocare philoſophi dignati ſunt, ꝙ pronunciatis ſubiacerent, & ſuapte ſponte cum illis ſimul exiſterent. Omne autem ſubiectum aut materia plane quædam eſt, aut cum materia proportionem habet. Quoniam ergo quatuor ſubiecta iam uiſa ſunt, Vniuerſale ut uniuerſaliter, Vniuerſale ut non uniuerſaliter, Definitum Particulare, & Singulare, de hiſque omnibus aliquid pręedicatur:prædicatum quoq; tempus conſignificat:tempus autem triplex:tribus unumquodq; ſubiectum temporibus uariare debemus. Atque hinc nobis duodecim numero oppoſitiones exiſtent. has quoq; rurſum tribus ſyluis partiri, & in trigintaſex numero promouere contradictiones. Quibus iterum ex infinito ſubiecto geminatis, ſeptuagintaduas contradictiones reperiemus: affirmationes uero & negationes ad centum quadragintaquatuor. Verum quando in pręſentia contradicentes propoſitiones inueſtigamus, nec eas in his quæ uniuerſalem habent circunſcriptionem reperimus, nuncubi forte has in indefinitis inueniemus? ſed cum hę, ut ſermonis proceſſu docebitur, particularibus, circunſtantiam .ſ. habentibus particularem, propoſitionibus ſimiles ſunt:particulares autem non contradicant, utpote quæ in contingente materia ſimul ueraces exiſtant: ſed nec contrariæ quidem ſint, quoniam contrariæ in eadem .ſ. contingente materia ſimul mentientes reperiantur: ideo mea quidem ſententia ſimiles ipſis indefinitæ neque contradicunt, neque contrariæ ſunt. Verum enimuero ea quæ ſignificantur .ſ. prædicata, interdum contraria eſſe licet, non tamen protinus a prædicatis interim contrariis integras propoſitiones eſſe contrarias dicere oportet: nec enim ex his contrarietatem figurauimus. Ecquando igitur quæ ſignificantur aduerſa ſunt? ecquando non? Nempe in priuationibus & habitibus, ut Socrates uidet, Socrates nō uidet:& in aliis aduerſam prorſus uocem nō ſortitis, ut, Socrates reſpirat, & Socrates ambulat, nullatenus prædicatorum contrarietas deprehenditur. In contrariis autem nominibus, ut, homo albus eſt, homo albus nō eſt, & talibus, contraria eſſe quæ ſignificantur aliquādo licet. Qui tandem igitur contradictionem reperiemus, ſi circumeundo determinationum ueſtigia legentes & circumluſtrantes, rem quæſitam uenati nō ſumus? ſciendum igitur in angularibus duntaxat e regione circunſcriptionibus indagationem contradictionis fore, in determinatione puta, omnis, cum nō omnis:& nullus, cum aliquis. Nec ullum hoc conturbet, quod in materia impoſsibili utręque mentiantur, omnis homo uolat, nō omnis homo uolat. Etenim, nō omnis, cum, omni, nō aduerſatur, particulæ, aliquis, æquipollet:ſed cum omni oppoſitum eſt, nihil aliud curæ habet, quam ut partem omnis labefactet. Quomodo uero labefactatur, omnis? nimirum

particula,nõ,inficiatrice. Aut enim omnis,aut nõ omnis : atqui omnis,non omnis igitur. Aut retrorsum inuertens dicito,atqui nõ omnis,omnis igitur.aut enim omnis,aut nõ omnis. Postquam enim tribus materiis adponitur omnis , in tribus quoque nõ omnis ipsum subuertet. Nam ipsas per se determinationes nihil materiæ attendendo intelligere conuenit. Sunt ergo ex determinationibus aliæ Particulares,aliæ Vniuersales uniuersaliter,aliæ Vniuersales nõ uniuersaliter:ut,est albus homo,nõ est albus homo. Nam cum homo uniuersale sit,nõ tamen uniuersaliter,enunciatio,quoniam omnis, circunscriptio uniuersalis adiuncta nõ est , usurpatur. Sciendum porro nõ eundem Articulos & Determinationes sensum inuehere:sed Articulos ipsam negotii speciem repręsentare:Determinationes,particularia,& singularia,ac in totum mortalia demonstrare. Si enim dicam,qui cogitabundus est,animo pręsenti bonoque semper est,ipsam assumpsi speciem quę semper utique est species enim incorruptiles. Sin autem dicam, omnis cogitabundus animo forti bonoq; semper est,particularia quæ nõ semper sunt,sed corruptela exolescunt,notauit. Nam,omnis, nõ uniuersale significat , sed quod uniuersaliter , quod iuxta Platonicos sic intelligendum est. nõ particularem homo uocem omnis adiunctum uniuersalem fecisse:sed uniuersalem antea uniuersaliter ipsam accipi indicasse. Nobis autem sic placet,nõ oportere,iuxta Platonem omnis determinationem quantitate discreta præditam, de multitudine quoq; dictam , formæ ac speciei hominis singulari ac unicæ adplicare. Quinam enim appellatio multitudinis designatrix singularem indicabit naturam ? omnis igitur nõ uniuersalem sane illam naturam notat , quæ ante multa est : sed nec eam quidem quæ in multis, uerum uniuersa indiuidua : quæ utique ipsa merito forsan uniuersalia dicantur,ad singularia quæque collata. Ergo omnis nõ unam designat singularem naturam, sed subiecta illi insecabilia. Cæterum ne quis eorum qui in hosce forte commentarios incident,arbitretur,quemadmodum indefinitæ propositiones circũscriptiones fortitæ aliam pronunciatorum speciem edunt,sic definitas quoque propositiones in uniuersali prędicato affirmatiuum omnis etiam prædicatum adeptas , aliam posse propositionum formam reddere : sic pote si quis huic omnis homo animal, circunscriptionem omnis animali addat, dicatque,omnis homo omne animal. Etenim cum uniuersale sit prædicatum,ut animal,uniuersaliter de homine, omnis determinationem prædicare nõ solum non est uerum, sed huiusmodi etiam omnino profatum inconstans est,& a logica ratione alienum. Nam si omnis (ut mea est opinio) nõ speciem sed indiuiduorum numerum designat,qui,omnis homo omne animal,ait,nihil aliud dixit quam unum quodlibet homini subiectum indiuiduum,omne animal esse. atque ita continget Socratem , & hominem,& bouem,& equum esse. Et quidem ego huius additamenti absurditatem in una duntaxat propositione coargui:tu uero optime ac circunspecte auditor,cum quatuor subieceris determinationes & semel unam in propositione eadem conduplicaris , deinde alias etiam summutaueris , & in sedecim propositionum numerum subduxeris, geminam determinationis prædicationem poteris,nõ solum eam,quæ,omnis homo omne animal,enunciat,mentientem reperire : sed & hanc, nullus homo non omne animal,&,aliquis homo omne animal,&,non omnis homo nullum animal.nec solum in hac mentientes materia,ut in alia forte uerę etiam sint:uerum in tribus quoque ex æquo falsas.Mihi autem satis fuit ex prima propositione reliquas tres,more philosophico,& tã quam clanculum indicare. Quoniam etenim aliquis circunscriptio pars est huius,omnis,mentitur autem propositio quæ,omnis homo omne animal dicit , una quoq; secum istæc falsam hanc, aliquis homo omne animal,cõcludit. Si enim,omnis homo omne animal,falsa est,multo quoque magis hęc,aliquis homo omne animal:de reliquis autem duabus negatiuis simili modo falsis propositionibus,ut,nullus homo nõ omne animal,&,nõ omnis homo nullum animal, hoc dicere habeo : hanc quidem, nullus homo nõ omne animal,huic,omnis homo omne animal,æquipollere.

Quoniam enim est omnis aut nõ omnis,sublatum autem est nõ omnis , idcirco per hanc determinationem,nullus,omnis ui uicissim inductum est,ac factum,nullus homo omne animal. Quia uero in necessaria materia,nullus,uicissim,omnis,obducit,reliquum est totum,omnis homo omne animal:hæc autem,nõ omnis homo nullum animal,huic æquiualet, aliquis homo omne animal.si enim nõ omnis est aliquis:sin autem,nullus ob necessariam materiam omnis : itaq; hæc,nõ omnis homo nullum animal,eadem est cum hac,aliquis homo omne animal.

33 *Opponi autem affirmationem negationi dico contradictorie, quæ uniuersaliter significat eidem, quoniam non uniuersaliter.ut omnis homo albus est ; non omnis homo albus est:nullus homo albus,*

*est, aliquis homo albus est. Contrarie vero vniuersalem affirmationem & vniuersalem negatio/
nem. vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.*

De regulis oppositorum.

34 *Quocirca has quidem impoßibile est simul esse veras. His vero oppositas, contingit aliquan/
35 do in eodem simul esse veras. vt non omnis homo albus est, & aliquis homo albus est. Quæcunque
36 igitur contradictiones vniuersalium sunt vniuersaliter, necesse est alteram esse veram vel falsam,
37 & quæcunque in singularibus sunt, vt est Socrates albus: non est Socrates albus. Quæcunque au
tem in vniuersalibus non vniuersaliter, non hæc quidem vera est, illa vero falsa est. Simul enim ve
rum est dicere, quoniam est homo albus, & quoniam non est homo albus: & est homo pulcher, & nõ
est homo pulcher: si enim turpis est, non est pulcher: & si fit aliquid, non est.*

a Illæ, inquit, ex propositionibus secũdum cõtradictionem, quæ uerum falsumque partitur, op/
ponũtur, quotquot uniuersaliter significát, eidem prædicato quod nõ uniuersaliter: ut est, omnis
homo albus, nõ omnis homo albus: cum enim uniuersaliter sese habeat omnis homo albus, subla
tio per nõ omnis homo albus, perpetrata est. Nam uel ista, omnis, hác, nõ omnis: uel cõtra hæc, nõ
omnis, istam, omnis subuertit. In quibus utrobique idem prædicatum albus. Eodem sese modo
habẽt, nullus homo albus, &, aliquis homo albus. Idcirco autem hæ propositiones a me cõtradi/
cẽtes appellãtur, quoniam cõtradictionis dignitatem habẽt. Quid uero istud? Nempe in omni ma
teria uerum ac falsum discernere. Omnis autem & nullus in cõtingẽti sylua quoniam simul emẽ/
tiuntur, cõtrariæ uocẽtur, nõ etiam cõtradicẽtes. Et quia cõstructæ cum huiuscemodi circũstãtiis
propositiones, ĩ necessaria & impossibili materia uerum falsumq; cõdiuidunt, ĩ cõtingẽti commẽ/
tiuntur: necesse est propositiones ipsis ad diametrum succedẽtes, oppositasq; ideo dictas, nõ usque
adeo ex oppositionis specie, quam quod sedes e regione sitas sortitæ sunt, ĩ omni iuxta materia ue/
rum & falsum compartiri. Proinde cõfectum est, ĩ particularibus dũtaxat & uniuersalibus, ut uni
uersaliter propositionibus, scilicet angularibus, debere nos cõtradictionis uocabulum cõstituere:
omnis homo omne animal, falsa semper: nullus homo omne animal, uera semper: aliquis homo
omne animal, mẽdax semper: omnis homo nullus lapis, uerax ĩ impossibili dũtaxat materia: nul/
lus homo nullum animal, ĩ necessaria & cõtingẽti: aliquis homo nullus lapis, uera ĩ impossibili so/
la: omnis homo aliquod animal, uera semper: nullus homo aliquis lapis, uera ĩ impossibili: aliquis
homo aliquod animal, uera semper: omnis homo nõ omne animal, uera semper: nullus homo nõ
omne animal, falsa semper: aliquis homo nõ omne animal, uera semper: nõ omnis homo omne ani
mal, uera semper: nõ omnis homo nullum animal, in necessaria & cõtingẽti: nõ omnis homo ali/
quis lapis, uera ĩ impossibili sola: nõ omnis homo nõ omne animal, mẽdax semper. De uniuersali
bus autem nõ uniuersaliter quid dicẽdum est? multam enim nostram forte garrulitatem Platoni
ci dissiparent, asserẽtes has quoque cõtradictorie aduersari, propterea quod hæc utique, homo am
bulat, isti, aliquis homo ambulat: & hæc rursus, homo non ambulat, isti, nullus homo ambulat,
æquipollet. atqui aliquis & nullus cõtradictorie cõtendunt. Platonis porro cõsenctanei ĩ hanc sunt
opinionem ab huiusmodi ratione perducti, Indefinitæ propositiones cum determinatis collatæ,
materiæ proportionem obtinent: specie siquidem a determinationibus inducũtur: quamdiu ergo
indefinitæ fuerint, formæ tandiu sunt exortes. Quãdo ergo nobis materiæ ad determinationem
comparatæ tãquam speciem, esse cõspectæ sunt, materiis utique specie formatis cedunt, inferiori/
busque ac deterioribus formis propinquæ sunt. Proinde quoniam in affirmatiuis determinatio/
nibus inferior, utpote particularis, est aliquis, quam omnis, finitima proculdubio est propositio af
firmatiua & indefinita, homo ambulat, isti, aliquis homo ambulat: ĩ negatiuis autem determinatio
nibus sequior nõ omnis, quam nullus, propterea q̃ ĩ parte dicatur: atque adeo uicinior uideatur
hæc, homo nõ ambulat, huic, nõ omnis homo ambulat. Illi cõtra inferiorem nullus asserũt quam
nõ omnis, cum præsertim, nullus, rei prorsus absentiam & interitum inferat: nõ omnis autem, par
tem subruat, partem etiam subesse permittat. Ego uero illis ita respondeam, digniorem esse, nul/
lus, quam, nõ omnis: hoc ipso, quod uniuersalior sit: quãdoquidem ĩ logica ratione nõ rerum exi/
stẽtiam aut absentiam, sed uoces potius aliquid uel euertẽtes uel astruẽtes quærimus. Et quemad
modum omnis angustiorem ac digniorem esse dicebamus, nõ solum q̃ affirmatio foret, sed etiam

quod propria asseueratione nihil excluderet: sic quoque, nullus, priorem ac potiorem dicimus: nõ modo quod uniuersaliter efferatur, sed quod etiam nihil extra suam sublationem reliquat. Itaq; uerum est enũciare, est homo albus, &, nõ est homo albus: rursum, est homo pulcher, &, nõ est homo pulcher. Ecqui uero istud, cedo? Mihi nimirum duo cõtraposita ĩ utrasque propositiones assumito, atque ita dicito, est homo formosus, &, est homo deformis. utræque prorsus ueræ sunt: illa, ob Nitea: hæc, ob Thersitem. Nõ ergo affirmationem & negationem fecimus, sed duas affirmationes. etenim affirmatio quæ ait, homo est deformis, eadem est cum ea quę dicit, est homo nõ pulcher: nam si turpis, prorsum adeo nõ pulcher est. Quoniam ergo hæc, est homo pulcher, cum hac, homo est turpis, simul uera est: hæc porro, homo est turpis, eadem est cum ista, nõ est homo pulcher. Ergo hæc, est homo pulcher, cũ hac simul uera est, nõ est homo pulcher. Rursum duo mihi sumito, est aliquid, & fit aliquid. etiam simul utręque ueræ sunt: illa quidem, ob hominem qui actu est: hæc, ob eum qui in utero matris cõformatur. At si aliquid fit, etiam nõ est: nam etiam cõuinctio, &, existẽtiæ & absentiæ significatiua est. Quoniam autem simul ueridicę sunt, est aliquid, &, aliquid fit: fit autem aliquid, huic æquipollet, non est aliquid: simul quoque, est aliquid, cum hac, non est aliquid uerax erit.

38 *Videbitur autem subito inconueniens esse: iccirco quoniam videtur significare hęc non est homo*
39 *albus simul & hæc nullus homo est albus.* Hæc *autem neque idem significant, neque simul necessario. Manifestum autem quoniam vna negatio vnius affirmationis est. hoc enim idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmauit, & de eodem vel de aliquo singularium, vel de aliquo, vniuersalium vt vniuersaliter, vel vt non vniuersaliter. dico autem vt est Socrates albus, non est Socrates albus: si autem aliud aliquid de eodem vel de alio idem, non est opposita, sed erit ab ea diuersa. huic vero quæ est, omnis homo albus est, contradictio est, illa quæ est non omnis homo albus est. illi vero quæ est aliquis homo albus est, illa quæ est nullus homo albus est. illi autem quæ est, est homo albus, illa quæ est, non est homo albus.*

Videtur autem, inquit, protinus scilicet inexplorato, perabsurdum esse quod a nobis dicitur, negationem utique indefinitam negationi particulari definitæ æquipollere. hæc enim, homo nõ ambulat, isti, nullus homo ambulat, affinior uidetur. uerũtamẽ nõ idem designãt, cum præsertim illa sit particularis, utpote incircũscripta, & particulari assimilis determinationi; hæc autem, uniuersalis. Si enim re uera indefinita negatio idem cum, nullus, significasset, cum indefinita affirmatio idẽ cum, aliquis, designet, omnino ueritatem semper & mẽdacium discriminassent indefinitæ propositiones: quemadmodum particularis affirmatio, aliquis, & uniuersalis negatio, nullus: atque etiam simul de necessitate nullatenus ueræ esse possent. Sunt enim quædam haudquaquam eadem, sed quæ tamẽ simul uera possunt. Nam hæc, nõ possibile est hominem alatum esse, nõ eadem est cum hac, necessarium hominem nõ esse alatum: ambæ tamẽ simul ueraces sunt. Quoniam ergo omnes propositionum oppositiones exposuimus, nec harum ullam omisimus: quoddam inuentum & tãquam cõsectarium ex his deinceps commẽti sumus: Omni affirmationi negationem opponi, & uni affirmationi unam quoque negationem e regione esse occursuram. Nõ enim iniquum est, duo uni opponere: nec cõturbari cõuenit, quod, omni, opponitur nullus, &, nõ omnis. Opponuntur sane, haud eodem tamẽ modo. sed hoc, cõtradictorie: illud, cõtrarie. Id enim erat cõtrouersum ac dubium, an duo similiter eidem opponãtur, quod nusquam ullus reperiat. Nec si quis cum ex subiecto ac prædicato propositionem cõfecerit, deinde propriam illi ac suam negationem dederit, ac postmodum alienam commutarit, uel adeo prædicatum aut subiectum uariarit: iam ex eo se diuersas unius affirmationis negationes fecisse putet. uerum huius, homo ambulat, una negatio est, homo nõ ambulat. hæ uero, homo nõ differt, aut equus nõ ambulat, aliarum affirmationum sũt negationes. Illa utique, huius, homo differt: hæc istius, equus ambulat. Nõ enim affirmationis termini in negationibus immutari debent: uerum idem prędicatum de eodem inficiari subiecto oportet, & idem subiectum utrisque subiacere proloquiis. Id uero huiusmodi in oppositionibus obseruari debet, tum singularium tum uniuersalium. uniuersalium, aio, aut indefinitorum & uniuersalium duntaxat dictorum, aut uniuersales habẽtium solum circũscriptiones, & uniuersalium ut uniuersaliter mihi nuncupatorum. Et exempla quidem perquam manifesta sunt, ut, est Socrates albus, nõ est Socrates albus. Si enim aliud in negatione inficiaberis, aut ab alio subiecto idem prædicatum

dicatum

dicatum diuides,ut,Socrates ambulat, equus non ambulat (nam diuerſa proculdubio ſubiecta ſunt, ac unum prædicatum) nō aduerſam affirmationi negationem, ſed ab ea prorſus aliam reddes. Nec id ſolum in ſingularibus uidere eſt, ſed & in uniuerſalibus etiam ut uniuerſaliter. Nam huic propoſitioni,omnis homo albus,una opponitur hæc,nō omnis homo albus,contradictorie: huic autem, aliquis homo albus,hæc,nullus homo albus: ſimiliter huic,homo eſt albus,hæc,nō eſt homo albus,nō contradictorie utique,ſed ſubcontrariæ.

40 *Quoniam igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictorie, & quæ ſunt hæ dictum eſt:& quoniam contrariæ aliæ, & quę ſunt illæ dictum eſt:& quoniam non omnis vera vel falſa contradictio,& quare,& quando uera uel falſa.*

De *affirmatione & negatione una.*

41 *Vna autem affirmatio & negatio eſt,quæ unum de uno ſignificat,uel cum ſit uniuerſale uniuerſaliter,uel non ſimiliter,ut omnis homo albus eſt,non omnis homo albus eſt.eſt homo albus,non eſt homo albus.nullus homo albus eſt,aliquis homo albus eſt,ſi album unum ſignificat.ſin uero duobus unum nomen poſitum eſt, ex quibus non eſt unum, non eſt una affirmatio,neque una negatio: ut ſi quis ponat hoc nomen, tunica homini & equo,quod tunica alba eſt,hæc non eſt una affirmatio, nec una negatio.* Nihil *enim differt hoc quam dicere quoniam eſt homo equus, albus. hoc autem nihil differt quam dicere,eſt homo albus,& eſt equus albus.Si ergo hæ multa ſignificant,& ſunt plures, manifeſtum eſt quoniam & prima uel multa uel nihil ſignificat,neque enim eſt aliquis,homo equus.*

42 *Quare nec in his neceſſe eſt,hanc contradictionem ueram,illam uero falſam eſſe.*

Quod una quidem affirmatio uni negationi cōtradictorie aduerſetur.i.oppoſite, & quænam hæ ſint,cōtradictorie nēpe aduerſantes,puta omnis & nō omnis,& aliquis & nullus.ad hoc quod aliæ præter has cōtrariæ,& quænam illæ ſunt,omnis,ſcilicet, & nullus:tum quod nō omnis uera aut falſa cōtradictio (ubi quoque oppoſitionem audi, ac tibi uelut in ænigmate per hæc uerba indefinitæ innuātur,quæ quidem ideo quod propoſitionibus particulares habētibus determinationes æquipollēt,nō cōtradicūt,nec uerum ac falſum diſcriminānt: Sic enim intelligo,nō omnis uera aut falſa) cur etiam uerum ac falſum indefinitæ nō diuidant, quod nimirum cum particularibus circūſcriptionibus cōſentiant & cōcurrant:ecquādo rurſum illa quoque diuidānt: i neceſſaria nempe & impoſſibili materia:hęc uniuerſa mihi iam dicta ſunt. Vna autem eſt affirmatio & negatio, quæ neque ſubiectum cognomine habet,neque prædicatum:ſed unum prædicatum de ſubiecto uno,ſimiliter uel in uniuerſalibus ut uniuerſaliter, uel minime.i.uniuerſalibus ut nō uniuerſaliter,uidelicet indefinitis,cōmoſtrat. Exempla uniuerſalis ut uniuerſaliter,omnis homo albus,nullus homo albus. Vniuerſalium autem ut nō uniuerſaliter,eſt homo albus,nō eſt homo albus: nō omnis homo albus eſt,aliquis homo albus eſt. Nam una eſt quidem certe propoſitio, aliquis homo eſt albus,modo album unum ſignificare ſtatuatur:ſin autem nomē unum ſit, duo tamē huic ſubiecta,quæ alioqui huiuſmodi ſint,ut nec mutuo coniugari & coire,nec item unam efficere naturam poſſint, qualis eſt terrenus canis & marinus: nam duo ſunt hæc ſubiecta uno ipſius canis uocabulo deſignata,nullatenus ad unius naturæ corpus & effectum coaleſcētia:ſi ergo ita ſeſe habent,nec ſubiecta reperiri queunt,ex quibus res una cōſtruatur,quod ſane poſſunt rationale mortale mētis & diſciplinę capax:hæc enim uniuerſa mutuo cōgruunt,& ſpeciem unam,ſcilicet hominem,reddunt:tunc nec una affirmatio,nec item una negatio eſt.Etenim ſi quis exemplum utcūq; leuiſſimum, ſed tamē quod ueritatem retegere ſit efficax,ſibi ſumat: hominique, uerbi gratia, & equo unum nomē ponat,quod ſit tunica: deinde dicat,eſt tunica alba,aut tunica nō eſt alba: nec unam affirmationem,nec rurſum unam negationem efficiet.Quoniam ergo tunica equum & hominem ſignificat,nihil intereſt atque ſi dicas, eſt equus & homo albus.nec tamē,&,cōiunctio huc incurrens,unam fecit propoſitionem: ſed cum,eſt homo albus, & eſt equus albus,dixit,ut liquidius propoſitiones diſtingueret,& in duas tribueret affirmationes,utrique,eſt,uerbum adiecit. Si igitur hæ,eſt homo albus,&,eſt equus albus, nō unum deſignānt,ſed multa;ideoque multæ ſunt: nimirum prima quoque,tunica eſt alba, quæ his æquipollet,nec ipſa unum ſignificat. Quoniam

ergo unum significare sublatum est,restat ut aut multa aut nihil. Sed qui tãdem nihil significa/bit dictio,quam ex cõfesso ut significantem aliquid statuimus? Reliquum ergo est ut multa desi/gnet:multa autem solum significant, propterea quod ut finitionis queunt partes,in unum & idẽ conuenire & cõgredi nequeant,aut etiam unam reddere speciem,aut de seipsis uicissim prædicari. In finitionibus enim & partes finitionis de definito uniuersaliter prædicãtur, ut animal uniuersa/liter de homine,& rationale ac mortale item,ad hæc,mẽtis & disciplinæ capax: quæ & ipsa quoq; de seipsis inuicem,cum in particulares descenderint uoces dicũtur. aliquid enim rationale,morta/le:& aliquid mortale,rationale:& aliquid mortale,mẽtis & disciplinę capax. Igitur propositio quę ait,rationale animal mortale mẽtis & disciplinæ capax,una est. Quod si forte album de multis di/catur nominibus,sed & quæ simul cõsentire,& de seipsis inuicem prædicari ualeant,homo tamen & equus nec mutuo ad unius speciei effectum cõsiliantur, nec item inuicem de seipsis ad morem partium finitionis prędicantur. Ideo mihi dictum est (nõ enim est aliquis homo equus) Proinde nec in hisce propositionibus,quæ in aliquo habent termino cognominationem,hanc quidem esse ueram,illam autem esse falsam propositionem necesse est.

De futuris contingentibus.

41 *In ijs ergo quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem vel negationem veram esse, vel falsam. In vniuersalibus quidem vniuersaliter semper hanc quidem veram,illam vero falsam esse:& in his quæ singularia sunt(quemadmodum dictum est)in ijs vero quæ in vniuersalibus non*

44 *vniuersaliter dicuntur non necesse est. dictum est autem & de his. In singularibus vero & futu/ris,non similiter. Nam si omnis affirmatio et negatio vera vel falsa est,& omne necesse est esse,vel non esse:quare si hic dicat futurum esse aliquid,ille vero non futurum dicat hoc ipsum,manifestum est,quoniam necesse est verum dicere alterum ipsorum,si omnis affirmatio vel negatio vera vel fal/sa est,vtraque enim non erunt simul in talibus. Nam si verum est dicere quoniam album vel non al/bum,necesse est esse album vel non album. Et si est album uel non album,uerum erat affirmare uel negare. Et si non est,falsum dicit,& si falsum dicit,non est. quare necesse est aut affirmationem aut negationem veram esse vel falsam. Nihil igitur neq; est,neq; fit,nec a fortuna,nec vtrumlibet,neq; erit,neq; nõ erit:sed ex necessitate omnia,& nõ utrumlibet. Aut enim qui dicit verus est,aut qui ne/gat. Similiter .n. vel fieret,vel non fieret:vtrũlibet .n. n hil magis sic vel nõ sic se habet,vel habebit.*

Hactenus nobis sermo secũdum re uera splẽdidumq; tenuit cursum, & regia cõsularíq;, prope dicam,uia pro ratione enucleatarum a nobis oppositionum progressus est:de cętero autem singu/larium in tempore futuro cum sylua cõtingẽte repugnans occurrit oppositio:quæ haudquaquã similiter cum reliquis oppositionibus,tum angularibus,tum indefinitis, in tribus iuxta tempori/bus,per omnem materiam sese habet. In his enim quæ sunt,& quæ facta sunt. i. in præsenti & præ/terito,necesse est omnem oppositionem uerum ac falsum discriminare:& i uniuersalibus quidem ut uniuersaliter,id est,determinatis,omni,puta,& nõ omni,aliquo & nullo,semper hanc esse uerã, illam uero falsam,iuxta omnẽ materiam, & i omni tempore:ut i his etiam cõtradictionis maiestas cõseruetur. Ac i singularibus quoq;,si præteritum tẽpus,& pręsens sumpseris,similem deprehẽ/des cõtradictionẽ:i uniuersalibus autẽ nõ uniuersaliter dictis. i. indefinitis,nõ necesse est i omni ma/teria uerum falsumq; discernere. nam i cõtingẽti,ambæ simul uerum profantur: propterea quod hęc utiq;,homo ambulat,huic,aliquis homo ambulat:& hęc itẽ, homo nõ ambulat,isti,nõ omnis homo ambulat,cõsimilis est. De his autẽ sæpenumero iam dictum est. In singularibus uero & fu/turis scilicet si cõtradictionẽ singularium materiamq; cõtingẽtem ac futurum tempus sumpseris, atq; ita dixeris,Socrates lauabit,Socrates nõ lauabit: quin de necessitate alterutra pars uera sit,ne/mo inficiabitur:nõ tamẽ ullus definite utrum erit,prænouit. Nõ similiter autem ita intelligere de/bes,quod sane singularium oppositio etiam i futuro iuxta materiam cõtingentẽ falsum & uerum distinguat,nõ tamen perinde ac contradictiones reliquæ. Hæ etenim certum ac definitum habent euentum,illæ indefinitum & incertum. Verumtamẽ quãdoquidem nõnulli sunt,qui cõtingens ab ipsis cõuellere sedibus instituerunt: omniaq; i necessitatem redigere tentarunt:his profecto re/spõdere operæprecium est. Sed tamẽ prius quæ horum obiectio sit,exponemus. Aiunt enim, Ni/

hil cõtingéter aut esse aut futurum:sicque inducunt,Etenim si cum negocium aliquod futurum sit,nostrum alter,aliquid fore, alter autem nequaquam illud idem fore asserat : quoniam aliquid fore,& aliquid nõ fore, cõtradictio est:omnis autem contradictio partium alterutram ueram habet:horum alterum esse uerum necesse est. quod si horum alterum esse uerum est necesse:at affirmãtis aut negãtis ueritatem,rerum existẽtia sequitur : de necessitate ergo erit quod fore prædictũ est.Neque enim posse in singularium oppositione utrasque simul propositiones uerum enũciare. Nam id indefinitis quidem cõtingebat. & quatinus omnis cõtradictio aut affirmationem ueram habet,aut negationem,alteram eius portionem euenire necesse est. Et qui futurum forte puerum aut aliud etiam quidpiam album,fore,aut album nõ futurum,nõ album fore,dixerit,uerum enũciauit,& qui futurum album,album fore dixit,& qui nõ futurum,fore pernegauit Ac ut uerborum fidem ueritatemque, rerum existẽtia sequebatur : sic etiam rerum existẽtiam uerborum comitatur fides. Etenim si albus aut nõ albus editus est puellus,quem uel album uel nõ album fore prædictum est:fore album asserere uerum erat, aut etiam fore album abiurare. Et ut ueritas existẽtiam,& existẽtia quoque ueritatem comitatur:itidem etiam mendacium inexistẽtiam, & inexistẽtia mẽdacium subsequitur. Si etenim albus nõ fuit, qui album fore prædixit,emẽtitur:ac uice uersa qui album fore negauit,si albus fuit. Quocirca his necessario cõficitur rationibus,aut affirmationem aut negationem ueram esse. Quod si ex necessitate omnis affirmatio aut negatio uera est uel falsa : asseueramus autem & inficiamur nõ in futuris solum,sed in præsenti quoque : nihil ergo nec est,nec fit,uel a fortuna,uel utrocunq; modo.Cõtingens siquidem triplex est,frequẽtius, æquabile,rarius. Illud creberrimum,ut hominem in senectute canescere. rari siquidem quibus id nõ cõtingat.Circa quod ars & natura sane uersantur.Nam hæ raro aut aberrant,aut frustrantur: sæpenumero autem finem assequũtur.Hoc infrequẽtius,ut qui lotum exierit,in thesaurum incidere. Rari enim incidunt.Circa quod fortuna & casus uertũtur.Illa utique a delectu pendens,hic citra propositum factus. Alia uero cõtingẽtis pars æquabilis est,ut lauare,nõ lauare,& huiusmodi.Ergo utrumlibet ad ęquabile cõtingens referẽdum. Aequabiliter siquidem utroque deuergit: fortuna autem ad rarius cõtingens. Sed ne incõtingẽtis partes omnia uertamus,ĩ uniuersum dixerim,nihil aut fore, aut nõ fore:ac fore ĩ sylua necessaria,temporeque futuro, quod semper erit, intelligẽdum est:nõ fore autem cõsimiliter in impossibili. Quod porro nec erit, neque nõ erit,cõtingens est. Nam cõtingens ob dubiam utroqueuersum propensionem, nihilo magis aut erit,aut non erit. Ex necessitate igitur omnia,& non utrumlibet : necessario enim de puello,qui albus nascetur,uel qui fore asserit,uel qui negat,uerax est. Nisi enim de necessitate horum alteruter uerax esset,pari propensu ac æquabili puer albus fieret,aut nõ fieret.utrumlibet enim præstitutam ac finitam non præ se fert naturam,sed nihilo magis aut sic, aut non sic, uel in præsenti uel futuro , se aut habet,aut habebit.

*Amplius autem,si est album nunc,verum erat dicere prius,quoniam erit album.Quare semper fuit verum dicere quodlibet eorum quæ facta sunt, quoniam est, vel erit. Si autem semper verum fuit dicere,quoniam est,vel erit,non potest hoc non esse,vel non futurum esse.Quod autem non potest non fieri,impossibile est non fieri.*Et *quod impossibile est non fieri,necesse est fieri.Omnia igitur quæ futura sunt,necesse est fieri.* Nihil *igitur utrumlibet neque a fortuna erit: nam si a fortu-*
45 *na,non ex necessitate.* At *uero nec quoniam neutrum uerum est,dicere contingit,ut quoniam neque erit,neque non erit.*Primum *enim cum sit affirmatio falsa,negatio non uera erit.* Et *cum hæc falsa sit,contingit affirmationem non ueram esse.* Ad *hæc,si uerum sit dicere,quoniam album est & magnum,oportet esse utrumque. Si uero erit cras , oportet fore cras. Si autem neque erit, neque non erit cras,non erit utrũlibet:ut est nauale bellũ.oporteret enim neq; fieri nauale bellũ, neq; nõ fieri.*

Ad hæc si est album nunc. Quispiam autem ante huius albi genituram, album fore prædixit: uere utiq; album fore asseruit:proinde eorum quæ fiunt, unumquodq; fore uerũ erit affirmare. Quod si & in præsentibus & futuris uerum est dicere,uel esse uel fore : impossibile hoc certe non esse,si modo uerum est,aut nõ fore. Etenim fieri nõ potest,ut quod re uera futurum est,non fiat: quod autẽ fieri nõ potest,ut nõ sit uel futurum sit idẽ est cũ impossibile nõ esse aut nõ fore.Aequipollẽt etenim ĩpossibile nõ fieri,& necesse fieri. Oĩa igitur q̃ futura sunt,necessum est fieri:qđ si ex necessitate omnia;& fortuna & utrumlibet sublata sunt.si enim a fortuna,nõ utique a necessitate.

Et quemadmodum in singularium cõtradictione impossibile est utrasq; simul propositiones ueras reperiri: sic etiam utrasq; simul falsas inueniri iuxta est impossibile. Neque enim neutrum uerum esse dicere licet, puta neque erit, neque nõ erit, id est, affirmationem & negationem mẽtiri. Et huius oppugnatio expeditissima est. Nam alioqui cõtradictionis dignitas extinguitur. Acciditque ut cum affirmatio sit falsa, nõ tamẽ uera sit negatio, aut cõtra, cum falsa sit negatio, nõ cõtinuo uera sit affirmatio. Verum ad priorem rationum dubitationem, nos etiam pressius eorum opinioni, qui cõtingens subuertunt, patrocinãtes, redire par est. Nam supradictis hoc quoque attexunt, & inducunt, Si uerum fuit nasciturum puellum fore album aut magnum dicere, utrumq; iuxta & album & magnum esse oportere: & rursus, si quispiam dicat quod re uera cras erit, cras fore, illud ipsum cras futurum esse oportet. quod si neque erit, neque nõ erit cras, hoc est ipsum esse aut nõ esse, ne sic quidem erit utrumlibet. Verbi gratia, Si quis prælium nauale cras fore, aut nõ fore dicat, oporteret nõ fieri prælium nauale, neque nõ fieri .i. fieri. Hoc uero ænigmati assimile est: sic autem habet. Et ut quod dictum est apertum fiat, ut aduersus obrogãtes cõtingens, & inferentes, utrasque scilicet propositiones mẽtiri posse, rationem accingemus. Nam aduersus illos dicere habeam. Quãdoquidem cõtradictionis dignitatem nõ respuitis, sed eam admittẽtes, etiam falsas esse propositiones ponitis, uobis ipsis contraria, & se mutuo collidẽtia cõficietis. Si enim dixeritis, naualε prælium cras erit aut nõ erit, alteram propositionem ueram cõfitebimini: uera igitur affirmatio statuatur, quæ ait, nauale prælium cras erit. atqui si neutram neque affirmationem neque negationem ueram pronunciabitis, propositio cõfessa & uera est & mẽdax: hoc ergo ipsum tanquam per ænigma innuit (ut nauale prælium) oporteret enim neque fieri naumachiam neque nõ fieri: nõ fieri quidem, ob cõtradictionis prærogatiuam: fac enim, uerbi causa, uerum enũciasse negationem: atqui eam quoque falsam esse continget.

46 *Quæ ergo contingunt inconuenientia, hæc sunt, & huiusmodi alia, si omnis affirmationis & negationis, vel in ijs, quæ in vniuersalibus dicuntur, vt vniuersaliter, vel in ijs, quæ sunt singularia, necesse est oppositarum hanc quidem veram esse, illam vero falsam. Nihil autem vtrumlibet esse in ijs, quæ fiunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neque consultare oportebit, neque negociari, quoniam si hoc quidem facimus, erit hoc; si vero non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet, & in annum decies millesimum, hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum vero non dicere. Quare ex necessitate erit, quodlibet eorum verum erat dicere tunc. At vero nec hoc differt si aliqui dixerint contradictionem vel non dixerint. Manifestum enim quod sic se habent res etiam si non hic quidem affirmauerit quid, ille vero negauerit. Non enim propter negare vel affirmare, erit, vel non erit: nec in decies millesimum annum, magis quam in quantolibet tempore. Quare si in omni tempore sic se habebat, vt alterum vere diceretur, necesse erat hoc fieri. Et vnumquodque eorum quæ fiunt, sic se habebant, vt ex necessitate fieret. Si enim vere dixit quis, quoniam erit, non potest non fieri. Et quod factum est, uerum erat dicere semper, quoniam erit. Siquidem hæc impossibilia sunt: uidemus enim esse futurorum principium, & ab eo quod consultamus, atque aliquid agimus. & quoniam est omnino in ijs, quæ non semper actu sunt, esse possibile, & non esse similiter. in quibus utrunque contingit & esse, & non esse. Quare & fieri & non fieri, & multa nobis manifesta sunt sic se habentia, ut quoniam hanc uestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur. Similiter autem & non incidi possibile est, non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset non incidi, quare & in alijs generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur.*

Huiusmodi sane eorum, qui in diuersa sunt opinione aduersus cõtingens obiectio est, quam oppidoquam multa subsequũtur absurda. Nam (quæ uero cõtingunt incõuenientia, hæc & huiusmodi alia, nõ ut de iam recẽsitis audies, absurda forte suspicatus ea quæ aduersus eum qui cõfutabatur dicta sunt: uerum quæ hanc cõtingẽtis subuersionem absurda subsequũtur subsequẽtia accipe: quæ quidem processu sermo explicabit. Quod si forte interim ignota ut uobis cõperta sermoni inserui dicens hæc, & subdens huiusmodi alia, ne miremini. Et enim cum philosophus sim, & philosophice sermociner, equidem noui suapte sponte uobis e uestigio ex cõtingẽtis subla-

tione spectata fuisse,quæ indidem absurda sequeretur. Vel si placet, sic etiam mihi uerba intellige: & trãsgressus (quæ uero sequũtur incõuenientia hæc & huiusmodi alia) hinc orationem auspica re, (Si quidem omnis affirmationis aut negationis uel in uniuersalibus ut uniuersaliter dictis, ut omnis homo,nõ omnis homo:aut ĩ singularibus, ut Socrates hoc ipsum est, Socrates nõ hoc ip/ sum est, necesse oppositarum propositionum affirmationis, inquam, & negationis, hanc quidem ueram esse (tu uero definite adiicito) illam autem falsam. nihil autem uel ambiguum uel utroq; propensum,quod omnibus utique philosophis Vtrumlibet uocatur,sed omnia ex necessitate uel sunt,uel fiunt,hæc & huiusmodi alia absurda sequũtur. Si enim ut ostẽsum est, illinc orationem inceperis, apte coniunctum & cõnexum cohæresceт, quod alioqui ambiguum uidebatur: illico enim quæque absurda cuiusmodique dicamus, ad manum præsto sunt: siquidem nec consultare oporteret,nec negociari. Nam si cõtingens sublatum sit, frustra deliberemus: in cassum negocia ca pessamus,quod est negociari: de necessariis enim & impossibilibus nec quis deliberabit, neque in totum negociis incumbet: nec apud sese agitabit. Nam si hoc fecero: erit hoc, ut si uirtutem elege/ ro,animi salus mihi accedet: sin minus hoc,nõ erit hoc, id est, nõ alias ditescamus nisi potentatus quos uocant eorum affectemus. Verum quid tãdem qui in cõtraria sunt hæresi,aiunt? Atenim nihil uetat & in decies millesimum retro annum hunc quidem dicere hoc fore, illum autem non hoc: ita necessario fore utrumcũq; uerum erat tum dicere. hoc uero est huiusmodi, assumũt quid piam quod album est factum: deinde in eo ipso cõtradictionem fingunt, esto Socrates albus puer, & nostrum quispiam affirmationem cõstituat, Socrates est albus puer, alius negationem Socrates albus puer nõ est mox rogant, num definite ac pręstitute qui asseuerauit, ueridicus fuit? inducunt que nihil obesse, quominus idem etiam ante Socratis genituram quem nunc album esse puerum posuimus, Socratem album fore puerum præfaretur, ac definite uerax esset. nam qui ĩ eo quod al/ bum effectum est, uerum enũciauit, idem uel ante decies millesimum annum id ipsum euenturũ præfatus, uerax erit. itaque si definite uerax erit, definite quoque, & statε inficiator emẽtietur. Ex necessitate igitur manifestum erit utrum uerum tunc erat, id est affirmatio an negatio: utrãcunq; enim harum multo ante prædixerint, reuera definite dixerunt. Verum hæc quidem dicant qui in cõtrario cõstituti sunt dogmate: ego uero uobis hoc dixerim, ad rerum euẽta nihil cõtradictionis prædictionem cõferre. Neque enim quod prædixerint aliqui Socratem uel album puerum fore, uel nõ album puerum fore, idcirco Socrates albus uel nõ albus euasit. Etenim etiam si nulli prosa tu anteuertissent, id tamẽ sua spõte euenisset: nõ enim ob negationem aut affirmationem res erũt aut nõ erunt, sed ultro propter se ipsas emergẽt: tum quod res orationem reddit ueram, nõ etiam oratio rem. Nõ enim si quis uel ante decies millesimum annum rei futurę cõtradictionem, uel de nique paulo ante efferat, ob cõtradictionem res fiet uel nõ fiet. Nam si in omni tempore, scilicet pręsenti, præterito, futuro, sic se haberet cõtradictio, ut in tribus esset temporibus, necesse definite alte ram eius partem esse ueram, necessario id in omni materia fieret: & rursum unumquodque eorũ quæ fiunt, sic se haberet ut de necessitate fieret: Si enim quod futurum est, quis prædixit urre fu/ turum, quia uere prædixit, nõ poterit nõ fieri: & rursum, quod factum est, uerum esset futurum prędicere. Atqui nõ in omni tempore & omni materia circũscripte uerum enũciant propositiones aut mentiuntur. Nam in singularium cõtradictione, si materiam cõtingẽtem & futurum tempus acceperis nõ definite, uel uerum dices, uel mẽtieris, sed indefinite. Quocirca cõtingens erit. Quanq̃ si huiusmodi cõclusio in commẽtario nõ posita est, tuopte tamẽ eam intellectu supple. (Siquidem hæc impossibilia) puta quæ dicũt, qui omnia ex necessitate fieri sentiunt: cõspicimus enim esse cõ/ tingens: quod tum uel ab ipsa rerũ actione liquet, nõ enim omnia a natura fiũt, sed est etiam quod dam futurorum a prælectione, & a negocii gestione principium: tum ex eo quod est omnino pos sibile esse, id est, cõtingens, & nõ possibile esse similiter in rebus illis ĩ quibus ex ęquo uel quiddam fieri uel nõ fieri licet. Quænam porro sunt illæ res nõ semper actu existẽtes? Nam quęcũq; semper agunt, ut, solem moueri, &, hominem respirare, necessaria utique sunt: quę semper nõ agunt, ut, so lem stare, &, hominem uo lucrescere, impossibilia ferũtur: quę uero nõ semper agũt, sed interdum mouẽtur, interdum quiescunt, ea cõtingẽtia sunt. Et quod ĩ ambigẽtibus sit cõtingens, ĩ quibus utrũq; cõtingit hinc manifestum. ut hæc tunica, cum fluxæ sit & dissipabilis substãtiæ, re uera dis/ secari potest: sed quoniam in meo arbitrio est, ut dissecetur, uel nõ dissecetur: quãtum in me situm est, nunc nõ discindetur, sed ante. i. lõgo ante tempore, uel utẽdo uel gestãdo deteretur, aut compu trescet: & ut impossibile erat dissecari, sic nõ dissecari. Quod autem possibile esset dissecari, & a me

nõ dissecta sit, ex his quę posui manifestum, ante scilicet detritum iri, nũquam enim ipsa ante detrita fuisset, nisi dissecari etiam potuisset. qui enim detritum esset, quod ab sese dissecari nõ potuisset? Nec uero tunica tenus orationem stiteris: sed & in lapide, ligno, cęterisque generationibus, quotquot coruptelę aut alterationi subiacent, & iuxta eam potentiam, quæ utriusque uel ut sit uel nõ sit indefinite susceptrix est, dicuntur, idem continget, atque in totum in his quæcunque sub arbitrium reuocantur.

47 *Manifestum igitur est, quoniam non omnia ex necessitate uel sunt, uel fiunt. Sed alia quidem*
utrumlibet, & nihil magis uel affirmatio, uel negatio uera. Alia uero magis quidem in pluribus alte
48 *rum: sed contingit fieri & alterum, alterum uero minime. Igitur esse quod est, quando est, & non*
esse quod non est, quando non est, necesse est: sed non omne quod est necesse est esse, nec quod non est
necesse est non esse. Non enim idem est, omne quod est, necessario esse, quando est, & simpliciter ex
49 *necessitate esse. Similiter autem & in eo quod non est. Et in contradictione eadem ratio est. Esse*
quidem vel non esse omne necesse est, & futurum esse uel non: non tamen diuidentem, dicere alterum
necessarium. dico autem vt necesse est futurum esse bellum nauale cras, vel non futurum esse. Sed
non futurum esse cras bellum nauale necesse est: vel non futurum esse, futurum autem esse vel non
50 *esse, necesse est. Quare cum similiter orationes veræ sint, quemadmodum & res, manifestum est*
quoniam quæcunque sic se habent vt vtrumlibet sint, & contraria contingant, necesse est similiter se
habere & contradictionem. quod contingit in ijs, quæ non semper sunt, vel non semper non sunt.
Horum enim necesse est alteram partem contradictionis veram esse vel falsam, non tamen hanc vel
illam, sed vtrumlibet, & magis quidem veram alteram, non tamen iam veram vel falsam. Quare
manifestum est, quoniam non est necesse omnis affirmationis vel negationis oppositarum, hanc qui-
dem veram illam autem falsam esse: non enim quemadmodum in ijs quæ sunt sic se habent, & in ijs
quæ non sunt quidem, possibilibus tamen esse vel non esse, sed quemadmodum dictum est.

Manifestum igitur nõ omnia de necessitate uel esse, uel fieri: sed quædam utrolibet modo, ubi, ut antea artificiose pertractauimus, nihilo magis affirmatio aut negatio uera erit, propterea quod æquabiliter propẽsum illic intelligitur cõtingens: quædam autem frequẽtius, in hisque, alterum crebro: hoc autem in plerumq; cõtingẽtibus intelliges: in quibus affirmatio utique frequẽtissime uera, raro negatio: ut si quis dicat, eum, qui nascetur, puerum, quinquedigitum fore: alter contra aiat, & neget, ut plurimum asseuerator uerax erit: rari enim quadridigiti aut sedigiti nascuntur: sed & alterum fieri cõtingit, alterum mihi in reliquo cõtingente audito, in quo frequẽtissimum mẽdacium, rarissima ueritas inoleuit, sæpiusque assertor mẽtitur quam inficiator, ut si quis dicat, eum, qui cras lauabit, deo mouẽte, & discedẽte in hiatum tellure, in thesaurum incursurum, alter autem inficietur, magis inficiator uerus est: quanquam & quod rarum est fieri interim contingit, sed frequentius tamen nõ fieri. Nõ solum autem has cõtradictiones in eos qui contingens extinguunt, & omnia in necessitatis fatum concludunt, inferre oportet: sed & eas quæ a rerum differentia diuisioneque petuntur. Quoniam enim orationes rerum imagines sunt, prout res habuerint: ita quoque orationes affectum iri necesse est. Cuiusmodi ergo rerum natura sit, uideamus. Nam hæ aut semper existẽtes sunt, cum & absolute existentes dicũtur, ut deus, mens, anima: nunquam enim non sunt hæc, aut continenter utique non sunt, quamdiu tamen sint existunt. Contra, quędam nullatenus sunt, ut si quis dicat commensilem cum latere dimetientem. Alia autem tunc nõ sunt cum non existunt, attamen esse possunt. Cum ergo ita res habeant, necessum quoque ut ad illarum modum orationes sese comparent. Ergo ea quæ secundum diuisionem est contradictio, ut, erit, aut non erit, his, quæ necessario semper sunt, competit. Quæ autem absque diuisione est, non semper existentibus, puta contingentibus, conuenit: nam esse aliquid cum sit, & quod nõ est non esse cum non sit, necessarium. Qui etenim non est necesse rem existentem cum sit, esse, qualis qualis illa sit? Nam Socratem sedere, quãdiu sedeat, necesse esse: non tamen proprie esse Socratem sedere: non enim huiusmodi est ut impediri nequeat Socratis sessio. quo enim pacto istud, cum in stationem se cõmutarit? Eodem modo stare Socratem, cum sedeat, impossibile, & non existens: nõ tamen semper non est, quando & id interpellatur & uariatur. Nec enim omne quod est quamdiu

sit, idcirco proprie necesse esse, nec quod non est quamdiu non sit, necesse proprie non esse. Non enim idem, esse quamdiu sit, & proprie esse: eodem quoque modo, non esse quamdiu non sit, non idem, ac proprie nõ esse. Eandem etiam seruabis & in contradictione intelligentiam, ueram enim esse omnis contradictionis aut falsam alteram partem est necesse, non tamen aut in affirmatione aut negatione contradicentium definite uerum aut falsum intelligi potest: naumachiam enim fore, aut non fore, est necessarium: non tamen aut hoc destinate fore, aut ex necessitate illud. Quoniam ergo orationes rebus assimiles, atque ideo uerae sunt, manifestum quod quaecunque res sic sese habent, ut contraria capere queant, & ad utrũmuis formari: sic proinde cõtradictionem etiam affici sit necesse. Hoc autem in contingentibus accidit, quae non semper existentia, aut non semper non existentia dicuntur. Non semper quidem existentia, quoniam non necessaria: non semper autem non existentia, quia non impossibilia. Horum enim contingentium alteram contradictionis portionem ueram esse aut falsam necesse est: modo totam indiuisim contradictionem capias, non tamen aut hanc, aut illam, ut discrete uel affirmatio uera sit, uel negatio mendax: sed in ambiguo ac incerto ueritas iaceat, & in his, quae ad utrumlibet feruntur, resideat. Et quoniam contingens, ut saepiuscule diximus, trinum est, in quibusdam cõtingentibus accidit proniorem ad uerum esse propositionum alterutram, aut magis alteram ad falsum propensam: non tamen aut ueram, fixe ac state ueram esse, aut falsam, firme falsam. Manifestum igitur non omnis affirmationis aut negationis cõtradicentium necesse esse hanc determinate ueram, illam eadem ratione esse falsam. Nec uero mihi obiicias id quod album euasit, nec quoniam hic asseuerans uerum enunciasti, sic etiam si longe ante de eodem praedixisses te definite uerum enunciaturum fuisse. Non enim ut in euentis, sic etiam habet in futuris, quibus esse uel non esse ex aequo accidit: sed ut dictum est, quid porro dictum est? in illis nimirum uel mendacium uel uerum praestitutum esse, in his autem utraque ambigere & indefinita esse.

1 *Quoniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans: hoc autem vel nomen est vel innominatum, vnum autem oportet esse & de vno id quod est in affirmatione (nomen autem dictum est & innominatum prius, non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum. vnum enim significat aliquo modo infinitum nomen, quemadmodum & non sanatur, non verbum, sed infinitum verbum) erit omnis affirmatio & negatio, vel ex nomine & verbo, vel ex infinito nomine & verbo. Praeter verbum autem nulla affirmatio uel negatio est. Est enim uel fuit, uel erit, uel fit, uel*

2 *quaecunque alia huiusmodi uerba, ex iis sunt quae posita sunt. consignificant enim tempus. Quare prima est affirmatio & negatio, est homo, non est homo: deinde, est non homo, non est non homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis non homo. Et in iis (quae extrinsecus sunt) temporibus eadem ratio est.*

Quoniam igitur abunde tractatus de contingenti a nobis explicatus est, necesse est de propositionibus pariter uerba facere, tum subiecto finito & praedicato, tum utroque infinito constantibus. Ex infinito autem praedicato non aliud genus propositionis gignitur. Siquidem negatio infinitum de necessitate praedicatum sortita est. Quoniam ergo est affirmatio aliquid de aliquo significans, didicimus autem unum esse oportere in affirmatione praedicatum, similiter & unum subiectum: quod porro subiectum aut nomẽ est aut innominatum: erit sane omnis affirmatio & negatio, aut ex nomine & uerbo, aut ex infinito nomine & uerbo, ut, Socrates ambulat, Socrates nõ ambulat. Tu uero lector intellige (non homo, enim non nomen dico, sed infinitum nomen: quemadmodum &, non sanatur, non uerbum aio, sed infinitum uerbum) per intercalationem sermoni insertum sententiae connexionem interrumpere. Ac ne quis adeo nomen infinitum, ut, non homo, absque uerbo satis esse ad negationem suspicetur. Nam citra uerbum nec affirmatio assurgit, nec item negatio. Nam est, erit, fuit, aut fit, & quaecunque alia huiusmodi uerba ex positis sunt. Tempus enim consignificant. Est igitur prima affirmatio & negatio ex finito nomine, ut, est homo, non est homo. deinde ex infinito, ut, est non homo, nõ est nõ homo. Sic etiam in circunscriptis: dicitur prima quidem in illis contradictio quae finitum subiectum habet, omnis homo est, omnis homo non est: quae deinde infinitum, omnis non homo est, omnis non homo non est. Sic etiam in tempore quod circumcirca iacet, exacto, inquam, & futuro, negationes & affirmationes progredi decet.

SECTIO III.

1

Vando autem est tertium adiacens, prædicatur: dupliciter dicuntur oppositiones. Dico autem, ut est iustus homo, est tertium. Dico adiacere nomen, uel uerbum in affirmatione. Quare ob id ipsum quatuor erunt illæ, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem se habebunt secundum consequentiam ut priuationes, duæ uero minime. Dico autẽ quoniam est aut iusto adiacebit, aut iniusto: quare etiam negatio, quatuor igitur erunt. Intelligimus uero quod dicitur ex ijs, quæ subscripta sunt.

A	*Homo iustus est*	C	*Homo iustus non est.*	*Simplices.*
C	*Homo iniustus non est*	A	*Homo iniustus est.*	*Priuatoriæ.*
C	*Homo non iustus non est*	A	*Homo non iustus est.*	*Infinitæ.*
	Vniuersales & particulares, affirmationes, & negationes.			
A	*Omnis homo est iustus*	C	*Non omnis homo est iustus*	*Simplices.*
C	*Non omnis homo non est iustus*	A	*Omnis homo est non iustus.*	*Infinitæ.*

Est iustus homo: huius negatio est, non est iustus homo. Est non iustus homo: huius negatio est, non est non iustus homo: est enim hoc in loco, & non est, iusto & non iusto adiacet.

SECTIONIS III PARAPHRASIS.

QVandoquidem ergo de propositionibus ex subiecto & prædicato cõnexis abũde locupleteq; tractauimus, agesis de his quoq;, quæ tertio insuper prædicato constant, enucleemus. Tertium uero mihi insuper prædicatum, est, uerbum intellige: tertium quidem, utpote a subiecto numeratum. Nam tertius est secũdum subiectum terminus. Insuper autem prędicatum, ut quod a primo quidem prædicato, quod de subiecto dicitur, ipsum etiam de eodem dicatur: ut homo iustus est: en, est, tertius post hominem terminus: & cum de homine primum iustus dicatur, etiam ipsum, est, pręterea de eo prædicatur. Ergo in propositionibus prędicato & subiecto cõstantibus, finitum cum statuitur subiectum, una efficitur oppositio. Nam protinus prædicatum cum unum sit, particula inficiatrice assumpta negationem parit. Hic autem quoniam duo prædicata sunt, nõ utrilibet prædicatorum pars negatrix adiecta, negationem cõstituit: sed si uerbo, est, adiungatur, quod ĩ huiusmodi utiq; propositionibus primas tenet, negationem molitur: sin alteri prædicato, affirmationem ex traductione reddit. Quoniam autem omnis affirmationis negatio est, alia rursum uocata ex trãspositione negatio emanat: ut proinde sint duæ oppositiones, una simplex, ut, homo iustus est, homo iustus nõ est: altera ex trãspositione, ut, homo nõ iustus est, homo nõ iustus nõ est. Cur autem hæ ex trãspositione uocẽtur, progressu addiscemus. (Est autem tertium aio positum esse in affirmatione uel nomẽ uel uerbum) nomẽ utique quod omnes orationis partes generatim nominã usurpẽtur: uerbum, quod tempus cõsignificet. Si igitur duas cõfessi sumus oppositiones, quatuor sane hæ particulæ existent, propositiones scilicet quatuor emergent: quarum, ut uniuersam earum cumulo complectar potestatem, duæ quidem ad affirmationem & negationem se habebunt secũdum cõsecutionem, ut priuationes: duę uero minime. quod medius fidius ænigmati simile est, arcanamq; ac inexplicabilem prope in seipso propositionum uim & discrimen occulit. Quod si quis id accuratius assequi studet, huiusmodi sensum indagine exploret. Nam ut ĩ geometricis lineamẽtis propositiones ex interuallo ordinatim digerãtur, & duæ quasi cathenæ componãtur: atq; in una simplex affirmatio, homo iustus est, altrinsecus simplex negatio, homo iustus nõ est, scribatur: quęratur ergo primum, ecqua ex trãspositione propositio sequatur, id est simul cum affirmatione simplici uera sit, & quæ simul ueridica erit, sub eam subscribatur. Igitur affirmatio ex trãspositione nõ simul uerax erit. Qui enim cum hac, homo iustus est, amice cõspiret, homo nõ iustus est? Negatio igitur ex traductiõe simul uera erit, homo nõ iustus nõ est.

Quicunque

Quicunque enim homo iustus sit, is nõ iustus profecto nõ est. Ergo i diagrammate sub affirmatione simplici negatio ex traductione collocetur:sub autem simplici negatione, quæ ex interuallo sita est,affirmatio ex traductione,scilicet sub hac,homo iustus nõ est,hæc,homo nõ iustus est. Ob id igitur ipsum,huiusmodi propositiones ex tráspositione uocitatæ sunt,quod i alienis ipsæ ordinibus substituátur:nimirum quæ est ex tráslatione negatio,sub affirmatione simplici: affirmatio autem ex translatione,sub negatione simplici. Verum quod simplici affirmatione uerum enunciante,negatio ex tráspositione prorsus uera sit,liquet. An uero etiam retro sermo recurrit? ut in quibus negatio ex tráspositione uera sit,i his etiam simul uera sit omnino simplex affirmatio? Minime uero. Nam simplex affirmatio í hominibus dũtaxat,qui iusti sunt,uerum pronúciabit:at ex tráspositione negatio,& i hominibus pariter,& nihilo secius i aliis præter hominem plerisque uera erit. Nam si canem nõ esse hominem nõ iustum dicas,uerax profecto sis. Nam omnino qui homo nõ sit,nec iustus sane dicatur esse homo, nec item nõ iustus: quomodo enim cum nõ sit homo? Attamé qui eum hominé esse iustum dicat,métiatur. Quocirca negatio ex tráspositione, affirmatione simplici latius patet. Si ergo simplex affirmatio, negatione ex tráspositione est angustior: ex cõtrario simplex negatio,affirmatione ex transpositione prosusior est. Etenim si quis nõ iustus homo est,hic etiam,iustus homo nõ est,nõ tamé retrorsum, si quis nõ est iustus homo, protinus etiam homo nõ iustus est. Nam i eo quod omnino nõ sit homo, simplex negatio uera erit. Siquidem canis homo iustus nõ est.métitur uero infinita affirmatio. Quinam enim canis homo nõ iustus sit? Ergo simplex affirmatio i uno, negatio autem ex tráspositione í duobus:& cõtra simplex negatio i tribus,affirmatio uero ex tráspositione í duobus uera depreh ésa est. Enimuero operæpretium est alias etiam propositiones,& eas quoque simplices,a simplicibus tamé differétes,quod nõ habitum;sed priuationem prædicatum habeant,cuiusmodi,homo iniustus est,homo iniustus nõ est,diagrammati attexere. Iam & quomodo hæ cum illis,quæ utrimque secus adiacent,ad cõsecutionem sese habeant,uideamus. Quod hic etiam affirmatio simplicem affirmationem nõ cõsequatur,sed negatio,liquidum est. Igitur sub affirmatione simplici,priuatiua negatio protinus collocetur,homo,puta,iniustus nõ est:subsequitur enim eam & pariter uerum enunciat. Sub autem priuatiua negatione negatio ex traductione. Rursum sub simplici negatione, priuatiua protinus affirmatio,homo iniustus est.sub hac autem affirmatio ex tráspositione,homo nõ iustus est. Scié dum porro simplicem affirmationem í uno,negationem ex traductione í duobus, priuatiuam negationem í tribus ueram esse. Nam homo iniustus nõ est,& i homine, qui iniustus nõ sit, ut Socrate,& in omni alio præter hominem negocio, uera erit. Equus siquidem homo iniustus nõ est: sed & i hominibus quidem certe,qui sunt,necdum tamé huiusmodi habitus aut priuationis compotes existunt,uerum efferet. Nam recens genitus infans,homo iniustus nõ est. Ambæ ergo negátes tum priuatio,tum ea quæ ex tráslatione est, simplici affirmatione ampliores sunt: uerum priuatiua illius est tripla,tráslatiua dupla. Cõtra affirmatio ex tráspositione & priuatio coactiores sũt simplici negatione. Nam simplex negatio i tribus,priuatiua affirmatio í uno,tráspositiua í duobus uerum enúciant. Proinde ambę affirmationes simplici negatione sunt arctiores. Quam igitur pro portionem priuatiua negatio ad simplicem affirmationem habet, eádem quoque negatio ex transpositione ad simplicem affirmationem, qua amplius, obtinet:qua ratione enim tria ad unum cõparátur,eadem & duo ad unum,qua amplius. nõ tamé qua ratione simplex affirmatio ad negationem ex tráspositione se habet,eadem cõtinuo priuatiua etiam negatio,ad eam quæ ex tráspositione est respõdet. Nec enim qua proportione unum ad duo,eadem tria ad duo cõstant. Alteram denuo percurre coniugationem, & dicito quam proportionem priuatiua affirmatio ad simplicem negationem habet,eádem etiam affirmatio ex tráspositione ad simplicem negationem,qua minus, respõsum obtinet:quam siquidem rationem unum habet ad tria,eandem & duo ad tria, qua minus:non tamen quam simplex negatio ad affirmationem ex transpositione rationem habet, etiam priuatiua affirmatio ad affirmationem ex transpositione eandem obtinet. Nec enim quo se modo tria ad duo habent, eodem quoque unum ad duo se habet. Tu ergo cum audis, (quarum duæ ad affirmationem,& negationem se habebunt, duæ uero minime) duas ex transpositione infra locatas intellige propositiones:affirmationem autem & negationem simplices:priuationes uero,priuatorias enúciationes: postremo hoc ipsum,duæ uero minime,duas nimirum simplices accipe:& quod ait huiusmodi est, Quam habét comparationem priuatiuæ cum simplicibus:eádem etiam eas,quæ ex tráspositione sunt,cum simplicibus habere. Nõ tamé quam rationem simplices,

ad eas quæ ex tráſpoſitione ſunt obtinent:eãdem quoque priuatiuas, ad eas quæ ex tráſpoſitione ſunt habere. In hac igitur ſimplici affirmatione, homo iuſtus eſt, extrinſecus adſcribe, minor ambabus, priuatiua ſcilicet, & ea, quę ex tráſpoſitione eſt, affirmatione. At ĩ priuatoria itidem negatione adnota, amplior, tum ſimplici, tum tráſpoſita. In tráſlata autem negatione adſcribito, amplior ſola ſimplici. Ad hæc ĩ ſimplici affirmatione unam ducito lineam:ĩ priuatiua negatione tres:ĩ tráſpoſitiua uero duas. Rurſum ĩ ſimplici negatione pariter adſcribe ambabus latior, priuatiua nimirum affirmatione, & ea quæ traductione fit:tres quoque educito lineas. In priuatiua autem affirmatione unicam:& ĩ margine adnota, anguſtior, tum ſimplici negatione, tum ea quę ex tráſpoſitione eſt. Poſtmodum ĩ tráſlatitia affirmatione duas quidem ducito lineas, ſed adſcribe, minor ſola ſimplici. Ad lineas ergo mẽtem intẽdens, & ea quæ adnotata ſunt, perfacile tãquã ſub obtutu manifeſtam ſentẽtiæ ueritatem ĩtueberis. Quatuor igitur hę erũt particulę:quo tãdem pacto quatuor, & cuiuſmodi, ex his denique quę ſubſcribemus, aſſequemur. homo iuſtus eſt, ſimplex affirmatio: eiuſdemque ſimplex negatio, homo iuſtus nõ eſt. En una oppoſitio, quæ ſimplices habet propoſitiones. Et ruſus altera, ſubter quam enũciata ex traductione, homo nõ iuſtus eſt, affirmatio ex tráſpoſitione, homo nõ iuſtus nõ eſt, negatio ex tráſpoſitione, locãtur. Etenim hic, eſt, aut iuſto debet omnino adhæreſcere, ut homo iuſtus eſt:aut nõ iuſto, ut, homo nõ iuſtus eſt. Cæterum quaſdã extrinſecus γραμμικὰς id eſt, lineares hic ſpeculationes occupemus. Ea quæ ſũt, & nõ ſũt, quæ ĩ hiſce notãtur, aut iuſta ſũt, aut iniuſta, aut media, aut ſuſceptiua, aut incapacia. Idque poſtremum bifariam:ſiquidem aut cum nõ ſint, in ſuſceptiua exiſtũt:aut cum utique ſint, minime tamẽ ad capiẽdum habilia. Præterea autem aſſerimus, cum ĩ uno horum quinque quolibet affirmatio uerax fuerit, ĩ quatuor ueram eſſe protinus negationem:& cum ĩ duobus uera fuerit aſſertio, ĩ reliquis tribus ueridicam eſſe negationem:cum ĩ quatuor uera fuerit affirmatio, ĩ reliquo uno ueram eſſe negationem. Ita deinceps quoque, ſi, homo iuſtus eſt, dicemus, ĩ uno uerum aſſeret affirmatio, ĩ ſolo quippe homine: At uero negatio, homo iuſtus nõ eſt, ĩ quatuor ueritatem enũciabit: ut pote in homine iniuſto, ĩ medio, ĩ ſuſceptiuo, ut ĩ puero: ĩ nõ capace, ut lapide:aut ĩ eo adeo quod nõ eſt.

Priuatiuæ rurſus hũc ĩ modum. homo iniuſtus eſt, ĩ uno uerum effert, puta homine iniuſto: at homo iniuſtus nõ eſt, ĩ reliquis quatuor uerum proloquitur. Ad eũdem quoque modum & in enũciatis ex tráſpoſitione, nimirum, homo nõ iuſtus eſt, ĩ tribus uerax, iniuſto puta, ſuſceptiuo, & medio. At homo nõ iuſtus nõ eſt, quę quidem eſt tráſpoſititia negatio, ĩ reliquis duobus uera erit, ut iuſto, & nõ ſuſceptiuo. Quocirca duos Ariſtoteles ordines digerit:ac ĩ priore, ſimplicem cẽturiat affirmationem, quæ ĩ uno uera eſt: ſecũdum quam, negationem priuatoriam, quæ ĩ quatuor uerum dicit:tertiam deinde negationem ex tráſpoſitione, quæ uera ĩ duobus eſt. In ſecũdo ordine ſimplicem ſtatuit negationem, quæ ĩ quatuor uerum enũciat: cui deinde affirmationem ſuccẽturiat priuatiuam, quam ĩ uno ueram probauimus:tertiam ex tráſpoſitione affirmationem, quę ĩ tribus ſane uera eſt. Aequiparatur ergo:ſcilicet comparatur affirmatio ſimplex affirmationi priuatoriæ, & negatio ſimplex negationi priuatiuæ, ac denique affirmatio affirmationi:ĩ uno ſiquidem utraque uerum prodit. Statuũtur ergo inuicem angulares, ut ĩ deſcriptione oſtẽdemus. Igitur ĩ priore ordine dicimus, quemadmodum quatuor cum duobus comparãtur, dupla etenim duorum quatuor, itidem quoque duo cum uno. cõſimiliter ſiquidem duo ſũt unius dupla. nõ tamẽ quam habẽt quatuor cum duobus comparationem, eãdem quoque quatuor cum uno habere:illud etenim, puta duo, duplum eſt, hoc autem, puta quatuor, quadruplum. Itaque priuationes, ſi compares, maiorem, ad ſimplices, amplitudinem obtinẽt, quam tráſlatitiæ ad ſimplices. Nam & ipſas propoſitiones aſſumere nihil uetat. Nam ut priuatiuæ cum enunciationibus ex tranſlatione conferuntur, ſic & tranſpoſititiæ cum ſimplicibus. non tamen quod priuatiuæ propoſitionibus ex tranſpoſitione, idem quoque priuatiuæ ſimplicibus proportionis reddunt. Amplius ſiquidem. Rurſus in ſecundo ordine hoc modo. Simplex ſane negatio, priuatiua affirmatio in quatuor uera eſt, priuatiua in uno, quæ tranſpoſitione conſtat affirmatio, in tribus. Vt igitur unum ad tria ſeſe habet. (Nam unum eſt trium utique portio) non ſecus ſeſe tria ad quatuor reddunt: una ſiquidem particula deſit: haudquaquam tamen ut unũ cũ tribus confertur, ſic etiam unum cũ quatuor cõparabitur. Anguſtius ſiquidẽ. Ac in propoſitionibus in hunc ſane modum. Quemadmodum priuationes ad eas quæ ex tranſpoſitione conſiunt, ſe habent: ſic & quæ ex tranſpoſitione ſunt, ad ſimplices. Non tamẽ ut priuationes ad tráſlatitias ſeſe habent, ſic & ad ſimplices afficientur. Anguſtius enim. Itaq; iuxta magis ac minus priuationes a ſimplicibus diſcriminãtur.

4 *Hæc igitur quemadmodum in resolutiuis dictum est, sic sunt disposita. Similiter autem se habebunt & si uniuersalis nominis fit affirmatio, ut omnis est homo iustus: negatio, non omnis est homo iustus: omnis est homo non iustus, non omnis est homo non iustus. Sed non similiter angulares ueras esse contingit: contingit autem aliquando hæ igitur duæ positæ sunt. Aliæ autem duæ ad non homo, quasi subiectum aliquod additum, ut, est iustus non homo, non est iustus non homo: est non iustus non homo, non est non iustus non homo: plures autem his non erunt oppositiones. Hæ autem extra illas, ipsæ secundum se erunt: ut nomine utentes eo quod est non homo.*

Verum hæc quidem, ut i analyticis dicūtur, sic etiam hic anquisita sūt. Tu uero eādem commemoratarum propositionum obseruationem, tum simplicium, tum ex trāspositione cōsectarum, tum priuatiuarum, i definitis etiamnum custodire propositionibus debes. i his siquidem est eadem quoque proportio & cōiugatio. Quocirca quam habēt priuatiuæ ad simplices rationem, eādem etiam habēt quæ ex trāspositione sūt, ad simplices. Nō item quam simplices ad traductitias proportionem habēt, eādem & priuatiuæ ad traductitias. Nam eadem omnino proportione uicissim comparātur definitæ, qua & idefinitæ. Quin & propositionum explicatio itidem nihilum euariat, omnis homo iustus est, simplex affirmatio iferior priuatione negatiua & trāspositione: omnis homo iustus nō est, simplex negatio, sed uberior & priuatione assertiua & trāspositione. Porro subter simplicem propositionem priuatoria negatio tibi collocāda est, nō omnis homo iniustus est: & sub hac, negatio ex trāspositione, nō omnis homo nō iustus est. Ac denuo subter negationem simplicem priuatiua assertio, omnis homo iniustus est: sub qua statim affirmatio ex trāspositione, omnis homo nō iustus est. Quod attinet ergo tum ad propositionum explicationem, tum comparationem, nihil sane ab idefinitis definitæ euariāt: atque hoc prorsus solo dissidēt, quod i illis utiq; nimirum idefinitis, omnes e regiōe secūdum dimetiētem sitæ propositiōes aiētes cum aiētibus, & negātes cum negātibus, ueræ simul esse possūt. In definitis uero enūciationibus, quæ secūdum diametrum digestæ sūt, ueras simul esse cōtingit: sed nōnūquam. Ratio quod idefinitæ cum parem & eādem cum particularibus uim obtineāt, i sylua cōtingēte omnes sane simul esse ueræ queunt, quoniam i subiecto particulari propositiones hæ sumātur. Quod si mihi descriptionem ad amussim digesseris, tum indefinitarum, tum etiam definitarum, ac e regione secūdum dimetientem lineas duxeris, ita ut duæ e diuerso lineæ per diametrum respōsum habeāt, una a propositione, homo iustus est, in eam, homo iniustus est: & altera ab illa rursum eadem, in eam, homo non iustus est: & in negantibus eodem uicissim modo: assertiones cum assertionibus simul uerum dicere deprehendes, ut, homo iustus est, cum hac, homo iniustus est: & illa, homo nō iustus est. simul enim ueritatem hæ tres effantur: quidam enim homo iustus est, & quidam homo iniustus, & quidam homo non iustus. Itidem & negationes cum negationibus, ut hanc, homo iustus nō est, cum hac, homo iniustus non est, & homo non iustus non est: quidam enim homo iustus non est, & quidam homo iniustus non est, & quidam homo non iustus non est. At uero in determinatis propositionibus haudquaquam consequutio eadem seruatur. Nam in utroque diagrammate cum determinatarum propositionum tum indeterminatarum per diametrum affirmationes inuicem & negationes locari contingit. Verumtamen in determinatis in contingēte sylua affirmationes inter se & negationes simul uerum dicere accidit: quoniam particularibus æquipollent. At i determinatis affirmationes simul ueras esse cuiuscūque sylua modi fuerit nequaquam licet. Nam quinam rogo, omnis homo iustus est, i uero cum hac coniuret, omnis homo iniustus est, aut hac, omnis homo nō iustus est? Negationes tamē in cōtingēti dūtaxat materia simul esse ueras licet. Nam quoniam hominum alii iusti, alii iniusti sunt, alii intermedia quadam affectione præditi, præclarum utique est omnes propositas negationes euadere simul ueras posse. Siquidem una cum hac, nō omnis homo iustus est, hæc quoq; uera est, nō omnis homo iniustus est: & hæc, nō omnis homo nō iustus est. (Hoc igitur ipsum cōtingit aliquādo) sic audiēdum est: nō quasi proinde omnes ad diametrum positæ i determinatis aliquādo simul ueræ sint: quod quidem fieri nō potest, sed quasi quædam ex ipsis, ut negationes in contingenti sylua, uerum simul aiant.

5 *In quibus uero, est, non conuenit, ut in eo quod est sanum esse, & ambulare in iis idem facit sic positum, ac si, est, adderetur, ut est, sanus est omnis homo, non sanus est omnis homo: sanus est omnis*

non homo, non ſanus eſt omnis non homo: non enim dicendum eſt, non omnis homo: ſed, non, negationem ad id quod eſt homo, addendum eſt: omnis enim non uniuerſale ſignificat, ſed quoniam uniuerſaliter. Manifeſtum eſt autem ex eo quod eſt, ſanatur homo, non ſanatur homo: ſanatur non homo, non ſanatur non homo: hæc enim ab illis differunt, eo quod uniuerſaliter non ſunt. quare omnis uel nullus nihil aliud conſignificat quam uniuerſaliter de nomine uel affirmationem uel negationem, ergo & reliqua eadem oportet apponi.

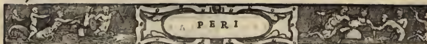
Verum ĩ quibus enunciationibus, eſt, actu poſitum eſt, manifeſta eſt & expedita facilitas: ĩ quibus autem, eſt, nō iungitur, ĩ his profecto ſpinoſior ac operoſior explicatio uideatur: aſſimilis eſt tamē illis quæ actu, eſt, adiacens habēt, ut ĩ his, Socrates ualet, Socrates ambulat: hæc enim potētia, eſt, complectūtur. Nam ſi tibi lubet, uerbum ĩ ipſum, eſt, & participium diſſolues: & pro ualet, ualens eſt, enūciabis. Etenim ĩ his idem quoque efficiunt propoſitiones ſic poſitæ. Sic autem habeto, Hic mihi propoſitum eſſe, ut te edoceam etiam ĩ propoſitionibus his, quæ uice uerbi, eſt, aliud quodpiam uerbum ſortiūtur, nō ĩ ſuper prędicatum, quod fieri nō poteſt, ſed dūtaxat prædicatū, cum infinito quidem certe ſubiecto rurſum præditæ ſunt, eodem prorſus modo negationes fieri, atque ſi, eſt, prædicatum actu fuiſſet, ut, ualet omnis homo, affirmatio uerbum, eſt, poteſtate continens: &, ualens omnis homo eſt, altera affirmatio, uerbum, eſt, actu habens. Rurſumque, nō ualet omnis homo, negatio, eſt, potētia amplectens: nō ualens omnis homo eſt, negatio actu, eſt, habens. Nō enim huius affirmationis, omnis nō homo ualet, negatio fuerit, nō omnis homo ualet, ſed certe, omnis nō homo nō ualet. hanc enim negationem, nō, ſcilicet negationis cauſam, etiam ĩ negationibus dictioni homo præponere debemus, ut idem ſuperſtes maneat infinitum ſubiectum, & ĩ affirmationibus, & ĩ negationibus: ut, omnis nō homo ualet, omnis nō homo nō ualet. Si enim dixeris, nō omnis homo ualet, aliud ĩ negatione ſubiectum ponens, præter normam feceris: cum alioqui abſurdum ſit affirmatione de omnibus nō hominibus ualere prædicāte, negationem de hominibus illud idem abnuere: Quocirca nō dicēdum, nō omnis homo, ſed omnis nō homo. Nam, omnis, nō uniuerſale ſignificat, ſed quod uniuerſaliter. Sed hoc nulla cū antegreſſis ſequela necti, quibuſdam uidetur: eſt uero tanquam quædam ad ſequentia præparatio. Nam quoniam in propoſitionibus etiam indefinitis eādem docere obſeruationem paro, idcirco hac ego dictiuncula proluſi, quæ indicat hoc diſtare ſolo determinatas propoſitiones ab indeterminatis, quod illę uniuerſales, hæ particulares ſint. Cætera omnia conſentiunt. Vnde in propoſitionibus etiam indefinitis idem obſeruare debes, ut, ualet homo, nō ualet homo: ualet nō homo, nō ualet nō homo. Omnis enim & nullus nihil aliud ſignificant, quam nominis uniuerſaliter elati, affirmationem, aut negationem. Nam alia eadem adiungere neceſſum eſt. Omnino enim & ſubiectus terminus & prędicatus in contradicentibus propoſitionibus idem obſeruetur.

6 *Quoniam uero contraria eſt negatio ei quæ eſt, animal omne eſt iuſtum, illa quæ ſignificat quoniam nullum eſt animal iuſtum: hæ quidem manifeſtum eſt quoniam nunquam erunt neque ueræ ſimul, neque in eodem: his uero oppoſitæ, erunt aliquando, ut non omne animal iuſtum eſt, & eſt aliquod animal iuſtum. ſequuntur uero & hæ, eam quidem quæ eſt, omnis eſt homo non iuſtus, hæc, nullus homo eſt iuſtus: illam uero quæ eſt, aliquis eſt homo iuſtus, oppoſita, quoniam non omnis homo eſt non iuſtus. neceſſe eſt enim aliquem eſſe.*

Quoniam autem negatio nullum animal iuſtum eſt, contraria eſt huic, omne animal iuſtum eſt, manifeſtum has in contingenti ſylua cōmentituras, ac nunquam nec ueras ſimul, nec item ĩ eodem ſimul futuras, quorum alterum ĩ uerbis, alterum ĩ negotiis ſignificatis intellige. Hæc enim mutuo cōgredi & cōcurrere licet: aut etiam ſic, ſimul ſane ueras eſſe poſſe propoſitiones, nō tamē in eodem, ut, omnis homo bipes, nullus equus bipes. Et rurſus ĩ eodem quidem ueras, nō tamen ſimul: ut cum dicimus, omnis homo ĩ aureo genere erat iuſtus, nullus homo ĩ ferreo genere eſt iuſtus. Et omnis quidem ac nullus ĩ contingenti, ut dictum eſt, materia, cōmentiuntur: ipſis autem oppoſitæ, ut aliquis, &, nō omnis, opponitur etenim aliquis nulli, & nō omnis omni, ĩ eadem ſylua contingenti ueræ ſimul ſunt: ut, aliquod animal iuſtum eſt, &, nō omne animal iuſtū eſt. Ac ſupra quidem, qua ſibi totæ prædicatarum ex tertio propoſitionum contradictiones inuicem con

secutione & ordine responderet, didicimus, ad hoc particulas ipsarum mutuo comparauimus: in præsentia uero nobis scopus est illas propositiones i medium producere, quæ eandem sane quantitatem obtinent: sed sigillatim tamen inter se cōferuntur. Igitur hanc, omnis homo nō iustus est, ista sequitur, nullus est homo iustus: hanc, aliquis est homo iustus, ista, nō omnis homo non iustus est. Si enim, omnis nō iustus homo, clarum utique, nullum esse hominem iustum: & si non omnis homo nō iustus, de necessitate aliquis homo iustus est. Sed quãdo id quod dicimus, nulladum regula circunscriptum est, ac prout quæq; proposita fuerit enunciatio curiosa nimis & exacta sit anxietate, & uniuersarum propositionum enumeratione opus futurum, ut consecutricem reperias, necessum esse certiorem tibi regulam afferre duximus, ut eam secutus haudquaquam a consecutrice antecedentis propositione aberres. Est autem huiusmodi. Omnis propositio, tum in suis ipsius partibus, tum ut tota per seipsam spectatur: ut tota, inquam, per seipsam, & iuxta qualitatem, & quantitatem, scilicet affirmationem & negationem, quod plane qualitatis est: aut secundum uniuersale & particulare, quę sub quantitatis genus rediguntur. At per suas ipsius partes spectatur, cum uel subiectum, uel prædicatum speculamur, & subiectum diducimus i finitum & infinitum: prædicatum i simplex, & transposititium: quæ cum ita sint, hanc proposirę enunciationis esse confectaneam pronunciamus: quæ & subiecto & quantitate cōsimiliter cum ipsa, prędicato & qualitate habeat diuerse. Ponatur ergo propositio quæ dicit, Omnis homo animal est: spectemusque iuxta propositam regulam, quænam eius propositio erit consectatrix. Quoniam igitur ipsa subiecti est finiti, prædicati simplicis, tum autem uniuersalis & affirmatiua, eius cōsecutricem esse oportebit eiusdem cum illa quantitatis, ac uniuersalem, ad hæc subiecti finiti, prædicato autem & qualitate diuersam. Nam quia illa est assertiua, esto illius secutrix abdicatiua. Et quoniam illa simplex habet prædicatum, habeat hæc prædicatum ex transpositione. Quænam ergo tandem sit? Hæc nempe, nullus homo non animal est. Nam si omnis homo animal est, profecto nullus homo non animal est. En cōmune in utrisq; hic propositionibus subiectum, præterea quantitas: diuersum autem prædicatum, quin etiam & qualitas Hancce igitur regulam sequutus nullo negotio assectatrices affirmationum negationes dep̄hendes, negationumq; uicissim affirmationes: ut est affirmatio, omne triangulum duos rectos habet, quam sequitur iuxta regulam, nullum triangulū non duos rectos habet. Iterumq; negatio, nullus homo lapis est, quam affirmatio consequitur, omnis homo non lapis est. Rursum, omne non triãgulum duos rectos habet: cuius sectatrix, nullum non triangulum non duos rectos habet Rursus, nullus non homo grammaticus est, & sectatrix, omnis non homo non grammaticus est. Atq; in totum in omnibus sequacibus propositionibus ex datæ regulæ progressu, inoffensam & imperplexam secutricum propositionum consequētiam reperies. Verum in determinatis non solum affirmationes negationum cōsecutrices sunt, sed & negationes affirmationum. Atq; in his cōmode fit quædam uicissitudinaria & reciproca cōsecutio. At in indeterminatis affirmationum quidem negationes sunt consecutrices: negationum uero non semper affirmationes. Neq; id temere: nam propter subiectorū infinitatem negatiua ꝓpositio etiam in quopiam alio præter subiecti significatum congruere potest. At in determinatis haudquaquã id fieri potest. Quod si placet, hypothesim in propositionibus tractato. Hanc enim homo iustus est indefinitam propositionem assertiuam, ista consequitur, homo non iustus non est: non tamen hanc: homo non iustus non est, ista semper consequatur, homo iustus est. Nã belle quadrat, ut etiam in cane dicant, ut, canis homo non iustus non est. non tamen si canis homo non iustus non est, idem protinus canis homo iustus est.

7 *Manifestum est autem etiam quoniam in singularibus si uerum est interrogatum negare: quo-*
niam & affirmare uerum est: ut putas ne Socrates sapiens est: non. Socrates igitur est non sapiēs.
In uniuersalibus uero non est similiter uera quæ dicitur: uera autem negatio est: ut, putas ne omnis
homo sapiens est: non: omnis igitur homo non sapiens est, hoc enim falsum est: sed non igitur omnis
8 *homo sapiens est, uerum est, hæc enim opposita est, illa uero contraria. Illæ uero secundum infi-*
nita contra iacentes nomina & uerba (ut in eo quod est non homo, uel non iustus) quasi negatiōes,
sine nomine & uerbo esse uidebuntur: sed non sunt. Semper enim uel ueram uel falsam necesse est
negationem: qui uero non homo dixit, nihil magis quam qui dicit, homo, sed etiam minus, uerus uel
9 *falsus fuit, si non aliquid addatur. Significat autem, est omnis non homo iustus: nulli aliorum*

idem, nec huic opposita quæ est, non est omnis non homo iustus: ea uero quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est nullus est iustus non homo, idem significat.

Et hic quidem iam ostendimus, cum quanam uera affirmatione simul ueritaté affirmabit negatio, pari cum illa quantitate prædita. Nunc autem deinceps docendum quanam simplici eméntiente affirmatione, asseuerationem ex transpositione iuxta eundem terminum & quantitaté elatam, esse ueram necessum sit, ecquánam rursum impossibile. Sciendumq; in singularibus mendace simplici affirmatione, assertionem ex transpositione ueracem esse. In uniuersalibus autem ut uniuersaliter, nimirum uniuersales habentibus circúscriptiones, necesse cum simplici affirmatione, eam quæ est ex transpositione cõmentiri. Vt autem & uos ad dialecticos exerceam congressus, dialectice magis præceptum expediam, ut ne quid uobis imponatis, si forte, quod in quibusdam propositionibus particulariter consideratur, id ad omnes pertrahatis. Etenim ex prædicta iá regula, præclarum est in singularibus quidem si eum qui rogatus sit cú ueritate negare per, nõ, particulam inficiatoriam licet, uerum esse ex transpositione asseuerare. uerbi causa. Quidam rogauit, Socrates ne sapiens est? dein respondisti, haudquaquá, & fac sane te uerum respondisse. Si ergo uere respondisti, simplex asseueratiua singularis propositio mendax est, Socrates sapiens est: uera est igitur ex transpositione affirmatio, Socrates non sapiens est. Iterum ad eum qui uniuersaliter affirmatione quadam simplici rogarit, Ecquid omnis homo sapiens est? uerum utique est, inficiari, ac nequaquam respondere. Attamen rogationem, omnis homo sapiens est, & responsionem, nequaquam, si componas, & unam ex transpositione affirmationem conformes, omnis igitur homo non sapiens est, neutiquam uerum fuerit. Cuius causa est hæc, q; in singularibus cum simplici negatione, Socrates iustus nõ est, idem affirmatio ex tráspositione ualet, Socrates nõ iustus est, ut paulo ante ex traditis regulis didicimus. méntiente porro simplici affirmatione, Socrates iustus est, uerax est simplex negatio, Socrates iustus nõ est, sed cum hac simplici negatione, affirmatio ex tráspositione, Socrates nõ iustus est, simul uerax est. Et ratiocinare, quandoquidem mentiente simplici affirmatione simplex negatio uerum enunciat: cum simplici autem negatione affirmatio ex tráspositione una uerum dicit: mentiente ergo simplici affirmatione affirmatio ex tráspositione uera est. Verum í uniuersalibus affirmatio ex tráspositione, ut paulo ante didicimus, ut puta, omnis homo nõ sapiens est, huic, nullus homo sapiens est, æquipollet. hęc uero, nullus homo sapiens est, secúdum cõtraria huic opponitur, omnis homo sapiens est: opposita autem cõtrarie cõmentiuntur. Itaque, omnis homo nõ sapiens est, etiam cum hac, omnis homo sapiens est, cõmentitur. Qui enim dixit, omnis homo nõ sapiens est, idem cum dicente, nullus homo sapiens est, proloquitur: ac a singulis uniuersim hominibus sapientiam abiungit: nõ autem solum, ne sapientia de omnibus prædicetur, aufert: quod facit qui ait, nõ omnis homo sapiens est. Igitur í uniuersalibus haud quaquam uerum est simplici affirmatione mentiente, protinus affirmationem ex tráspositione ueram esse, ut í singularibus: exempli causa, omnis ne homo sapiens? Minime. Siquis igitur postea dixerit, omnis igitur homo nõ sapiens, médacium dicit. Verum quoniam huic, omnis homo sapiens est, duæ propositiones opponútur, nempe, omnis homo nõ sapiens est, huic, nullus homo sapiens est, assimilis, & ista, nõ omnis homo sapiens est. Hæc sane ut contraiacens ueridica est: cum hęc, omnis homo sapiens est, mentitur. Altera autem quæ ait, omnis homo nõ sapiens est, quádoquidem est isti, nullus homo sapiens est, similis, cum hac, omnis homo sapiens est, cõmentitur. Nam contraria, ut sæpenumero didicimus, í contingéte sylua mutuo cõmentiuntur. Illæ autem secúdum infinita nomina & uerba cõtraiacentes, quæq; deinceps í litera habétur, defecte ac pręcise ob circuncisam breuitatem dicta mihi uidétur. Neque enim quænam cõtraiacentes, neque quibus opponantur est proditum: ac dictionis quidem plenitudo sic integra sit. Illæ autem uoces, quæ secúdum infinita tum nomina, tum uerba dicútur, & finitis simul nominibus, simul uerbis obiacent: illorum forsan uideantur negationes. quod secus est. Nõ enim negatio est hominis, nõ homo, nec nõ ambulare ambuládi. Ac cõspicua quidem profecto ratio. quoniam propositiones ueritatem aut falsitatem dicunt. nomina uero infinita & infinita quoque uerba, neque uerum neque falsum produnt. Negationé enim ueram esse necessum est aut falsam. Qui uero dixit, non homo, nihilo magis quá homo, atque adeo longe minus uerum enunciauit. Atque hic plenum púctum nota, ac postmodum infer (uel mentitus est, nisi quidpiam adiectum sit) ceu enim argumentosior ac elaboratior interstincta mihi sententia sic est, estque confirmatio a maiori. Progressus autem huiusmodi: si fi-

nitæ uoces magis uerum aut falsum indicare quam infinitæ uidentur, quoniam illæ ponunt, hæ perimunt, nullum autem ueri aut falsi uestigium exprimunt, quáto magis etiam nullum infinitę? Ideoque non homo qui dixit, nihilo amplius atque is qui homo dixit, uerum extulit. Quid uero aio, uerum dixit? hic enim suspitio quædam subrepit, si non plene uoces infinitæ ueritatem reddunt, saltem eas nõnullam ueritatis imaginem repræsentare: idcirco mihi sermo corrigendus est, ac inducendum, uel mentitus est, nisi aliquid adiectum sit. connexe autem uerbi (mentitus est) sectio, huiusque (nisi quid adiectum sit) efferatur. Sensus porro, ex æquo uoces tum finitas tum infinitas ementiri, siue nomina siue uerba sint, nisi adiunctum fuerit nomini uerbum, uerbo nomé, uerum interfatione aliud interim quasi agentes, continuum amputauimus tenorem. Nos igitur ad id, quod initio proposuimus, orationem reducamus. Ecquid ergo initio propositum fuit? Anquirebamus propositionum discrimina, quæque ex infinito prædicato, ex transpositione scilicet componuntur, & quæ ex infinito itidem subiecto. Igitur de his, quæ prædicatum habent infinitum, diligenter disquisiuimus: ad hæc quænam earum secutrices, quænam obiacentes ex arte indagauimus, & pulcherrimum cõsecutionis canonem, si memores estis, tradidimus. Nunc autem paucis etiam de his quæ infinito subiecto cõstant, expédamus: quæ quidem aliam quoque propositionum, & oppositionum speciem, extra quam prædictæ efficiunt. Nam hæc enunciatio, omnis nõ homo iustus est, cum subiectum infinitum habeat, nulli illarum superiorum propositionum infinito cõstantium prædicato, subiecto autem finito, nec ipsa, nec illius opposita, nõ est omnis nõ homo iustus, similis est. Hæc enim huic obiacet, omnis nõ homo iustus est. Verum si ĩ hoc quoq; propositionum genere se mutuo consequentes quæris, ne id a me sigillatim discere flagites, sed traditum ordine affectatus canonem, illinc ueritatem certo aucupare. Cæterum denuo, quo uobis gratum faciam, dicetur. Proponatur ergo propositio infinitum habens subiectum & prædicatũ, nihil enim uetat, omnis nõ iustus nõ homo: ecqua igitur hanc consequetur, Canon tibi magister erit. Serua enim ac retine quantitatem ac subiectum: cætera permuta & qualitatem, & prædicatum, ac uerissimam quæ consequatur, propositionem reperies. Quænam ea? Nempe, nullus iustus non homo.

20 *Transposita vero nomina & verba idem significant, vt est albus homo: & est homo albus. Nã si hoc non est, eiusdem multæ erunt negationes: sed ostensum est, quoniam vna vnius est: eius enim quæ est, est albus homo: negatio est, non est albus homo: eius autem quæ est, est homo albus, si non eadem est ei quæ est, est albus homo, erit negatio, vel ea quæ est, non est non homo albus, vel ea quæ est non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius quæ est, est non homo albus: altera vero eius quæ est, est albus homo, quare erunt duæ vnius. Quoniam igitur transposito nomine & verbo eadem fit affirmatio & negatio manifestum est.*

De coniunctis & diuisis enunciationibus.

21 *At vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare, nisi sit vnum aliquid quod ex pluribus significatur, non est affirmatio vel negatio vna. Dico autem vnum: non si vnum nomen positum sit, non sit autem vnum aliquid ex illis, vt homo est fortasse & animal, & bipes, & mansuetum: sed ex his vnum fit, ex albo autem & homine, & ambulare, non est vnum. Quare nec si vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: sed vox quidem vna, affirmationes vero multæ. nec si de vno ista: sed similiter plures. Si ergo dialectica interrogatio, responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio vero contradictionis est vnius pars, non erit vna responsio ad hæc neque enim interrogatio vna, nec si sit vera. dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum, quid est, dialectica interrogatio est: oportet enim datum esse ex interrogatione eligere, vtram velit contradictionis partem enuncia-*
22 *re: sed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc sit homo, an non hoc. Quoniam vero hæc quidem prædicantur composita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur, alia vero non, quæ est differentia? De homine enim verum est dicere & extra animal, & extra bi-*

pes, & hæc vt vnum & hominem, & album, & hæc vt vnum, sed non si citharœdus est & bonus,
11 *etiam citharœdus bonus. Si enim, quoniam vtrumque verum esse oportet simul vtrumque, multa*
inconuenientia erunt. De homine enim & hominem verum est dicere & album, quare & omne: rur
sus si album ipsum, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rursus musicus al
bus ambulans: & hæc eadem frequenter implicita. Amplius, si Socrates, Socrates est, & homo: &
Socrates, Socrates homo: & si homo & bipes, erit homo bipes.

Ne uero putes omnem traiectionem, pronunciatorum species cõmutare, uerum eam dũtaxat, quæ ex traiectione proprie fertur, euariantem a simplicibus habere proprietatem. Alioqui nomina & uerba traiecta, ut, est albus homo, &, est homo albus, idem rursus designant. nisi enim hoc sit, eiusdem sane affirmationis protinus duas esse negationes cõtinget. Sed unde nam perspicuum, ut ex eo q̃ diuersæ sint propositiones, cuius ratio subiecta est, eiusdem affirmationis duæ sint negationes? Nempe quoniam alia est propositio affirmatiua, quæ ait, est albus homo, quam sit hæc, est homo albus: diuersæ quoque earum emergent negationes, cum præsertim cuique sit affirmationi sua negatio. Huiusce ergo affirmationis, est albus homo, negatio, nõ est albus homo, reddetur. At uero huius, est homo albus, alia quæpiam est item negatio. Ergo uel hanc, nõ est homo albus, eius esse negationem asseres, uel adeo hanc, nõ est nõ homo albus. Atqui hęc, nõ est nõ homo albus, huiusce, est non homo albus, affirmationis est negatio. Necesse ergo huius affirmationis, est homo albus, hanc esse negationem, nõ est homo albus. Cæterum hæc, nõ est homo albus, etiam illius affirmationis, est albus homo, negatio est. Ex quo efficietur huiusce affirmationis, est albus homo, duas esse negationes, puta, nõ est albus homo, &, nõ est homo albus. Quocirca duæ erunt unius. Sciendum porro propositionum terminos, subiectum, inquam, & prædicatum, aut ambos, uoce iuxta & sensu simplices esse, ut, homo animal est: Aut e diuerso, ambos & dictione & sensu esse compositos, ut, Socrates & Plato ambulant, & disputant: Aut altero esse simplices, altero compositos, ut, homo mouetur: Aut utrisque terminis compositos, ut, Aiax mouetur: Aut subiecto compositos, prædicato uero simplices, ut, Aiax homo est: Aut prædicato quidem compositos, subiecto uero simplices, ut, homo mouetur: Aut utrisque terminis compositos, ut, Aiax mouetur. Quoniam igitur de affirmatione una & negatione sermo impræsentiarum nobis est, haudquaquam una affirmatio fuerit, quæ uel unum de multis, uel multa de uno, dicat. Nisi forte multa illa ĩ unum coalescentia unam subire prædicationem possint: ueluti si dicam, homo animal, rationale, mortale est. En multa hominis prædicata: sed quoniam mutuo inter se misceri possunt, unam quoque totam prædicationem reddunt, & propositionem unam. Sin autem sic dicam, homo albus, ambulans, musicus est: quoniam hæc mutuo inter se coalescere nequeunt, haud equidem unam dixi propositionem, sed totidem, quot numero prædicata. (Dico autem unum, non si unum nomen positum sit, non autem sit unum quidpiam ex illis, ut, homo forte est & animal, & bibes, & mansuetum, uerum unum quidpiam ex illis sit) propterea quod essentiales sunt prædicationes. forte autem, propter mãsueti adiectionem adiunxi. Nam Plato repugnat, ac mansuetum de homine nequaquam substantialiter prædicari urget. Nec uero ut ex his una surgit prædicatio, sic & ex albo, homine, ambulante: quoniam illa quidem, q̃ essentialia essent, ĩ unam agnascebãtur pręd icationem: hęc autem, quod accidẽtia sint, & sub alia reducãtur genera, incoibilia & incõgressibilia mutuo sunt. Itaque nec si quis unum quiddam de hisce prædicet, ut, albus, musicus, ambulans, homo est: nec item si de uno hæc dicat, ut, homo albus, ambulans, musicus est, una est affirmatio. Quoniam uero antiqui duplicem interrogationis speciem aiunt, alteramque Dialecticæ assignant, alteram Sciscitatiuæ: ac Dialecticam esse tradunt, cui uel certe, uel nequaquam, respondere licet. huic enim rogationi, Animane est immortalis? ad responsionem, certe, uel, nequaquam, satis est. Sciscitatiuam autem rogationem esse uolunt, ad cuius respõsum, nec certe, nec minime, locum habeat: sed sit interrogato opus ad responsionem oratione pleniori, ut, Cur non perpendiculariter ad uerticem solis est cardo? Quamobrem ferrum Magnes attrahit? & huiusmodi. Si igitur hæc ita sese habent, & Dialectica interrogatio responsionis est petitio, nõ cuiuslibet tamen, sed propositionis, hoc est huius partis contradictionis, quæ actu a rogãte pronunciata est, & interrogato proposita: quod fit, ut dicebamus, cum qui interrogatur, certe respõdet, aut alteri cõtradictionis parti annuit: aut enim ad propositam interrogationem, aut ad eam haudquaquam, sed ad alteram con-

tradictionis

traditionis partem respondetur. quod silentio quidem suppressum est, quanquam autem nō ad-positum, potentia tamen comprehensum est. Si ergo ad Dialecticam interrogationem responden-dum est, haudquaquam fit responsio una, cum rogator aut unum de multis, aut multa de uno proponit. Si quis enim roget, an homo albus, ambulans, musicus est? Respōdeat autem quispiam aut certe, aut minime: haudquaquam unica fit respōsio, cum nec una rogatio. Quod si quis obii-ciat, Quid si, o Philosophe, Socratem album esse & musicum accidat, & facta demum propositio-ne rogem, Socrates ne albus musicus est? est ne ad hæc quidem unica respōsio satis, cum præsertim qui respondit uerum enunciarit? Equidem illud dicam, quanquam uera sit responsio, tamē quo-niam hæc inter se mutuo cohærescere nequeant, responsor multa nō unum etiam tum reddidit. Inde uero corollarium nobis comparatum esto, hoc ipsum quid est, interrogationem dialecticam non esse. Qui enim dialectice rogat, ad rogatum, auditorem astringit, neque alio quoquam libere euagari permittit, quam ut hoc uel illud respondeat. Rogatorem enim necesse, hoc ne sit homo, an non hoc, definire. Quoniam autem a nobis simpliciter, & quasi inarticulate superius dictum est, prædicatorum nōnulla, i unum quasi corpus coalescere posse, quædam nequaquam: nunc hic re-gulis subiicere & includere necessum est, quænam prædicata de eodem subiecto plura, tum nomi na, tum negocia, etiam inter sese componi & cohærentia demum unum ex seipsis reddere prædica mentum possint: quænam contra, haudquaquam. Quædam enim ex his quæ seorsus prædican-tur, possunt etiam composita prædicari, ut unum omne prædicatum fiat: ut de homine, sigillatim animal prædicari, sigillatim rationabile, sigillatim mortale, possunt: sed & hæc simul uniuersa, ut unum prædicatum sunt, ut homo animal rationale mortale est. Rursum de homine, & animal, & album, & ambulans, seorsum singula dicūtur, sed nequaquam etiam coniuncta, & de eodem iun-ctim prædicata unam edunt propositionem. Nec enim quæcunque simpliciter nimirum seiuncte de quopiam dicuntur, eadem etiam protinus cōnexe: alioqui absurda pleraq; euenirent. Sed uin aliquo i exemplo quod dicimus experiamur? iam nobis ponatur uir quidem nomine Simon, qui sit idem sutor, neque tamen summum eius artis teneat: sit uero etiam moribus probis & mode-stis: de hoc ergo Simone sutoriæ non peritissimo, sed uita probissimo, seorsum sutorem, seorsum etiam bonum prædicabis, ac utrobique uerax eris. Quod si complexe dicas, Simon sutor bonus, ementitus es: intellecto nempe bono, i sutorio opificio, cum ex confesso nō bonus sutor fuerit. Si enim ꝙ utrumque de eo dictum uerum esse uidetur, idcirco utrumque etiam coniuncte urrum dicere exstimabis, multa & absurda consequentur. Nam de albo homine etiam hominem & albū uere prædicabis. Itaque iuxta te etiam omnia. uerbi gratia hoc ipsum quod uidetur, homo albus est. Quoniam igitur duo prædicata hominem & album cōnexuisti, & unam ex duobus prædica-tionem effecisti, aliud autem quiddam est album per seipsum quam homo albus: denuo de homi-ne album ceu ab altera sit propositione poteris enunciare. Esto igitur de homine, illic quidem, al-bus homo, cōnexe prædicatum, hic priuatim album & per se ipsum. Quid ergo accidit? superua-caneum quoddam negotium & animo inenodabile. ut hoc quod uidetur, homo albus albus est, idque in infinitum. Poteris etenim deinceps album de homine enunciare. Rursum, homo musi-cus, albus, ambulans, & priuatim deinde prædicans musicum, & priuatim album ac priuatim am-bulans, dicas, homo musicus musicus, albus albus, ambulans ambulans. Sæpenumero uero etiam conserte & alternatim, ut, homo musicus, albus musicus, ambulans albus, albus ambulans. Am-plius, si Socrates, Socrates est, & homo, etiam Socrates homo: & si homo, & bipes, etiam homo bi-pes: hoc autem præter inexplicabilem perplexitatem, superuacuum quoque. Nam de Socrate seor-sum & inculpate tum Socrates, tum homo prædicabuntur. Itidem & de homine tum homo, tum bipes: haud tamen simul recte prædicabuntur. Non enim qui Socratem, hominem Socratem, dixit, extra lapsum est: nec qui hominem hominem bipedem, extra culpam. Quamobrem? quo-niam superuacue prædicauit, idem potentia sæpius iterans. Qui enim dixit, Socrates, in Socratis nomine comprehensum etiam hominem concepit: & qui homo dixit, etiam bipes protinus una inuexit. Nam & Socrates homo, & homo bipes est.

Quoniam igitur si quis simpliciter dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenien-tia, manifestum est. Quemadmodum autem ponendum est, nunc dicimus. Eorum igitur quæ præ-dicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunque secundum accidens dicuntur, vel eodem vel al-terum de altero, hæc non erunt vnum, vt homo albus est, & musicus: sed non est vnum album &

musicum, accidentia enim sunt vtraque eidem. Nec si album, musicum verum est dicere: tamen non
erit album musicum vnum aliquid: secundum accidens enim album musicum: quare non erit album
musicum vnum aliquid, quocirca nec citharœdus bonus simpliciter, sed animal bipes, non enim secun
15 *dum accidens. Amplius. Nec quæcunque insunt in altero: quare neque album frequenter, neque*
16 *homo, homo animal est vel bipes, insunt enim in homine animal & bipes. Verum est autem dicere*
de aliquo & simpliciter: vt aliquem hominem hominem, aut aliquem album hominem, hominem al-
17 *bum, non autem semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum inest, quod consequi-*
tur contradictio, non verum sed falsum est, vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando au-
18 *tem non inest, verum. An etiam quando inest, semper non verum est: quando vero non inest: non*
semper verum est? vt Homerus est aliquid, vt poeta: ne ergo est, an non? secundum accidens enim
prædicatur est, de Homero (quoniam enim est poeta) sed non secundum se prædicatur de Homero
19 *ipsum est. Quare in quibuscunque prædicationibus neque contrarietas in est, si definitiones pro*
nominibus dicantur: & secundum se prædicantur, & non secundum accidens, & in his aliquid &
simpliciter verum erit dicere. Quod autem non est, quoniam opinabile est, non est uerum dicere esse
aliquid: opinio enim eius est, non quoniam est, sed quoniam non est.

Quod igitur siquis simpliciter & indistincte, citra quæ ue dialecticæ canonem, complexiones fieri asserat, multa dicere absurda contingat, manifestum. Quo autem modo hæ sint ponendæ, in præsentia nobis dicendum. Eorum sane quæ prædicantur, & in quibus prædicari accidit idest subiectorum, in quibus & de quibus prædicata dicuntur: horum utique prędicatorum quęcũq; secundum accidens de subiectis dicuntur, aut ambo prędicata de eodem subiecto, ut si de homine, album & musicum, nõ subalterno ordine, sed ĩ altero & altero crure de eodem prædicarẽtur: aut si prædicatorum alterum de eorum uno, quæ de subiecto prædicãtur secũdum accidens dicitur: idque ipsum rursus de subiecto itidem secũdum accidens, ut si musicum de albo diceretur, ac deinde album de homine. Quæcunque ergo ĩ hunc modum prædicãtur, ea neutiquam unũ erunt, hoc est nõ possunt & disiuncte & cõnexe prędicari. Non enim unum, album & musicũ, quoniam utraque eidem acciderunt. Sed & si quis etiam musicum reuera de albo prædicari ponat, ne tum quidem musicũ albũ erit unum. Idcirco nec sutor simpliciter bonus, quoniam sit per accidens bonum de sutore dictum. Verum si quis citra periculi lubricum dicere uelit, ipsum enunciet animal bipes, cum præsertim hæc non per accidens, sed essentialiter de sutore dicantur: quanquam ne ista quidem substantialia utcunque sumi oportet. Non enim quæ in altera prædicatione uel actu uel potentia concepta fuerunt, eadem rursum adsciscemus: Actu quidem, ut si hominem esse animal bipes dixerimus, iterum bipes per se non assumemus, ut, est homo bipes. hoc siquidem elocuti, in priore uersaremur prædicatione. Potẽtia autem, ut si Socratem esse hominem diximus, Socratem esse animal non iterabimus. quadamtenus enim cum eum hominem esse pronunciauimus, etiam animal confessi sumus. Sed quoniam membratim distinximus, ecquando sigillatim prædicata etiam simul prædicari possent: nunc uicissim quæramus, ecquando complexe prædicatã, seiuncte ac seorsum prędicari possint. Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter, hoc est de quo compositam prędicationem conficimus (quam quidem compositam nuncupaui ob particularitatem, omnis etenim cõpositio particularis) de eodẽ etiam absque adiunctione prędicatũ ueraciter enunciamus: ut ẽxẽpli gratia, grãmaticus ponatur Aristarchus: hunc igitur & coniuncte grãmaticum Aristarchũ dixerim, & uicissim sequestrate, Aristarchũ, deinde grãmaticũ: & utrũq; inculpate egero. Non tamen semper ita res habet. Estque orationi omnino opus amussi. Duos uero canones uobis afferemus: alterũ simpliciorem, nec usquequaq; inculpabilem: alterũ amussitatum & certum. Quis ergo simplicior? Cõpositam perpende prædicationẽ, ac siquã ĩ adiecto nomine inesse contradictionem cum altero prædicato deprehenderis, tunc iuncte prædicata simpliciter prædicare non poteris: Sin contradictionẽ reperies nullam, tunc de eodẽ ista etiam singulatim prædicabis. Quod autẽ dico, est huiusmodi. Proponitur homo mortuus, duo igitur de illo prędicamenta feruntur, homo scilicet, & mortuus. uerum duo ista nomina coniuncte de subiecto homine mortuo prædicare tuto ac secure possis, non tamen etiam singulatim. Qui enim hominẽ mortuum, hominem seiuncte dixit, præter dialecticã regulam profatus est. Quamobrem? Quoniam in adiuncto nomine

ſcilicet mortuo (Nam adiacet homini) quędam cũ homine deliteſcit contradictio: quã nullatenus ex nominibus ipſis conſpicias, ſed ex finitionibus aſſequare. Si enim hominem finias, ſubſtantiam animatam, ſenſibilem dicas: ſin mortuum, ſubſtantiam inanimatam, inſenſibilem. Quoniam ergo in adiuncto cum altero nomine contradictio eſt, ideo ſimul prædicata, ſigillatim nõ prædicantur. Hic igitur canon plenus & integer eſt, & multo ſimpliciſſimus. En autem alter exactus, Etſi ĩ adiuncto quidem nomine contradictio nõ reperitur, nõ tamen ſemper de eodem quædam etiam prędicari ſimpliciter uerum eſt, id eſt, nõ neceſſario uere ſeſe habet. Ne uero dixeris: ĩ quibus nõ reperiatur contradictio, ea etiam ſeiuncte prædicari. Nõ enim ſemper hoc uerũ, ſed interim uerũ, interim ſecus: alioqui tibi quoq; exẽplum adferemus, ĩ quo nominũ cõtradictionẽ nuſquã reperias, nõ tamen ſimul prædicata de ſubiecto ſeparate quoq; prædicare poſſis. Exẽplum, Homerus poeta eſt. Ecce de Homero duo prædicamẽta ferũtur, poeta, atq;, eſt. nec ĩ uerbo, eſt, quod poetæ adiacet, quæpiam cũ poeta cõtentio uel a nominibus, uel a finitionibus manat: nõ tamẽ de Homero, eſt, ſeiuncte prædicatur: qui enim dicit, Homerus eſt, mentitur. Nam, eſt, citra medietatem de Homero dictum, non ut ad poetam Homerum, ſed ut ad uirum comparatum auditur: hic autem non eſt, Cum uero de Homero complexe una cum poeta uerbum eſt prædicatur, tunc poeta præcipue & per ſe prædicabitur. Per ſe aio, nõ quia iuxta ſubſtantiam, ſed quia iuxta naturam. At uero, eſt, de poeta quidẽ per ſe, de Homero ex accidenti. Sed quatinus duo ſunt hic prædicamenta de uno elata ſubiecto, eſt, inquã, & poeta de Homero, eſt autẽ de poeta per ſe, & Homero ex accidenti enũciatur, interiectum abiice nomen τὸ poeta, ac tum uerbum, eſt reliquum, de Homero ex accidenti dicitur. Itaq; recte dicebamus, nõ ſemper uerum eſſe, etiam ſi nulla ſimul prædicatis inſit contentio, unumquodq; per ſe prædicari poſſe. Quocirca ſecũdus Canon certiſſimã & incontrouerſam prædicationem definit, dicens, Cum neq; cõtrarietas prædicamentis ineſt nec ex accidenti, ſed per ſe de eodem ſubiecto prædicantur: tum demũ licere cõplexe prædicatũ etiam citra cõplexionem prædicari. Sed quid ad hanc propoſitionẽ dicamus, ut puta, quod nõ eſt, opinabile eſt? hic enim nec contrarietas finitionibus ineſt. Siquidem cum uerbo, eſt, opinabile nihil repugnat, nec adeo ex accidenti, eſt, de eo quod nõ eſt, prædicatur: nõ tamen poſſunt cõnexa, etiam priuatim prędicari. Nã quod nõ eſt, dixeris quoq; opinabile: eſt, uero ſolum nunquã dixeris. Quĩnam enim quod nõ eſt, ſit? Nã uerbum, eſt, rerum quæ ſunt exiſtentiam, ut ita dixerim, & inexiſtentiam notat, ut, Homerus poeta eſt. Quod autem nõ eſt cum opinabile ſit, ecquo tandem modo cum nõ ſit, eſſe poſſit? Quid ergo? ſubuertetur Canon? Minime gentium. Verum aliud quidpiam hic intelligitur. Qui enim dixit, quod nõ eſt, opinabile eſt, quod nõ eſt, quaſi quiddam ſit non ponit, ſed quod nõ ſit. Nam ideo quia in opinione eſt, non continuo etiam his quæ ſunt adnumeratur. Quoniam opinio, & de eo quod eſt & quod nõ eſt, fertur. Nam & quiſpiam quod eſt opinatur, ut, animã, mentẽ, deũ: omnia deniq; quæ proprie ac ſimpliciter ſunt, opinatur: & quod non eſt, ut, Sphingem, formicoleonem. Verum illa quidẽ quaſi ſint, opinatur: hæc autem quaſi nõ ſint. Nam eius quod nõ eſt, nequaquã opinio ſit, quaſi ſit, ſed quaſi nõ ſit. Quæ ſi ita habent, quomodo, eſt, de eo quod non eſt, dicetur? Opinabile ſiquidẽ eſt, ſimpliciter uero nõ eſt. Sciendum autẽ Platonem ĩ Sophiſta, permultos eius quod nõ eſt ordines prodidiſſe. Atq; unus quidem eius eſt intellectus, id quod res quæ ſunt exuperat. idem dixeris ſi quod ſupra omnẽ ſpeciem eſt, appellaris: alter, quod formis uiduatum: quæ eſt informis illa materia, quę diſparem quoq; ſortitur cum eo quod ſupra entia eſt ſimilitudinem. Conſimilis nanq; eſt illi formarum abſentia, diſſimilis abſentiæ modo. Nam materia & formis caret, & eis deterior eſt. illud eis & ſuperſtat & præſtantius eſt. Tertius intellectus, quod nullatenus eſt: in tertio igitur intellectu quod nõ eſt, Ariſtoteles accepit. ac finem quidem pariter cũ illo etiam nobis tertius de interpretatione commentarius attigit. Sunt & alia duo non entis ſignificata. non ens enim dicitur præterea & omne ſenſibile, & priuatio. Aliter uerbis Ammonii Philoſophi, ab hinc (uerum autem eſt dicere de aliquo & ſimpliciter.) In hiſce, inquit, contrarium præceptum ei quod paulo ante traditum eſt, quæritur. Antea etenim quærebatur ecquando ſigillatim prædicata etiam connexe dici poſſent: hic contra, ecquando ſimul prædicata ſequeſtrate quoque dici poſſint. Appellat uero aliquam prædicationem compoſitam, ex ſimul prædicatis iunctam. Simpliciter uero, ſimplicem, & quæ citra adiectionem de aliquo dicitur. Quoniam adiectiones ubique coarctant, & ſenſa, quę adiectionem ſuſtinent, particulariora reddunt; ut ſi pronunciato animali adiecerimus rationabile, deinde mortale, poſtmodum grammaticum, poſtea aliud quidpiam, atque aliud, manifeſtum ex ſingulis additamentis particularius ſignificatum nos inuenturos. Quocir-

ca, inquit (uerum autem eſt dicere de aliquo & ſimpliciter) hoc eſt de quo compoſitum prædicamentum conficimus, de eodem etiam citra adiectionem prædicatum dicere uerum eſt. ut, Ariſtarchum nõ ſolum hominem grámaticum, ſed etiam ſimpliciter hominem, & ſimpliciter grámaticum. Et Gallum, nõ ſolum albũ hominẽ, uerũ etiam ſimpliciter albũ, & ſimpliciter hominẽ. Verum enim uero nõ ſemper ita res habet (ſiquidem hominẽ mortuũ ſic integre hominẽ mortuum dicimus, haudquaquá tamen citra adiectionẽ hominẽ dicere ualemus. nam homo animal rationabile, mortale: animal autẽ, ſubſtantia animata, ſenſibilis: at mortuus nec animatus nec ſenſibilis: ſed contra. adhæc adulterinam drachmam, & lapideam nauẽ, ſic integre utrumq; dices, nõ tamen ſimpliciter drachmá, nec itẽ nauẽ) manifeſtũ hic quoq; certa aliqua opus futurũ diſtinctione, quę doceat quádo fieri poteſt, quádo nõ, ut ſimul prædicata diſcrete dicátur. Hunc igitur Canonẽ pleniorẽ prius Ariſtoteles tradit, ſed poſterius exactiorẽ: principio dicens, Cum ei quod ſimplici prædicationi additũ eſt, aliqua ineſt oppoſitio, cũ eo ipſo cui adiacet, aut ĩ ipſis ibidẽ eorũ nominibus cõſpicua: ut ſi eunuchũ uirũ ſimul & nõ uirũ dicamus, ueſpertilionẽ auem ſimul nec auem, pumicẽ lapidẽ & nõ lapidẽ, iudicẽ magiſtratũ nec magiſtratũ: aut ĩ ipſorũ finitionibus cõprehenſa, quemadmodũ ĩ homine & mortuo: tunc nõ poſſe quę ſimul prædicata fuerunt, etiam diſcreta prædicari: cũ autẽ nulla ipſis inuicẽ ineſt oppoſitio, tunc demũ poſſe. Poſterius uero dictá regulam, quæ docet, quandoná diſiungi nõ poſſibile ſimul prædicata, recte proditá pronuncians: ex his quæ ait: an cũ quidẽ ineſt, ſemper nõ uerũ, nobis utique ſubnotare debentibus ĩ uerbo ineſt, oppoſitio ſcilicet quæ adiectioni cũ eo quod initio prędicabatur, ineſt (hoc enim iam dictũ etiam hic ſubaudiamus) ut autẽ eius conſequens infert ſemper, id eſt, ex neceſſitate nõ uerũ ſed mendacium cõpoſitam prædicationẽ diſiungi. Alterá autẽ quæ ait, ſi nõ ſit oppoſitio, ĩ ſimul prædicatis eorũ diſcretionẽ locũ habere nõ ſemper ueracẽ affirmans, ſed alia quapiam egere circũſcriptione, argumentũ ſtatim ſubiungens. Ná Homerũ ſic integre eſſe poetá dicimus, quoniá eius extat poeſis: ſimpliciter uero eſſe, nunquá dicimus, quoniam uerbũ, eſt, de Homero citra interiectũ enunciatũ, non ut ad poetá Homerũ, ſed ad ipſum uirum auditur relatum, hic uero nõ eſt: at cũ poetæ coniunctũ, eſt, de Homero prædicatur, poeta ſane præcipue & per ſe de eo dicetur. Per ſe quidem aio, nõ quod iuxta ſubſtantiam, ſed quod iuxta naturá. At uerbũ, eſt, de poeta per ſe, de Homero per accidens. Emoto igitur eo quod per ſe dicebatur, quod ex accidenti prædicatur, nihil iam ueri effatur. Quanquá nullá reperias contentionẽ poetæ cũ uerbo, eſt, nec ibidẽ in nominibus, ut ĩ hoc, uir nõ uir: neque ĩ ipſorũ finitionibus, ut in illo, homo mortuus. Itaque recte dicebamus, nõ ſemper uerũ eſſe, etiamſi ſimul prædicatis oppoſitio nõ ineſt, per ſe unumquodque prædicari poſſe. Quocirca Ariſtoteles principio a ſuperioribus petito diſiunctæ prædicationis regulas adſcribit, dicens, Cũ neque contrarietas ſimul prædicatorũ finitionibus ſubeſt, nec per accidens, ſed per ſe, de eodem ſubiecto prædicátur: tunc deniq; licere cõplexe prædicatũ etiam abſque adiectione omnino prædicari. Manifeſtũ autẽ, ſi quis, eſt, in hac enunciatione, Homerus poeta eſt, pro erat ſumptum eſſe dicat: quemadmodum erat, pro, eſt, antiqui ſæpenumero uſurpant, ut hic, quid erat, pro, quid eſt: & ĩ finitione, quid erat eſſe, pro, quæ eſt rei eſſentia: etiam ipſum eſt per ſe de Homero, contra quam Ariſtoteli uiſum ſit, prædicatum iri. In dictione porro hoc ipſum cũ oppoſitorũ aliquid ineſt, quę conſequitur contradictio, dictum eſt, non quaſi aliqua, conſequatur oppoſita, contradictio, aliqua uero minime: ſed quod omnia, contradictoria inuicem oppoſitio ceu maxime cõmunis cõſequitur: neutrum enim oppoſitorum eſt quod alterum.

De *enunciationibus* Modorum, *Poßibilis*, Contingentis, *Impoßibilis & Neceſſarij.*

SECTIO IIII.

HIs uero determinatis perſpiciendum eſt, quemadmodum ſeſe habent negationes & affirmationes ad ſe inuicem: eæ ſcilicet quæ ſunt de poßibili eſſe, & non poßibili, & de contingenti & non contingenti, & de impoßibili & neceſſario. Habent enim aliquas dubitationes: nam ſi eorum quæ complectuntur, illæ ſunt ſibi inuicem oppoſitæ.

contradictiones, quæ cunque secundum esse & non esse disponuntur, ut eius quæ est esse hominem, negatio est, non esse hominem, non ea quæ est esse non hominem: & eius quæ est esse album hominem, ea quæ est, non esse album hominem, sed non ea quę est esse non album hominem. si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est: lignum erit uerum dicere esse non album hominem: quod si hoc modo & in quibuscunque esse non additur, idem faciet quod pro esse dicitur. ut eius quæ est homo ambulat: non hæc, ambulat non homo, negatio erit, sed hæc non ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambulare, uel hominem ambulantem esse, quare si hoc modo ubique, & eius quæ est possibile esse, negatio erit possibile non esse, sed non ea quæ est non possibile esse. Videtur autem idem posse & esse & non esse. omne enim quod est possibile diuidi uel ambulare: et non ambulare, et non diuidi possibile est. Ratio autem est, quoniam omne quod sic possibile est: non semper in actu est, quare inerit ipsi etiam negatio. potest igitur et non ambulare quod est ambulabile, et non uideri quod est uisibile, at uero impossibile est de eodem oppositas ueras esse enunciationes.

His uero definitis, tum paulo ante scilicet distinctis enucleate enũciationibus, his, inquam, quæ tertio insuper prædicato cõstant: tum etiam longe ante propositionibus quæ subiecto & prędicato solis continentur, explanatis, necnon his iustam intelligentiam ac pertractationem adeptis, denique circunscriptionum ac regularum certissimæ fidei subiectis: iam deinceps de propositionibus cum modo æstimandum, demostrandumque, quo etiam pacto propositiones modis prędite erga seipsæ mutuo habeant, hoc est, quomodo ex affirmationibus fiant negationes, an inficiatrice particula, non, uel cum subiecto uel prædicato, uel adeo tertio insuper prædicato coniugata, uel cum solo etiam modo. Et quod non alias quam cum his quæ recensui mihi philosopho placeat eam componi, uel indidem ex his quæ dixi quispiam coniectet. Cum enim ipse dixi possibile esse, & non possibile esse, contingens, & non contingens: tacitus modo negationem applicari mihi placere ostendi. Nec uero mirandum, si id ipsum i impossibili & necessario prætermisi. Siquidé mihi philosopho præsertim multiloquo esse nõ licet, nec uero numerosis est idem exemplis monstrandum, cum liceat uno. Quoniam autem de modis sermo nobis impræsentiarum est, ipsum quoq; modum, cuiusmodi sit, declarare oportet. Est igitur modus, uox indicans quo pacto prædicatum subiecto insit. Si enim quispiam dicat, Luna obito circulo celeriter instauratur, instaurationis, sic ἀποκατάστασιν interpreter, modum extulit. Item hic, Socrates pulchre disputat, sermocinationis modus insinuatur. Ceterũ modorum incõpræhensibilis nõ est numerus, difficilis tamé cõplexu. Illud, inquam, naturæ: hoc uero, nobis. Multi porro cũ re uera sint, quatuor duntaxat adsciscemus, Possibilem, Contingentem, Necessarium, Impossibilem. Ecquid autem discriminis uult possibili cum contingenti intercedere: ac quod possibile quidem proprie dictum, nihil omnino nisi sola appellatione a contingenti discrepat: simpliciter uero proprie contigenti latius, patet ex sequentibus accurate discemus. Nunc quod pressius urget dicamus, Quonam modi a materia differant. Hoc ergo different, quod Materia elocutione nõ enunciatur, sed illic i propositionibus sublucet: modi autem i ipsis actu propositionibus siti sunt. At postquam id didicimus, etiam illud sciscitemur & anquiramus, An alius etiam quispiam, extra iam numeratos, modus alibi sit dictus hic prætermissus, an minime? Quem mei sane interpretes, De inesse, ut ita dicam, uocitarunt. Nec uero mirari subeat, si eos qui olim multis postea seculis cõmentationes nostras interpretaturi sunt, quasi nunc iam interpretationem ediderint, i sermonem corá aduocemus. Astronomiæ enim, ut si quis alius consultus, futurum ut præteritum præsagio animi scio. Erunt autem, sat scio, cum permulti alii, tum uero Ammonius quidam, maxime, ut si quis alius, eximius, eiusque successor Ioannes Philoponus: quorum Ammonius quidem, inesse modum nõ appellitabit, sed propositionum modo carentium specificam appellationem: Philoponus uero modis adnumerabit, ac contingentis partem euẽtum ponet. Cui quidam e multis Philosophos post eos natus prona subscribet assensione, quẽ etiam facile philosophorũ principem rex quidá summus studiorum amator constituet. Ceterũ oppositio i modorũ propositionibus facta, haudquaquá simplex est. Nonnullas etenim perplexitates habet. Nam quis sermoné forte præuertens obiiciat, has inter sese opponi contradictiones, quæcunque secundum esse aut nõ esse digerãtur: quod equidem ob breuiloquium defectiuscule pronunciaui: ac si quis supplementum sufficere uelit, sic profecto dicat, Si enim cõplexarum inuicem

uocum & propositionum, illæ inter sese ad contradictionem efficiendam opponuntur: quę secundum esse & non esse contradictionem habent, hoc est, i quibus prærogatiuam tertium quod insuper prædicatur obtinet: etiam i modalibus cõtinuo propositionibus hoc ipsum ita habere necesse erit. Totus nanque intellectus huiusmodi est, si in reliquis propositionibus, quibus, est, uel potentia uel actu inest: hoc ipsum, non, adiunctum conradictionem molitur: Iidem i propositionibus quoque modum habentibus idem fieri congruit: uerum sermonis ab aduersariis intenti cõgressus huiusmodi est. Quem tamen nõ hocce pacto enunciaui, sed prolixa mihi ante redditionem intersatio protracta est. Nam decebat, ut antequam redditionem referrem, firmam efficerem dubitationem, ut firmiorem cõtra solutionem inducerem. Si igitur, ut denuo intellectum repetamus, complexarum, hoc est coalescentium & comunctarum propositionum ad contradictionis genituram, illæ quæcunque secundum esse & non esse dirimuntur contendunt: nanque, huius esse hominem, si futura contradictio sit, negatio est, non esse hominem: non autem esse non hominem. huiusque item, esse album hominem, rursus negatio, non esse album hominem: minime uero, esse non album hominem. Sic enim dicimus, homo est, homo non est: homo albus est, homo albus non est. Nisi nanque uerbo, est, negationem, non, adplicuerimus, sed alteri cuipiam, imprudentes contradictionis dignitatem demoliemur. addatur enim, ut uis, particula, non, albo, non uerbo, est: dicaturque, homo albus est, homo non albus est. Atqui in omni contradictione propositionum altera mentitur, altera uerax est. de omni siquidem, affirmatio aut negatio uera est: Ergo de subiecto ligno dicatur, lignum albus homo est. Atqui mendax hæc propositio: ueram igitur esse negationem oportebit, ac profecto ea quam ais reducenda. lignum homo non albus est. At uero etiam hæc falsa, quod ex traductione fit affirmatio, nedum negatio. Sin autem, non, uerbo, est, adieceris, ueram negationem edes, ut, lignum homo albus non est. Quod si hoc ita se habet, id est, in propositionibus, est, actu habentibus: etiam in quibus, esse, non additur, idem fiet quod etiam factum esset, si, est, adhæsisset. Verbi causa, huius, homo ambulat, negatio est, homo non ambulat. Nam in uerbo ambulare, est, potentia includitur. Siquidem resoluitur, in ambulans est. Ac nihil omnino interest si dicas, hominem ambulare, aut, hominem ambulantem esse. Sed iterato reuocandus est intellectus. Quare si hoc modo ubique, & i omnibus propositionibus, inficiatoria particula, non, tertio insuper prædicato adiicitur, negatio huius, possibile esse, fuerit, possibile non esse: minime autem, non possibile esse. Atque aduersariorum quidem oratio huiusmodi ex hypophora nobis obiecta est, & quoad eius fieri potuit, firmissima circunductione contorta. Nos uero par est illis occurrere, & apparentem ratiocinationis similitudinem, philosophorum more, dissoluere. Vndenam ergo auspicandum & aggrediendum? nimirum a contradictionis dignitate. Nam si, ut ratiocinantes uolunt, non modo sed uerbo, est, negationem destinabimus, in eodem affirmationem & negationem simul ueraces esse, & e diuerso continget. Quod si in possibili & impossibili solutionem experiamur, sermonis ueritatem assequemur. Videtur enim re uera, id est, opinio uera est, idem posse esse, & nõ esse. hoc est, in possibili materia, quæ paris est cum contingente facultatis, de eodem negatio & affirmatio uerax est: quia idem esse, & non esse potest. quod enim potest, scilicet contingit secari, etiam non secari potest: tum quod potest uideri, illud idem etiam non uideri potest. Si quidem possibile hic paris cum contingẽte facultatis sumas, protinus etiam ratio manifesta. Nã omne quod sic possibile est, assimile scilicet contingenti, non semper actũ adipiscitur: non enim alias esset cõtingens. Nam neque qui legit, semper legit: neque qui lauat, semper lauat: sed alternis, lotione ac illuuie, lectione ac lectionis requiete, utitur. Quare tum affirmator tum inficiator in contingente uterque uerum dicit: alter, in quibus contingens actu est: alter, in quibus non actu. Hæc autem euenient, si uerbo, est, nõ etiam modo negationem adponamus: sin ad modum, non, adiungemus, ipsam modi qualitatem amoliemur, & rationi conuenienter negationem efficiemus.

11 *Non igitur eius quæ possibile est esse, negatio est hæc, possibile est non esse.* **Contingit enim ex** *his: aut idem affirmare & negare simul de eodem, aut non secundum esse vel non esse, quæ apponuntur fieri affirmationes & negationes: si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum, est igitur negatio eius quæ est, possibile esse, ea quæ est, non possibile esse sed non ea quæ est, possibile non esse. eadem quoque ratio est, & in eo quod est, contingens esse: etenim negatio eius est, non contingens esse, & in aliis quoque simili modo: vt in necessario, & impossibili.* **Fiunt enim quemadmodum**

in illis esse, & non esse appositiones: subiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo, eodem quoque modo hoc in loco esse quidem & non esse, vt subiectum fit: posse vero & contingere appositiones determinantes (quemadmodum in illis esse & non esse) veritatem & falsitatem. similiter hæ, in eo quod est, esse possibile, &, esse non possibile: eius vero quæ est, possibile est non esse, negatio est, non ea quæ est, non possibile est esse, sed ea quæ est, non possibile est non esse: & eius quæ est possibile est esse, non ea quæ est, possibile est non esse, sed ea quæ est, non possibile est esse: quare & sequi sese inuicem uidebuntur, possibile est esse, & possibile est non esse: idem enim possibile est esse & non esse. non enim contradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi, possibile est esse, & possibile est non esse, sed possibile est esse, & non possibile est esse, nunquam simul in eodem ueræ sunt: opponuntur enim. neque ea quæ est, possibile non esse, & non possibile non esse. unquam simul in eodem ueræ sunt. similiter autem & eius quæ est, necessarium est esse, negatio non est ea quę est, necessarium non esse: sed ea quæ est, non necessarium est esse. eius uero quæ est, necessarium est non esse, ea quæ est, non necessarium non esse: & eius quæ est impossibile esse, non est ea quæ est, impossibile non esse, sed hæc, non impossibile esse. eius uero quæ est, impossibile non esse, ea quæ est non impossibile non esse. Vniuersaliter uero (quemadmodum dictum est) esse quidem & non esse, oportet ponere quemadmodum subiecta, negationem uero & affirmationem hæc facientem, ad esse & non esse apponere, et has oportet putare esse oppositas dictiones, possibile, et non possibile: contingens, non contingens: im-
22 *possibile, non impossibile: necessarium, non necessarium: uerum, non uerum. Consequentiæ uero secundum rationem fiunt, cum ita ponuntur. Illam enim quæ est, possibile esse, sequitur ea quæ est, contingit esse: et hæc illi conuertitur, et non impossibile esse, et non necessarium esse: illa uero quæ est, possibile non esse, et contingens non esse, ea quæ est non necesse non esse, & non impossibile non esse: illam autem quæ est, non possibile esse, & non contingens esse, ea quæ est, impossibile esse, & necesse non esse: illam vero quæ est, non possibile non esse, & non contingens non esse, ea quæ est, impossibile est non esse, & necessarium est esse. Consideretur autem ex subscriptione quemadmodum dicimus.*

Prima descriptio consequentium.

I	III
Possibile esse	*Non possibile esse*
Contingens esse	*Non contingens esse*
Non impossibile esse	*Impossibile esse*
Non necessarium esse	*Necessarium non esse*
Possibile non esse	*Non possibile non esse*
Contingens non esse	*Non contingens non esse*
Non impossibile non esse	*Impossibile non esse*
Non necessarium non esse	*Necessarium esse*
II	IIII

23 *Hæ igitur, impossibile, & non impossibile, eam quæ est contingens & possibile, & non contingens & non possibile sequuntur quidem contradictorie: sed conuersim, eam enim quæ est, possibile esse, negatio impossibilis sequitur: negationem vero affirmatio, nam illam non possibile esse, ea quæ*

14 *eſt impoſſibile eſſe:affirmatio enim eſt impoſſibile eſſe:non impoſſibile vero negatio.* Neceſſarium *vero quemadmodum ſe babet,conſiderandum eſt.Manifeſtum eſt enim,quoniam non eodem modo, ſed contrarie ſequuntur:contradictorie autem ſunt extra,non enim eſt negatio eius,quæ eſt,neceſſe non eſſe,ea quæ eſt non neceſſe eſſe, contingit enim veras eſſe vtraſque in eodem, quod enim eſt neceſſarium non eſſe,non eſt neceſſarium eſſe.*

Non igitur huius,poſſibile eſſe, negatio, poſſibile non eſſe,ſed,non poſſibile eſſe. Nam ſi dicas, poſſibile eſſe,poſſibile non eſſe,& ſimul ueridicus fueris, & contradictionis dignitatem ſuſtuleris. Quo fit,ut duorum alterum accidat,ut uel idem de eodem tum aſſerere,tum inficiari poſſis, atq; proinde contradictionis authoritatem ſubuertas: uel illam quidem fixam & immotam retineas, hicque prærogatiuam modo dones: ac non ſecundum eſſe & non eſſe, uerum ſecundum modos qui hic adiciuntur ac dicuntur,dictiones & negationes fient. Dictionis porro nomen in affirmatione tibi intelligendum. Si ergo illud impoſſibile,quid tandem? nimirum contradictionis uires ſubuerti: hoc ſane ſit eligendum, ut inficians particula cum modis componatur. Huius igitur, poſſibile eſſe,negatio fuerit,non,poſſibile non eſſe,ſed,non poſſibile eſſe:atque eadem etiam abs te amuſſis in Contingenti,Neceſſario,& Impoſſibili obſeruetur.Nam & huius,contingens eſſe,negatio,non contingens eſſe. Et huius etiam,neceſſarium eſſe, non neceſſarium eſſe. Huius quoque, impoſſibile eſſe, non impoſſibile eſſe. Vt enim in propoſitionibus ex tertio inſuper prædicato nexis,eſt,adiiciebatur:cætera ad ipſum collata,ſubiecti uice erant:idcircoque primas tenebat,illique, non,addicebatur:Itidem hic quoque ipſum,eſt, ſubiacet,modus adponitur. Proindeque rurſum modus uerbo,eſt,potioris eſt iuris. Vtque illic,eſt,& non eſt, uerum mendaciumque diſcriminabant: Sic rurſum modi quoque adiecti, ueri falſique arbitrium penes ſe habent. Atque huius, poſſibile eſſe,negatio eſt,non poſſibile eſſe:ſimplicis ſcilicet affirmationis negatio ſimplex. At uero huius,poſſibile non eſſe,quæ tandem propoſitio contraiacens fuerit? An non poſſibile eſſe? Minime. Hæc enim iſti, poſſibile eſſe attributa eſt. hæc igitur relinquitur, non poſſibile non eſſe. Quemadmodum & huius,poſſibile eſſe,haudquaquam propoſitio contraiacens hæc eſt, poſſibile non eſſe. (Nam utraque affirmatio) ſed,non poſſibile eſſe.Nam huius,poſſibile eſſe,iſta,poſſibile non eſſe,aſſecla eſt.Idem ſi quidem eſſe poteſt,& non eſſe,Quoniam non hæ ſunt contradictiones,poſſibile eſſe,poſſibile non eſſe.Quænam uero?poſſibile eſſe,& non poſſibile eſſe: quæ in eodem ſimul ueridicæ nunquam ſunt.Conſimiliter item in neceſſario fit & impoſſibili. Quid multis opus ac ſuperuacuis? Perſpicuum enim eſt his qui prorſus contineri ualent. In ſumma,eſſe & non eſſe,ut ſubiecta ſtatuenda ſunt: iſta uero quæ affirmationem & negationem moliuntur, ad eſſe uel non eſſe adiungenda. Quod a me quidem, utpote Philoſopho, & breuiloquo, circunciſe perſtrictum eſt: huiuſmodi tamen ſubiicit intellectum, ſi cui ſententiam explicare ſedeat, Eſſe & non eſſe immutabilia ſeruet:quæ autem affirmationem faciunt,ſcilicet modos (neutro uero genere ex grammatices licentia extuli) particulæ negatoriæ uel adiectu uel abiectu euariet, exindeque quatuor propoſitiones,duas ſimplices, quæque ex tranſpoſitione fiunt,uenetur,ut,poſſibile eſſe, non poſſibile eſſe.En duas expiſcatus es propoſitiones ſimplices. Ac rurſus,poſſibile non eſſe.non poſſibile non eſſe: Alteras quoque duas habes,nullatenus eſſe & non eſſe commutatis,ſed modo uariegato. Ac ut ſæpius eadem de re commentemur, eas putare oportet contraiacentes eſſe dictiones,ideſt affirmationes & negationes, quæ ſecundum poſſibile & non poſſibile, contingens & non contingens,impoſſibile & non impoſſibile, neceſſarium & non neceſſarium, uerum non uerum,contradicunt. Verum,autem nunc adieci,ut indicarem non ſolos eſſe quos recenſui modos, ſed etiam alios quotquot reperire quiſpiam poſſit: qui quidem naturæ comprehenſibiles, nobis incomprehenſibiles ſunt. Atque iſta hunc in modum. Iam uero deinceps ad Modalium propoſitionum conſecutionem aggrediendum.Cum autem quatuor ſint Modi, Poſſibile, Contingens, Impoſſibile,Neceſſarium:poſſibilis propoſitiones in deſcriptione prius perſecuti, ac eas ceu exemplares quaſdam imagines nacti,quænam ex modalibus eas conſequantur, quænam eis contradicant, oſtendamus. Sciendum ergo omnes contingentis propoſitiones omnium poſſibilis propoſitionum aſſectatrices eſſe quaternas quaternarum, ſimplices ſimplicium, tranſpoſititias tranſpoſititiarum:Huius ſimplicis affirmationis,poſſibile eſſe,hanc itidem ſimplicem affirmationem,contingens eſſe:Huius ſimplicis negationis,non poſſibile eſſe,hanc etiam ſimplicem negationem,non contingens eſſe: Huius ex tranſpoſitione affirmationis, poſſibile non eſſe, hanc quoque ex tranſ-

ſpoſitione

ſpoſitione affirmationem, contingens non eſſe: Huius ex tranſpoſitione negationis, non poſſibile non eſſe, hanc denique ex tranſpoſitione negationem, non contingens non eſſe. Omnes autem impoſſibilis propoſitiones aduerſe ad poſſibilis & contingentis enunciationes ſeſe habent. Cum enim illæ ſunt affirmationes ſimplices, ſunt hæ negationes e diuerſo ſimplices: Cum illæ ſunt ex tranſpoſitione affirmationes, hæ ſunt contra ex tranſpoſitione negationes. Prius ergo poſſibilis affirmatio ſtatuenda, cui contingentis ſimiliter aſſertio ſublocanda: ſubter quas impoſſibilis negatio, ſecundum quas denique neceſſarii eodem modo negatio: Idque merito. Nam quod poſſibile eſt & contingens eſſe, illud impoſſibile eſſe, dicere, ridiculoſum: non impoſſibile autem, ueridicum. At uero ſubter non poſſibilis propoſitionem non contingentis pronunciatum, ut ſectarium colloca, ſub quibus deinde impoſſibilis propoſitionem, ut aduerſam: ſecundum quas demum neceſſarii ex tranſpoſitione affirmationem. Cur autem in prioris explicationis ſerie ſimplex neceſſarii negatio ſtatuebatur, hic uero contra non ſimplex negatio, ſed quæ ex tranſpoſitione conſit, proceſſu diſcemus. Rurſum igitur ſub propoſitione, poſſibile non eſſe, contingens non eſſe ponatur: tum, non impoſſibile non eſſe, tum, neceſſarium non eſſe. Ab hoc ſub hac, non poſſibile non eſſe, tum, non contingens non eſſe, tum, impoſſibile non eſſe, tum, neceſſarium eſſe Impoſſibilis ergo propoſitiones legitima ſerie explicauimus, haudquaquam tamen uſque adhuc neceſſarii. Quæ enim contradictionem in ipſo neceſſario efficiunt, angulares tibi in deſcriptione exponuntur. Nam ſimplex affirmatio, neceſſarium eſſe, in quarta pagella infra locata reperietur, ſimplex negatio non neceſſarium eſſe, in prima pagella explicatur poſtrema; rurſus affirmatio tranſpoſititia, neceſſarium non eſſe, in infima ſecundi uerſus parte reperitur. Cuius negatio, non neceſſarium non eſſe, in tertiæ pagellæ meta locatur: hæ porro ad lineam e regione inuicem ſitæ, nondum tamen contradictionem moliuntur. Neque enim, neceſſarium non eſſe, huic, non neceſſarium eſſe, contradicit: neque item, neceſſarium eſſe, huic, non neceſſarium non eſſe. Pulchre igitur a nobis eſt dictum, huius, poſſibile eſſe, contingere eſse, conſequens haberi, quemadmodum contingentis etiam poſſibile: & horum quidem, rurſum non impoſſibile eſse, & non neceſsarium eſse, cæteraque eodem modo. Quorſum enim attinet quæ exacte ſemel anquiſita ſunt denuo inculcare? Conſideretur autem ex ſubſcriptione, quemadmodum dicebamus, Poſſibile eſſe, contingens eſſe, non impoſſibile eſſe, non neceſſarium eſſe: non poſſibile eſſe, non contingens eſse, impoſſibile eſſe, neceſsarium non eſse. Poſſibile non eſse, contingens non eſse, non impoſſibile non eſse, non neceſsarium non eſse, non poſſibile non eſse, non contingens non eſse, impoſſibile non eſse, neceſsarium eſse. Igitur impoſſibilis tum affirmatiuæ tum negatiuæ propoſitiones, eas quæ poſſibilis & contingentis ſunt iuxta contradictiones explicationem conſequuntur. Sub his enim, poſſibile eſse, non poſſibile eſse, contingens eſse, non contingens eſse: iſtæ, non impoſſibile eſse, impoſſibile eſse, exponuntur. Sic igitur ſequuntur, hoc eſt, omnis impoſſibilis contradictio, omnem poſſibilis contradictionem. Sed obuerſe tamen ſeſe habent. Quænam uero eſt obuerſio? quod nimirum ſub poſſibilis affirmatione, impoſſibilis negatio: ſub poſſibilis negatione, impoſſibilis affirmatio, uice uerſa ponuntur. Sic enim in deſcriptione ſitæ ſunt. In prima quidem ſerie poſſibile eſse, affirmatio ſimplex, contingens eſse, eodem modo: ſubtus hanc, non impoſſibile eſse, negatio ſimplex. uiden manifeſtam obuerſionem? Nam ſub poſſibilis affirmatione, impoſſibilis negatio ſuccedit. In ſecunda ſerie, prima poſſibilis negatio ſita eſt, ſcilicet non poſſibile eſse: ſubter quam contingentis negatio, nempe, non contingens eſse: ſub quibus impoſſibilis affirmatio, hoc eſt, impoſſibile eſse, ſublocatur. Quanquam enim, priuanti propoſitioni ſimile eſt impoſsibile eſse, attamen manifeſto eſse negatio. Ne ergo contrarium quod dico autumes, ea ſcilicet obuerſe ſequi. Conſequens enim, quiſpiam dicet, non ei obuertitur cuius eſt conſequens. Si igitur impoſsibilis propoſitiones, eas quæ poſsibilis & contingentis ſunt conſequuntur: qui tandem obuerſæ etiam ſeſe habent? Quoniam, o bone, aliter conſequi, aliter obuerti accipiendum. illud, ſecundum totam contradictionem: hoc ſecundum propoſitionum qualitates. Nam qua poſsibilis propoſitiones & impoſsibilis contradicunt, ſequelam accipies: qua uero ſub affirmatiua poſsibilis propoſitione, impoſsibilis negatio, & ſub poſsibilis negatione, impoſsibilis affirmatio ſubiacet, obuerſionem intelliges. impoſsibilis ergo propoſitiones, uti diximus, eas, quæ poſſibiles ſunt hoc ſane modo ſequuntur, & erga eas ſic ob-

uerse se habent. At uero necessario propositiones quo tandem modo speculabimur? An hasce consimiliter atque impossibilis contingentis, possibilis propositiones inter se affectas reperiamus: ita ut ad lineam sibi respondentes, ut etiam illæ, contradicant? Atqui non sic reperiemus, etiam si permultum ac perdiu insudemus. Vos enim docuimus, contradictionis speciem aut ex simplicibus similiter propositionibus tum affirmatiuis tum negatiuis, aut ex utrisque transpositione præditis componi: In descriptione uero, ultima necessarii propositio, quæ in quarto ordine in dextra descriptionis parte sito locatur, simplex est affirmatio, necessarium esse: quæ autem ex transuerso obiacet, ex transpositione est negatio, non necessarium non esse. Itaque nequaquam id contradictio. Itidem quoque superiores necessarii propositiones, altera simplex est negatio, altera ex transpositione affirmatio. Quare ne istæ quidem contradicunt. Cuiusmodi ergo sunt, cum præsertim non contradicentes? uestro quidem in animo par erat oppositionis speciem efformare, si modo eorum quæ paulo ante explanauimus memores estis. Vt autem uobis etiam hoc ipsum gratificemur, ne demum exquirendo laboretis, huiusmodi sane propositiones esse contrarias dicemus. Quonam, inquis, id constat? Quod commennantur. Nam contrariarum esse propositionum notationem diximus, commentiri. Quod autem commententur, ostendere enitar. Ac superiores necessarii propositiones, non necessarium esse, & necessarium non esse, proponantur, hisque necessaria materia subiiciatur. Esto porro hæc, Homo est animal. De eodem ergo ambas propositiones enuncia, & commentientes deprehendes: non necessarium hominem animal esse, mentitus es, necessarium hominem animal non esse, itidem mentitus es. Cum igitur commentiantur, contrariæ sunt. Sed quemadmodum contrariæ hæ propositiones in materia necessaria commentiuntur: Sic in impossibili simul ueraces sunt. Semper enim contraria est necessaria impossibili. Impossibilis ergo materia ponatur, hominem scilicet uolare, & de eodem utraque enunciato, ac ueracia utraque simul reperies, non necessarium hominem uolare, necessarium non uolare, utraque simul uera sunt. Quemadmodum autem hæ in necessaria commentiuntur, in impossibili simul ueræ sunt: Sic duæ aliæ necessarii propositiones, in impossibili quidem commentiuntur: in necessaria simul ueræ sunt. Quod si utrasque in eodem ueraces esse posse dixi, idcircoque contrarias esse: ne ob id ambigas, cur cum supra commentiri propositionum esse contrariarum notationem dixerimus, nunc eam simul uerum enunciare asseramus? Quoniam non tantum, simul ueraces sunt, uti dictum est, uerum etiam commentiuntur. Ideo autem commentiuntur, quia etiam simul ueridicæ existunt. Commentiendi igitur uice, commentiendi causam, uidelicet simul ueras esse pronunciaui. Nam quæ simul ueridicæ sunt, etiam commentiuntur: quæ autem commentiuntur, non protinus etiam ueridicæ sunt. Commentiendi enim loco, commentiendi causam, nempe simul ueras esse, dixi. Nam ipsæ necessarii propositiones, quæ simplices possibilis enunciationes consequuntur has, tum, possibile esse, tum, non possibile esse: Istæ, non necessarium esse, & necessarium non esse, in necessaria materia commentiuntur. Quod proposito discas exemplo. Non necessarium hominem respirare, necessarium non respirare, ambæ falsæ. Quod si impossibilem materiam accipias, utrasque simul ueras reperies, non necessarium hominem uolucrescere, necessarium non uolucrescere. Quæ uero possibilis enunciationes ex transpositione factas, necessarii propositiones sequuntur, non necessarium non esse, & necessarium esse, contra afficientur: simul enim ueræ sunt in necessaria materia in impossibili commentiuntur.

Causa autem huius est, cur non sequitur similiter cæteris: quoniam contrariæ, impossibile esse, necessario redditur idem valens: nam quod impossibile est esse, necesse est hoc, non quidem esse, sed potius non esse. quod vero impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. quare si illa similiter sequuntur possibile & non possibile, hæc econtrario, quoniam non significant idem, necessarium & impossibile, sed (quemadmodum dictum est) conuersim. At certe *impossibile est sic poni contradictiones necessarij.* Nam *quod est necessarium esse, possibile est esse: nam si non, negatio consequetur: necesse enim est aut affirmare aut negare, quare si non est possibile esse, impossibi-*

le est esse, igitur impossibile est esse, quod necesse est esse, quod est inconueniens. At vero illam
quæ est possibile esse, non impossibile esse, sequitur: hanc vero, ea quæ est non necessarium esse,
26 *quare contingit quod est necessarium esse: non necessarium esse, quod est inconueniens. At ve-*
ro neque necessarium esse, sequitur eam, quæ est possibile esse, neque ea quæ est necessarium non
esse. Illi enim vtraque contingit accidere: harum autem vtralibet vera fuerit, non erunt illa ve-
ra, simul enim possibile est esse, & non esse: si vero necesse est esse, vel non esse, non erit vtrun-
27 *que possibile: relinquitur ergo, non necessarium non esse, sequi eam quæ est, possibile esse. Hæc*
enim vera est, & de necesse esse. hæc enim fit contradictio eius, quæ sequitur illam, quæ est, non
possibile esse: illam enim sequitur ea quæ est, impossibile esse, & necesse est non esse: cuius negatio
28 *est non necesse non esse. Sequuntur igitur & hæ contradictiones secundum prædictum modum,*
& nihil impossibile contingit sic positis.

Secunda descriptio.

I	III
Possibile esse	*Non possibile esse*
Contingens esse	*Non contingens esse*
Non impossibile esse	*Impossibile esse*
Non necessarium non esse	*Necessarium non esse*
Possibile non esse	*Non possibile non esse*
Contingens non esse	*Non contingens non esse*
Non impossibile non esse	*Impossibile non esse*
Non necessarium esse	*Necessarium esse*
II	IIII

Verum forsitan quispiam obiiciat, cur simplex impossibilis propositio, eas quæ simplices sunt, tum possibilis, tum contingentis consequatur: quæ autem necessarii est, illis obuertatur, ac ex transpositione fit. Sic enim in diagrammate locantur, non possibile esse, non contingens esse, impossibile esse, tres simplices propositiones: deinde, necessarium non esse, affirmatio ex transpositione. Cur non igitur & hæc quoque simplex? Solutio, quoniam obuertitur, o bone, necessarium impossibili, ex uniformi facultate easdem cum illo uires habens. Nam horum utrumque & solitarium est & indubitatum: & cum in alterutro crure horum utrumque uerax fuerit, in altero mentitur, sed obuertuntur tamen: quoniam quod impossibile esse dicimus, hoc necessarium non esse asseueramus: & quod necessarium esse, illud impossibile non esse. Quod enim impossibile esse, necessarium illud non esse, minime autem, esse. Id uero, necessarium hoc non esse: hoc certe significat, non dici necessarium esse. Quoniam enim hanc impossibile esse, non sequitur, necessarium esse: id ipsum utique sustollimus, ut huic, impossibile esse, nequaquam adhærescat, necessarium esse. Idcirco dicimus, quod impossibile est

esse, necessarium illud non esse: hoc est necessarium esse, cum impossibile esse, non debere connecti: sed necessarium non esse. Quod enim impossibile esse, illud idem necessarium non esse. Quoniam igitur necessarium erga impossibile obuersim afficitur, idcirco sub simplici impossibilis propositione: quae necessarii est ex transpositione, substituitur: sub impossibilis autem propositione traductitia, necessarii simplex (Quare si illa similiter possibile & non possibile consequuntur, & haec ut e contrario) Quid uero istud? Quoniam necessarium impossibili obuertitur, & cum horum alterutrum simplex, alterum continuo ex transpositione emicat. Illa autem, hoc est, duae impossibilis particulae, nimirum impossibile & non possibile esse, propositiones eas quae possibilis, & contingentis sunt, simpliciter comitantur: Consentaneum est, ut eas e contrario necessarii propositiones sequantur. Ideoque simplices possibilis & contingentis propositiones, illae quae impossibilis simplices existunt, consequuntur: ac impossibile ipsum, propositiones necessarii ex transpositione. Quamobrem? ut etiam denuo eadem iteramus, quoniam non idem significant necessarium & impossibile: sed, ut dictum iam est, obuersim: uel adeo nisi, ut constituo, res habeat, ac nisi necessarium impossibili obuersum sit, alioqui fieri non potest, ut recte necessarii contradictiones statuantur. Vnde descriptio quoque, quam quaternis tetragonis distinximus, inque singulis quatuor modorum enunciationes praeposite subiecteque declarauimus, neque in totum deliquit, neque item solida usquequaque ac recta perstat. Verum quae in dextra sunt parte, philosophice ac sane sese habent: quae autem in sinistra, peccant. Si ergo quis necessarii propositiones quae in sinistra sunt, traducat: & superiorem ponat inferiorem, inferiorem uicissim superiorem: totam descriptionem incolumen sanamque reddet. Sed tamen ne indemonstratum quis curiosumque negocium, huiusmodi transpositionem a nobis innouatam esse mussitet, philosophice rationem exquiramus. Nam ipse assero sub propositione, non impossibile esse, hanc, non necessarium non esse, locari debere. Tu contra forte non hanc, sed alteram, non necessarium esse, contendis. Quid igitur dicas, exploremus, ac propositionem, necessarium esse, praeponamus. Ecquanam igitur ex possibilis propositionibus ipsam sequatur? Equidem simplicem affirmationem, possibile esse, aio. quod enim necessarium esse, illud possibile esse. Sed forte repugnabis, quasi haec possibilis propositio, illam necessarii propositam nequaquam sequatur. Reliquum igitur, ut huius negatio sequatur. quod quam absurdum sit, uideto. si enim hanc, necessarium esse, ut uis, ista, non possibile esse, comitatur: hanc autem, non possibile esse, ut par est, ista, impossibile esse: igitur & hanc, necessarium esse, ista, impossibile esse, consequetur: & in eodem utraque tum, necessarium esse, tum, impossibile esse, dicere continget, quod prorsus est absurdum. Sed tamen istaec absurditas abs te profecta est, qui per hypothesin, contendebas, huius, necessarium esse, istam, possibile esse, non esse sequelam: sed, non possibile esse. Et quoniam tua confutata est obiectio, iam positum sit, huiusce, necessarium esse, istam, possibile esse, consequium haberi. Et id quidem ceu sumptiunculam quandam habeto: huiusmodi autem inde speculationis inductio fluit. Si hanc, necessarium esse, ista, possibile esse, consequitur: hanc item, possibile esse, ista, non impossibile esse: hanc denique, non impossibile esse, ut uis, non necessarium esse, iuxta tuam quoque opinionem, haec, non necessarium esse, istam etiam, necessarium esse, consequetur: quod sanequam absurdum. Vndenam igitur error? quod sub simplici possibilis negatione, simplex necessarii affirmatio posita est: quod saepenumero interdiximus. Nam si mutatione facta eam quae ex transpositione est, loces, nihil absurdum continget. Nam haec, non necessarium non esse, etiam istam, necessarium esse, sequitur: Siquidem quod, necessarium esse, illud idem, non necessarium non esse. Sed obiiciat quispiam, si duae necessarii duntaxat propositiones fuissent, uerisimile futurum, sublata una, illico alteram sequi. Cum autem quatuor sint, duae simplices, totidem transpositițiae: undenam manifestum una harum sublata, id est hac, non necessarium esse, illico trium unam, scilicet, non necessarium non esse, quadraturam? An non etiam caeterae, quas nondum improbasti, congruent? Igitur respondeo, neque, necessarium esse, neque, necessarium non esse, huius, possibile esse, ullo modo consequia haberi. Nam huic quod possibile est esse, utrumque iuxta accidit, tum, esse, tum, non esse. Siquidem, hominem lauare, possibile est, & non lauare. At uero, necessarium esse, &, ne-

cessarium non esse, nequaquam in utramque partem ambigunt, sed unius duntaxat formæ sunt. Quinam ergo quæ uniformia sunt, ea quæ utroque uersum ambigunt, consequentur? Nulla ergo ipsarum alia sequetur quam hæc, non necessarium non esse. aut enim, necessarium esse, unico modo: aut non esse, unico item. Nam utrumque non possibile. Possibile siquidem non unico duntaxat modo. Solus etenim possibilis modus, non unice ac singulariter accipitur, sed ad utrumque ambigit. Quoniam igitur hæc propositio, non necessarium non esse, & de hac, necessarium esse, uere dicitur, & propositioni hanc, non possibile esse, consequenti, quæ sane est, impossibile esse, contradicit: huius autem modi est illa propositio, necessarium non esse, cuius negatio, non necessarium non esse: Quoniam igitur sic inter sese propositiones coniugantur, transpositione, ut dixi, facta: contradictiones ergo necessarii conuenienter, ut diximus, explicatæ sunt, nihilque sic digestis impossibile contingit.

29 *Dubitabit autem aliquis si illam quæ est necessarium esse, ea quæ est possibile esse, sequitur: nam si non sequitur, contradictio sequetur, quæ est non possibile esse. Et si quis hanc non esse dicat contradictionem, necesse esse dicere, possibile non esse: sed vtræque falsæ sunt de necesse esse. At vero rursus idem videtur esse possibile incidi, & non incidi: & esse & non esse. quare erit, necesse esse, contingens non esse: hoc autem falsum est. Manifestum est autem quoniam non omne possibile vel esse, vel ambulare: etiam opposita posse, sed est in quibus non sit verum, & primum quidem in ijs, quæ non secundum rationem possunt, vt ignis calefactiuus est, & habet vim irrationalem: quæ igitur secundum rationem potestates sunt, eædem plurium etiam contrariorum sunt: irrationales vero non omnes, sed (quemadmodum dictum est) ignem non est possibile, calefacere, & non: neque quæcunque alia semper agunt: alia vero possunt & secundum irrationales potestates simul opposita suscipere, sed hoc huius gratia dictum est. quoniam non omnis potestas oppositorum susceptiua est, neque quæcunque secundum eandem speciem dicuntur.*

Quoniam cum probare uellemus sub hac, non impossibile esse, istam, non necessarium non esse, subiici conuenire, supra sumptiunculam, ante syllogismum posuimus: quod scilicet hanc, necessarium esse, istam possibile esse consequatur: dubitarit quispiam, quo tandem modo hanc, necessarium esse, istæc, possibile esse, sequatur. Hoc siquidem, bisorme est, & contraria suscipit: illud, uniforme, in uno solo uires habens. Nam possibile lauare, & non lauare: non tamen necessarium respirare, & non respirare. Qui tandem igitur possibile, quod contrarietatem suscipere ualet, cum necessario, quod uniforme, quod indiuiduum est, quod in uno solo uires habet, parilem obtinere facultatem potest? Quid ergo? hic sermo, qui possibile, esse necessarii consectarium comprobauit, subuertetur? at ille profecto quam maxime demonstratiuus, & longe uerissimus est. Aut enim affirmatio aliquid, aut negatio sequitur: nihil enim intermedium. Atqui possibilis negatio haudquaquam necessarii affirmationem consequebatur. Ex necessitate ergo consecutrix affirmatio est inducta. Quod si quis contendat, neque affirmationem neque negationem simplices possibilis propositiones, affirmationis necessarii esse secutricis, sed solam duntaxat traductitiam possibilis enunciationem, utputa, possibile non esse: ne sic quidem tutus ac firmus erit sermo. Nam qui fiat, ut quod necessarium sit, possibile sit non esse? Ecquam igitur quis uiam secet aut teneat, utrisque præsertim maxime necessariis exclusis? Nam ueluti ambidextræ utrinque manus telo pulsati, aduersum neutram resistere possumus. attamen ars est & methodus, iuxta cuius præscripta, tum illæsum quod demonstrauimus & inuulneratum seruemus, tum aduersus dubitationem manus conseramus. Quænam igitur ars? quænam resolutionis ratio? Nimirum possibilis æquiuocationem, ambiguitatis authorem fuisse. Nam cum duplex sit possibile: ita ut altera eius portio contraria suscipere possit, altera uniformis & singularis sit: quæ ad utrumque ambigit, cum contingenti allegetur:

quæ nequaquam ambigit, cum necessario decuriabitur. Non enim omne quod uel esse uel ambulare ualet, protinus etiam oppositorum est capax. Sed in quibusdam interdum subiectis possibile depræhendetur uniforme. Omne etenim possibile, aut solam duntaxat aptitudinem sortitur, quæ in actum progredi non possit, ut magnitudinum in infinitum sectio, & numerorum in infinitum processus: aut etiam actum subire potest, ut qui non moueatur, cum moueri posse dicimus: aut adeo in actum egressum, id ipsum posse quod agit dicimus, ut eum qui moueatur, posse moueri dicimus. Rursus eorum quæ actu mouentur, alia adscititiam habent motus potentiam, ut homo qui mouetur: alia connatam. Eorum porro quæ congenitam habent potentiam, alia supra mentem, supra rationem, & æuiterne, ut deum, potentiam habere bene agendi, usurpamus: & alia æuiterne duntaxat, ut cælum, potentiam, ut moueatur, habere dicimus: alia non æuiterne, sed usque dum subiectum sit superstes, ut hasce faculas, &, hasce thedas calfaciendi potentiam habere dicimus. Ex his ergo potentiis quæcunque supra mentem, supra rationem, & æuiterne existunt, & quæcunque æuiterne duntaxat sunt, ad hæc quæ usque dum subiectum sit superstes, illæ necessario omnes adnumerantur. Contra quæcunque agere ualent, sed actione tamen uiduata sunt, contingentis classi accensentur. Quæ uero ab aptitudine ad actionem producta sunt, quatenus etiam ipsæ ab hoc in illud, in alia aut in opposita transiliunt, ne hæ quidem a contingente abscedunt: quatenus autem quandiu agunt, contrarii actionem nihil participant, ea quam agere uidentur: eatenus necessario adiudicantur. Rursum ex potentiis aliæ cum ratione essentiam habent: aliæ citra rationem. Quæ igitur cum ratione fiunt, aut artificiales sunt, aut electiuæ, & contraria recipiunt. Nam possibile sanare, & non sanare: tum lauare, & non lauare: illud artis, hoc uoluntatis. Eorum uero quæ citra rationem fiunt, alia contrarietatem recipiunt, alia nequaquam. Nam ignis calfaciens, nequaquam etiam refrigerat: at lignum tum finditur, tum non finditur: & equus tum mouetur, tum non mouetur, quibusdam ipse quoque uisis inductus. Omnes igitur quæ cum ratione sunt potentiæ, postquam contrarietatem subeunt, ad contingens reiciantur: earum autem quæ sine ratione sunt, quæcunque ambigunt, etiam ipsæ eodem redigantur: quæcunque autem solitariam sortiuntur motionem, necessario secernantur. Quocirca quæ cum ratione sunt potentiæ, eædem plurium sunt, & contrariorum. Plurium quidem, ut, possibile hominem, tum, lauare, tum, moueri, tum, legere: & quæ huiusmodi. Contrariorum uero, ut eundem & ægrescere, & ualere, & docere, & discere. Sed & aliæ, nec tamen omnes, scilicet irrationales, ut idonee discreuimus. Quædam enim etiam eorum quæ iuxta irrationales potentias feruntur, contraria pariter recipiunt, astruentem scilicet propositionem, & abnegantem contrarietatem. Simul etenim utrumque in ueste dico, possibile secari, &, possibile non secari. Verum ista quidem multum hodierno die idcirco facunde disceptata sunt, ut ostendatur omnem nequaquam potentiam esse contrariorum receptricem: ne illas quidem quæ secundum eandem speciem dicantur, hoc est, ne illas quidem quæ sub possibilis irrationali parte dicantur. Nam ostensum iam est, eorum, quæ sub illo statuantur, quædam contraria suscipere, quædam non suscipere.

30 *Quædam vero potestates æquiuocæ sunt: posibile enim non simpliciter dicitur: sed hoc quidem quoniam verum est, quod in actu est, vt posibile est ambulare: quoniam ambulat iam, & omnino possibile est eße, quoniam iam est in actu, quod dicitur eße posibile, illud vero quoniam erit actu, vt posibile est ambulare, quoniam ambulabit: & hæc quidem in solis mobilibus est potestas: illa vero & in immobilibus, vtrumque vero verum est dicere posibile ambulare vel eße: & quod ambulat & agit, & ambulabile est.*

31 *Sic igitur posibile non est verum de neceßario simpliciter dicere: alterum autem verum est. quare, quoniam partem vniuersale sequitur, illud quod ex neceßitate, consequetur poße eße, sed non omne.*

Tertia descriptio.

I	III
Necessarium esse	*Non necessarium esse*
Non possibile non esse	*Possibile non esse*
Non contingens non esse	*Contingens non esse*
Impossibile non esse	*Non impossibile non esse*
Necessarium non esse	*Non necessarium non esse*
Non possibile esse	*Possibile esse*
Non contingens esse	*Contingens esse*
Impossibile esse	*Non impossibile esse*
II	IIII

11 *Et est quidem fortasse principium, quod necessarium est, & quod non necessarium est omnium vel esse, vel non esse: & alia quemadmodum horum consequentia, considerare oportet. Manifestum est autem ex iis quæ dicta sunt, quoniam quod ex necessitate est, secundum actum est: quare si priora sunt sempiterna, & quæ actu sunt, potestate priora sunt, & hæc quidem sine potestate actus sunt, vt primæ substantiæ: alia vero cum potestate, quæ natura priora sunt, tempore posteriora: alia vero nunquam actus sunt, sed potestates solum.*

Quędam autem potentiæ æquiuoce sunt: quæcunque enim sub rationem colliguntur: quoniam omnes contraria pariter admittunt, in synonymiam omnes conducentur. Earum uero quæ sub irrationali constituuntur, quoniam aliæ contrariorum capaces sunt, aliæ nequaquam: de illis duntaxat solis iure optimo id (quædam uero potentię æquiuocę sunt) intelligatur. Nam possibile, ut sæpicule iam dictum est, non singulariter, sed multifariam dicitur: partim enim quod uerum, ut actu existens: hic autem mihi non solum quæ genitiuam habent actionem, ut deum, cælum, ignem, intelligito: sed etiam quæ ab aptitudine, ad ipsam sunt progressa, ut supra interim posuimus. Nam & hæc quandiu mouentur, utique mouentur, necessarioque ac uero assimilia sunt. partim quod actu sit futurum, Cuiusmodi sunt quæ iuxta aptitudinem dicuntur, in actumque exire possunt: uti, quiescentem ambulare, &, dormientem excitari posse, dicimus. & hæc quidem potentia, quæ scilicet ambigit, & bifariam intelligitur, in mobilibus duntaxat est solis. Mobilia porro inaudito, non quæ actu mouentur, sed quæ potentiam, ut moueantur, habent. Altera autem potentia, quæ cum necessario est æqua, etiam in immobilibus locum habet. Ne uero te particula etiam prętereat. Nam & mobilia, quæ scilicet in genitura labeque uersantur, cum ab ea, quæ potentia est motione in actum commigrarint, quo tempore mouentur certe tum his quæ necessario mouentur, consimilia uidentur. Et quia species & actus est motio, huius quod mouetur, uocaturque hæc potentia: idcirco etiam in immobilibus, quæ cum necessario coniugetur & maritetur, fore potentiam assero: hoc est & in mobilibus, quæ actu mouentur, & in immobilibus. Quispiam obiiciat, quamobrem, non necessarium esse, in necessarium non esse, commutauimus? non impossibile autem esse, in eadem forma reliquimus? Ac solutio quidem manifesta. Nam non impossibile esse ambulare, aut omnino esse, tum in non ambulante, sed potentiam tamen ambulandi sortito, tum, in eo qui actu ambulet, intelligitur. Idcirco huius, necessarium esse, possibile esse, sequelam asserimus: sub quo non impossibile esse dicimus. Nam & actu ambulantem, non impossibile ambulare, potentiamque ambulandi sortitum,

non impossibile itidem ambulare dicimus. Ac in hunc sane modum est intelligendum, si, non impossibile esse, scribitur. Quod si quidam in suis forte codicibus non possibile, habeant, ita dirigendum, quod scilicet, non possibile esse, in eo qui actu ambulet, & in eo qui ambulationis potentiam habeat, uerum enunciat. Nam & hominem qui moueatur, non possibile esse moueri, cum praesertim etiam interdum quiescat, & eum qui non moueatur, non possibile moueri dicimus, quoniam non ex necessitate potentia in actum prorumpit. Quod si qui etiam sic habent (utrumque autem uerum est dicere, possibile ambulare uel esse, & quod ambulat iam & ambulabile) sententia sic accipienda est: quod nempe possibile ambulare, & in ambulante, & in ambulaturo, uerum dicere asseueramus. Nam & ambulantem, ambulandi potentiam habere dicimus: & ambulaturum, ambulare posse ferimus (Quod igitur sic possibile) nimirum quod & in potentia, & in actu intelligitur, illud de necessario simpliciter certe quidem dicere haud sit uerum. Nam qui, rogo, duplex de uniformi praedicetur? At dimidium possibilis, quod, scilicet, immutabiliter agit, illud ipsum aliquis de necessario idonee praedicet. Belle ergo supra diximus, possibile necessarii esse consequium, ut uniuersalius particulárioris, ut, animal hominis. Non tamen quoniam sequitur, etiam omne sequitur: sed quod duntaxat agit, necessarii est secutio: quod autem agendi potentiam habet, non consequitur. Quoniam ergo agere in solo necessario intelligitur, quod autem iam agit, acturo longe absolutius est: absolutior quoque necessarii modus existit. Ideoque caeterorum etiam trium modorum facile primus. Quare eum in omni diagrammate antecedere, reliquos rationi congruenter substituere decet. Ac manifestum quidem ex his quę dicta sunt, id quod ex necessitate fit, actu esse. Nam si illam possibilis portionem cum necessario coniugari dicebamus, quae iam agit: exinde conficitur, necessarium semper agere. Semper porro agunt aeuiterna: quod si priora sunt sempiterna, his quae geniturae labique sunt obnoxia, profecto necessarium possibili & contingenti prius erit. Illa etenim in genitis substantiam sunt sortita. Opus ergo dispensato belle progressu procedere, & quaedam actus duntaxat ipsius arbitrari, deum, angelum, mentem. Quanquam multa in his quoque differentia: quaedam una cum potentia actum etiam sortita esse: in quibus sunt species, natura utique priores, tempore posteriores. Nam quatenus species perfectio est, potentia uero imperfecta, species potentia prior existit: quatenus uero potentia in mobilibus praecedit, postea species adnascitur: eatenus potentia specie est tempore prior. Quaedam contra nunquam actu esse, sed potentia solum: ut numeri in infinitum auctus, & magnitudinum sectiones. Neque enim unquam numerus fine concludi possit, sed potentiam semper solam citra actum possidebit: neque item magnitudo quae diuidatur, in insectile unquam definet, sed semper quod secatur, secabitur, idque in infinitum.

Quae magis apte enunciationes contrariae dicantur.

SECTIO V.

31 *VTrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi quae dicit, quoniam omnis homo iustus est, ei quae est, nullus homo iustus est: aut omnis homo iustus est, ei quae est, omnis homo iniustus est, vt est Callias iustus, non est Callias iustus, Callias iniustus est: quae harum contraria est? Nam si*
34 *ea quae sunt in voce, sequuntur ea quae sunt in anima, illic autem contraria est opinio contrarij (vt quoniam omnis homo iustus est: ei quae est omnis homo iniustus est) etiam in ijs quae sunt in voce affirmationibus, necesse est similiter sese habere. Quod si neque illic contrarij opinio contraria est, nec affirmatio affirmationi erit contraria, sed ea quę dicta est negatio. Quare considerandum est, quae opinio falsa, opinioni verae contraria est, vtrum negationis, an certe ea quae contrarium opinatur.*

opinatur. Dico *autem hoc modo, eſt quædam opinio vera boni, quoniam bonum eſt, alia autem quoniam non bonum, eſt falſa: alia vero quoniam malum, ſimiliter falſa: quæ harum contraria veræ? & ſi eſt vna, ſecundum quam contraria.* Nam *arbitrari contrarias opiniones definiri, eo quod contrariorum ſunt, falſum eſt.* Boni *enim quoniam bonum eſt, & mali quoniam malum eſt, eadem fortaſſe opinio eſt etiam vera, ſiue plures, ſiue vna ſit: ſunt autem iſta contraria: ſed non eo quod contrariorum ſint, contraria ſunt, ſed magis quod contrarie.*

QVid uero, ſi Rhetoricen cum Philoſophia commiſceam, & utrinque ad rationes aggrediar? ac inuſitatum quoddem rhetorices genus, ſed perinde tamen philoſophicis reuera ſermonibus congruum oſtendam? Nam uulgaris iſtæc, & ſi utrinque rationes aſtruit: attamen cum æquales pareſque utrobique dicendi ſenſus nanciſcatur, in utramque partem uires oſtentat: nec profecto mirum, cum præſertim ipſa natura duplices ſupeditet orationes. At uero philoſophię rhetorice, tum, neſcio quid amplius hic iuuenabitur, tum his quæ in confeſſo uera ſunt generoſe repugnabit. hæc igitur mihi ſola ex omnibus de interpretatione ſectionibus, exercitationis uice explicatur. Cuius hoc caput, hæc ſumma eſt, contrariam magis eſſe negationem affirmationi, quam contrariam huiuſce affirmationem. Nec me latent, quæ partim in categoriis dixi, partim in locis diſceptaui, partim in naturalibus commentationibus enixiſſime contendi, in quibus omnem contrarietatem haud equidem affirmationis negationi addixi: ſed ſi contrarium præſumpto nomen ponatur. Nunc autem ea mihi uoluntas non eſt, ſed negationem affirmationi magis aduerſari ſtatuo quam contrariam huius affirmationem. Sed quoniam impudens eſt & abſurdum, iſtud ſtatim a procemio audacter profari, idcirco nonnulla cum dubitatione exordium enunciaui: (utrum contraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi) ut affirmatio, homo iuſtus eſt, utrinam ex propoſitionibus magis aduerſatur, huic ne, homo iuſtus non eſt? an iſti, homo iniuſtus eſt? Sed quia propoſitionum genus eſt oratio, in ipſa quoque hypotheſin meditemur ac experiamur. An igitur oratio quę dicit, omnis homo iuſtus eſt, huic, nullus homo iuſtus eſt: an iſti, omnis homo iniuſtus eſt, aduerſatur? Quod ſi libet, idem etiam addubitemus in particularibus propoſitionibus. Ac, uerbi cauſa, eſto propoſitio uera quæ dicat, Callias iuſtus eſt: duæ igitur huic e diuerſo obiacent falſæ, tum quæ dicit, Callias iuſtus non eſt, tum quæ dicit, Callias iniuſtus eſt. Cum ergo falſa ſit utraque, utra tamen longe mendacior. Ac tu quidem uel ueritatem uel mendacium ex animæ opinionibus coniectato. Enunciatiuas ſiquidem orationes internarum eſſe appendices, decet: ad illaſque quaſi ad normam exigi, & illinc, uel ubi mentiantur, uel ubi ſint ueraces, expendi. Voce igitur ſuppreſſa, tua ipſius cogitatione aliquid eſſe bonum opinator. Sit uero anima, quoniam ergo bonum eſſe tibi uidetur, agedum, ad falſam opinionem traiiciens, perpende quo ſtatim adpellas, ad non bonum, an ad malum, ac utra tibi opinio priori magis aduerſari uideatur: ſi affirmationis quidem eius quæ ait, anima mala eſt, audacter contendito propoſitioni quæ dicit, anima bona eſt, hanc eſſe aduerſam, anima mala eſt: ſin autem in opinionibus hęc tibi contraria non uidetur, ſed negatio: in proditis hanc propoſitionibus magis affirmationi poſitæ contrariam concedito. (Quare tibi conſiderandum quæ opinio uera, opinioni falſæ aduerſetur.) Sic autem dico, quædam eſt opinio uera, quæ ait, bonum, eſſe bonum: huic obiacent duæ, tum, quæ dicit bonum, bonum non eſſe: tum quæ dicit, illud malum eſſe. Harum ergo utra ueræ aduerſatur, & ſi una ſecundum utram contraria eſt. Quod huiuſmodi ſenſum exhibet. Quæ in mediatis contrariis, cum propoſita, per hypotheſin, uera, affirmationes pugnant, nullatenus in unum coire intellectum ualent: ſed quemadmodum actu propoſitionibus duæ ſunt, itidem duæ quoque primigeniis ſenſibus exiſtunt. Nam uera affirmatio ponatur quæ ait, lac album eſſe, & huius item negatio, quæ inquit, lac album non eſſe. Contraria denique affirmatio quæ dicit, lac nigrum eſſe. Sed certe nigrum, & non album, eundem habere intellectum non poſſunt. Non enim quod non album eſt, illud etiam protinus eſt nigrum. Nam etiam non alborum ſunt intermedii colores. At uero immediatis in contrariis affirmatio cum negatione conſpirat, & duæ omnino ſunt perinde ac una. Immediata igitur contraria ſumamus, ſuntoque par & impar: necnon tria proponantur, uereq;

dicatur, tria numerus impar est, false uero contradicatur, tria non impar est. Aduersetur itidem falso, tria, numerus par est. Verumenimuero par & impar duæ sunt utique appellationes, cum tamen medio careant, unicum duntaxat subiiciunt intellectum. Nam & non par, impar: & impar, non par est. Quocirca nonnulli statim falluntur, quod contrarias opiniones a uocibus contrariis æstiment: non enim ab his exacte illas metiaris, sed ex eo quod contrarie inter se mutuo afficiantur. Quid porro istud contrarium & contrarie? dicimus sane contrarium albo nigrum, contrarie autem non album. exempli gratia, si ita dicam, Callias albus est, Callias niger est, contrariam enunciaui uocem: sin hoc modo, Callias albus est, Callias albus non est, non contrariam utique enunciaui uocem, sed contrarie protuli. Siquidem, non album, minime est albo contrarium: sed tamen contrarie dicitur, cum præsertim illud positionem, hoc sublationem denotet. Si namque a contrariis uocibus uerum ac mendacium definiri concesserimus, id ipsum etiam illico confutabimus: largiter etenim in propositionibus contraria nomina prodigemus. Ac de bono quidem bonum prędicetur, de malo malum: dicaturque, bonum bonum est, &, malum malum est, En utraque simul propositio uera. Quod si ita dicam, bonum bonum est, bonum bonum non est: contrarie protuli, & concertantem posui propositionem. Nam primæ propositiones, tum, quæ bonum bonum, tum, quæ malum malum, dicit: forsitan eadem etiam uera, siue plures siue una. Eadem enim fortasse, propterea quod ab eadem sit utraque affectione enunciata. Fortasse autem adieci quoniam impudens quadamtenus uidetur, duas unam dicere. Verum illud propter genitricem earum cogitationem, dicimus, quæ sibi ipsa consimilis est. Hoc autem, siue plures, siue una, quoniam duæ sunt pronunciatione, una intelligentia. Quia ergo simul ueraces sunt, nequaquam contrariæ censentur: sed ista contrarie dicuntur, quæ secundum contradictionem efferuntur, ut, bonum bonum est, bonum bonum non est: attamen non ideo contraria dicuntur, quod contrariis uocibus constent, sed quod contrarie dicantur. Cæterum nolo apiculæ more relicto auolare aculeo: sed qui sauciaui, idem etiam medebor. Nam qui forte existimat contrariarum affirmationum conflictum, contradictionis esse compotem, non has simpliciter contrarias esse opiniones dicit, quæ contrariis de rebus pronuncient, sed quæ de eodem contraria suspicentur. Cæterum uobis paulo ante neque subiecto, neque prædicato eodem in propositionibus seruato, imposuimus. Nam si ita positum fuisset, bonum bonum est, bonum malum est: deinde propositiones simul ueridicæ essent repertæ, perbelle profecto argumentari essemus uisi. Quoniam autem terminos prorsus immutauimus, obratiocinationem, non demonstrationem confecimus. Sed quatinus reperire auemus, quænam ex opinionibus falsis, ueræ maxime sit contraria: illustri utemur proloquio: unum scilicet uni contrarium esse: atque inde deprehendemus negationem cum affirmatione magis, quam contrarii affirmationem confligere.

36 *Si ergo est boni quidem, quoniam est bonum opinio, alia autem quoniam non bonum est: est ve*
ro quoniam aliquid aliud est quod non est: neque esse potest, aliarum quidem nulla ponenda est: ne-
que quæcunque esse quod non est opinantur, neque quęcunque non esse quod est, infinite enim vtr
37 *que sunt: & quæ esse opinantur, quod non est, & quæ non esse quod est. Sed in quibus fallacia*
est, hæ autem sunt ex ijs, ex quibus sunt generationes, ex oppositis vero generationes, quare etiam
38 *fallaciæ. Si ergo quod bonum est, & bonum & non malum est, & hoc quidem secundum se, illud*
vero secundum accidens (accidit enim ei non malum esse) magis autem in vnoquoque vera est,
quæ secundum se est: etiam falsa, siquidem & vera: ergo ea quæ est, quoniam non est bonum quod
bonum est, eius quæ secundum se est, falsa est: illa vero quæ est, quoniam malum est, eius quæ se-
cundum accidens. quare magis erit falsa de bono ea, quæ est negationis opinio, quam ea quæ est
39 *contrarij. Falsus autem est maxime, qui circa singula habet contrariam opinionem. contraria*
enim est eorum, quæ plurimum circa idem differunt: si igitur harum contraria est altera, magis
vero negationis est contraria: manifestum est, quoniam hæc erit contraria.

Quod si ergo una boni opinio uera est, quæ dicit, bonum bonum est: altera mendax, bonum

non bonum,insuper autem aliud quidpiam est,quod nec bono inest,nec inesse potest. uerbi gratia,bonum malum,bonum fugiendum, bonum damnosum:suntque aliæ etiam propositiones quæ quod inest,non inesse dicunt: ut,bonum non amabile,bonum non eligibile, bonum non utile:quoniam igitur præter dialecticam regulam uni multa aduersantur,nulla propositionum contraria dicenda est ei, quæ bonum bonum dicit: siquidem omnes aberrarunt. Sed ad cauilli fraudem ascendere opus est,fraudisque causam peruestigare,ac illam,quæ proprie positæ sit propositioni contraria proferre. Sed quoniam hæ, quas diximus, multæ propositiones errorem a boni negatione sortitæ sunt (quispiam enim, bonum non bonum esse opinatus, exinde etiam damnosum,malum,fugiendum,non amabile,non eligibile, non utile,suspicatus est) illud bono contrarium uocare decet, quod non bonum est, a quo cætera quoque locum habent, & a quo generationes etiam manant.Nam ex contrariis generationes fluunt. At huic,hominem esse,ista, hominem non esse,opponitur:hicque,album esse,ista,album non esse. Itaque,homo ex non homine ut esset,habuit:& album ex non albo. Et hæc quidem rationis est plaga,& dolosus in philosophiam insultus. Quid uero remedii? quid solutionis? Vnum nempe uni esse opponendum: nec tamen ut unam ex multis propositionibus bono oppositis,hanc quæ dicit, bonum malum, putare:sed alias omnes aberrasse, hanc definitam esse. Quemadmodum etiam negatiua dicitur propositio,ut,bonum non eligibile,bonum non optabile. adhæc, bonum non bonum, sed aliæ aberrarunt,hæc definita est.Itaque bono magis aduersabatur,quæ enunciabat,bonum malum, quam quæ,bonum non bonnm. Via siquidem ad malum,non bonum. Prius enim non bonum sit necesse est,atque ita deinde malum. Sed quoniam nobis integrum est,uos e uestigio uulneratos sanare,denuo etiam sauciabimus,nihilo etenim deterius curabimus:sed quam acerbum uulnus cernite,ut nisi ueritate armemini, forsan quoque plaga ad cor peruadat. Etenim quæ per se sunt, his quæ per accidens, esse firmiora uidetis: nec profecto quisquam repugnarit. Per se autem bonum bonum, per accidens bonum non malum, uerax quidem utraque propositio, sed tamen quæ per se,multo ueracior. Rursum,aio,bonum non bonum, bonum malum, utraque falsa:sed quæ per se, longe mendacior. Si igitur bonum, & bonum, & non malum est: ac illud per se,hoc autem per accidens (Nam bono certe quidem accidit non malo esse) multo autem cuiusque negocii propositio per se uerior est:rursumque mendacior,per se (Nam si quæ per se uera est,magis uerax:quæ per se falsa, profecto magis falsa) Ergo propositio quæ bonum non bonum dicit,eius quæ per se est uera,est mendax,scilicet huius, bonum bonum est, enunciationis. Quæ autem,bonum malum,huius quæ per accidens uera,falsa est propositio: illius enim propositionis est,quæ inquit,bonum non malum. Quoniam igitur non bonum,propositionis per se ueræ est,malum autem eius,quæ secundum accidens:profecto ea quæ ueræ per se propositioni obiacet, longe firmior fuerit, quam quæ propositioni per accidens ueraci opponitur. magis autem circa singula frustra est, qui contrariam habet opinionem. Nam contraria plurimum ab seipsis abscedunt, ut quorum transgressum reperire non sit. Si ergo propositioni quæ ait, bonum bonum,ea quæ inquit,bonum malum,contraria est,hæc autem,bonum non bonum,magis etiam aduersatur:hanc fore contrariam manifestum. Scimus etenim plagam hancce toto,ut sic dicam,corpore constitisse: ut nesciamus ubi quidem uulnus sit, & ubi uibex: uel ubi quid ruptum,ubi quid etiam subsaniosum,& maleficium. Sed neque oleo, neque malagmate egebimus, Oleum siquidem, quod magis est mentitus qui bonum malum dixit, quam qui bonum non bonum. Qui enim bonum non bonum, ait, sinceritatem duntaxat bonitatis subuertit. indicatque bonum ab absoluta bonitate excidisse: non tamen in contrarium protinus habitum desciuisse. Qui contra, bonum malum, non solum habitus sinceritatem demolitur, sed etiam contrarium attribuit. Et malum quidem finitum est, & limite inclusum, ulteriusque progredi non licet. At non bonum informe, & tanquam quædam ad limitem & terminum est uia. Ad hæc non bonum neutrius est sane conditionis. Malum autem conspicue iuxta actionem bono opponitur. Magis ergo, ut ita dicam, specificatum & limitatum confligit, cum eo quod aduersam speciem & obiacentem terminum habeat, quam informe, & ad terminum tendens, scilicet ad malum. Porro sic etiam ratiocinabimur, prius confessi quasdam esse propositiones, in quibus duplices opiniones, nonnullas in quibus unam comprehendamus: adhoc affirmationum,

in quibus bifariam opinamur, tales etiam esse negationes: affirmationum uero quarum una est opinio,& incomplexa:negationes quoque simplicitatem pariter eandem obtinere. Igitur propositio quæ dicit,bonum bonum est, simplex est: nullius etenim alterius uel qui dixit, uel qui audit, satagit: at opinio huius orationis quæ ait, bonum malum est, complexa est. Nam qui audiit, statim duas forte res accipit, &,malum esse,&,non bonum. Simplici ergo propositioni, quæ inquit,bonum bonum est,simplex rursum propositio, quæ dicit, bonum bonum non est, opponatur: at huic complicitæ enunciationi quæ inquit, bonum malum est, opponitur, quæ inquit, bonum non malum est. Cæterum non credibilis hæc uidetur aggressio. Nam idcirco ratiocinationi forte adieci. Sed quispiam obiiciat, quamobrem, o Philosophe, bonum bonum est, simplicem dicis orationem? Nam qui audiuit bonum esse bonum, statim non esse malum suspicatus est. Ad aliam igitur aggressionem transeundum, quæ nihilo secius & ipsa improbabitur: non nihil tamen aduersum sublationem contumax renitetur. Quod si uel obscure, uel defecte enunciaui, ne uobis id curæ sit. Aliquis enim qui eam fortassis illustret, his extrinsecus adiectis, inuenietur: in nominibus uidelicet in quibus contrarietas non deprehenditur, ex negationibus generationes confici. Nam ex non homine, hominem: & ex non bono, bonum generauimus. ac si quis in hisce ueram affirmationem falso aduersari uellet, per negationem contrarietatem faceret, ut huic ueræ affirmationi, Socrates homo est, falsam negationem, Socrates homo non est, opponeret.

40 *Amplius. Si etiam in alijs similiter oportet se habere, & hoc modo videbitur bene esse dictum. Aut enim vbique ea quæ est contradictionis, aut nusquam: quibus vero non sunt contraria, de illis quidem falsa, ea quæ est veræ opposita, vt qui hominem non putat esse hominem, fal-*
41 *sus est: si igitur hæ contrariæ sunt, etiam & aliæ quæ sunt contradictionis. Amplius. Similiter se habet opinio boni, quoniam bonum est, & non boni, quoniam non bonum est, & præter has boni, quoniam non bonum est: & non boni quoniam bonum est. illi ergo quæ non boni, quoniam non bonum, veræ opinioni quæ est contraria? Non enim ea, quæ dicit, quoniam malum est, simul enim aliquando erit vera, nunquam autem vera veræ contraria est, est enim quoddam non bonum, malum, quare contingit simul esse veras. At vero nec illa quæ est, quoniam non malum, vera enim & hæc, simul enim & hæc erunt, relinquitur igitur ei, quæ est non boni, quoniam non bonum est, contraria ea quæ est non boni, quoniam bonum est, falsa enim hæc. Quare & ea quæ est boni,*
42 *quoniam non bonum est ei, quæ est boni, quoniam bonum est. Manifestum ergo est quoniam nil interest, nec si vniuersaliter ponamus affirmationem, vniuersalis enim negatio contraria erit, vt opinioni quæ opinatur, quoniam omne quod est bonum, bonum est: ea quæ est, quoniam nihil eorum, quæ bona sunt, bonum est, nam ea quæ est boni, quoniam bonum si vniuersaliter sit bonum: eadem est ei quæ opinatur, quoniam quicquid bonum est, quod bonum est, hoc autem nihil differt ab eo quod est: quoniam omne quod est bonum, bonum est, similiter autem & in non bono. quare si in opinione sic se habet, & sunt hæ quæ sunt in voce affirmationes & negationes, notæ earum, quæ sunt in anima, manifestum est quoniam affirmationi contraria quidem negatio est, quæ de eodem vniuersaliter: vt ei quæ est quoniam omne bonum, bonum est, vel quoniam omnis homo bonus, ea quæ est quoniam nullum, vel nullus, contradictoriæ autem quæ est quoniam non omne*
43 *aut non omnis. Manifestum est autem quoniam & veram, veræ non contingit esse contrariam, neque opinionem, neque contradictionem, contrariæ enim circa idem opposita sunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eundem: simul autem non contingit eidem inesse contraria.*

Postquam igitur istud extrinsecus excogitasti, ex hoc aggressionis continenter & adhæse initium intelliges (quod si in aliis) ac subdistinctionem nota (similiter habere oportet) ac pon-

ctum medio amplius ducito. Nondum enim absolutum est, ob id quod inducitur (& hoc modo uideatur bene esse dictum) Sensus autem, quod si in aliis nominibus, quibus contrariæ non sunt appellationes, contradictione utimur, in propositionibus contradicentes: similiter item in nominibus in quibus contraria reperiuntur uocabula sese habere decet. Cur enim illuc negatio, huc affirmatio assumenda? aut etenim quocunque contradictio, aut nusquam trahatur: quotquot autem nominibus aduersæ non sunt appellationes, de illis utrisque etiam, quę ueræ contraiacet, est falsa. huic siquidem ueræ propositioni, Socrates homo est, falsa opponitur, Socrates homo non est. Et qui hominem non hominem esse suspicatur, consimiliter aduersus eum falsus est, qui esse arbitratus, uerum dicit. Quoniam igitur contrarietas ex eo, quod propositionum altera mentiatur, altera uerum perhibeat, designata est, contrariæ etiam istæ: consimiliter reliquæ item contradicentes. Nequam ergo ratiocinatio huiuscemodi. Cæterum solutio, nequaquam affirmationi negationem esse contrariam: quoniam contraria specie certa esse circunscripta debent. Quod autem non est, omnisque adeo contradictio, hoc ipso quod priuatorie efferatur, sine specie est. Sola igitur contraria, quæ specie definita sunt, ut album, & nigrum: bonum, & malum. Itaque ubi nominum nobis contrariorum copia suppetit, illinc etiam generationes molimur: ubi non suppetit, penuria compulsi, ad contradictiones demum, quæ priuationis instar habent, uenimus. Sed istud quidem ut generose præterea huc inductum est, ita generosius etiam est dilutum. Nunc insuper exercitationis tanquam Colophon, inaspectabilis ac tremenda speculatio inuehatur. Duæ ergo post affirmationem & negationem fiant oppositiones: altera finiti subiecti, altera infiniti, ut bonum bonum est, bonum bonum non est, ista quidem oppositio una finito prædita subiecto: altera autem, non bonum bonum est, &, non bonum bonum non est. Experiamur ergo in propositionum aliqua, nempe negatiua, quæ subiecto prædita est infinito, quænam ex aliis propositionibus illi sit aduersa. Nam propositioni quæ ait, non bonum bonum non est, ea quæ asseuerat, non bonum malum est, aduersari uidetur: attamen in quibusdam simul uerax est, hoc est in his quæ contrariorum sunt habituum capacia. Nam quoddam est non bonum, malum. Quoniam ergo hæc simul ueridica est, igitur quæ dicit, non bonum non malum est, aduersatur. Sed & hæc in quibusdam etiam uera simul est. in his enim quæ contrariorum minime susceptiua sunt, quæ dicit, non bonum non malum est, cum ea quæ ait, non bonum non bonum est, simul uerax est. Nam in ligno utrumque uerum est. Confutatis igitur duabus hisce propositionibus, reliquum, ut quæ dicit, bonum non bonum est, mentiatur. Quoniam ergo cum negatione ex infinito subiecto, nimirum aiente non bonum bonum non est, sola quæ dicit, non bonum bonum est, depugnat: quadam etiam consecutione cum simplici negatione, quæ ait, bonum bonum non est, sola, quæ inquit, bonum bonum est, decertat: non etiam quæ dicit, bonum malum est, neque item quæ, bonum non malum est. Hæc, inquam, est illa aspectu horrenda dubitatio. Huiusmodi autem solutio, in secunda utique oppositione, sic sese habere, uti diximus, licere: propterea quod infinita in negatione subiecta sumimus: infinitorum autem subiectorum & prædicatorum in nominibus non sunt contrarietates: ideoque illi propositioni quæ ait, non bonum bonum non esse, eam quæ dicat, non bonum bonum esse, aduersari pronunciauimus. At in simplicibus propositionibus, quandoquidem finita subiiciuntur nomina, ut, bonum bonum est: finitorum autem nominum sunt contrarietates: idcirco non aduersari, bono non bonum, sed malum diximus. Sed forsitan aliquis me appellabit, uetus iam promissum repetens, meque initio professum esse dicet, in omnibus propositionibus, tum determinatis, tum indefinitis ostensurum, magis esse contrariam affirmationi negationem, quam contrariam affirmationem: in parte autem duntaxat me pollicitationem exoluisse, cum uniuersales non adiecerim determinationes. Id tamen quasi aliud agendo præstiti, articulorum additamentis uniuersalium uice determinationum usus. Alioqui si conscius mihi fuissem, in uniuersalibus determinationibus aliud, quam ꝙ in indefinitis docuimus, reperiri, rationis sane fuisset etiam illarum nominatim meminisse. Manifestum autem nihil interfuturum, ne si uniuersalem quidem affirmationem ponamus. dicitur uero, omnis homo, omne bonum. Nam uniuersalis erit negatio tali rursum contraria determinatę affirmationi. Quoniam autem, ut sæpenumero dixi

mus, ab internis enunciatiui sermones generantur, & ad illos, ut authores, referuntur: in opinionibus ante sermo nobis exercendus est. Opinioni ergo quæ omne quod bonum sit, bonum arbitratur, hæc nullum eorum quæ bona sunt, bonum esse, aduersatur. Quod autem articuli cum propositionibus constructi, in totum prædicatum de subiecto prædicari indicent, uel cæco, ut in parœmia, clarum est: unde mortalem esse hominem dicimus: hominem autem bonum: præfixo illic articulo, hic sublato. Quamobrem? Quoniam illic mortale de omni homine prædicatum, articulum id ipsum significantem, adsumpsit: hic articulus a bono sublatus est, quoniam aliqui homines boni, sed non omnes. Prius igitur confitebimur quicquid bonum sit bonum esse. Huic autem æquiparatur omne bonum bonum est: quod quoniam dedimus, etiam opinionem quæ, bonum bonum esse opinatur (cum præsertim ob articuli additionem, uniuersale acceptum sit bonum) cum ea propositione quæ quicquid bonum sit bonum esse dicit, eandem ponamus. Atqui hæc cum, omni, æquipollere concessa est. Quare propositio quæ cum articulo struitur, eadem est cum ea, quæ uniuersalem obtinet determinationem. Tu uero sermonis etiam in non bono, periculum facito, sic ratiocinans, non bonum, idem esse cum hoc, quod non bonum: id autem æquiparatur, isti nihil bonum: idem igitur non bonum & nihil bonum. Nam si, a, omni, b, inest, b, autem omni, g: a, igitur etiam omni g. Vobis enim oppidoquam harmonico primæ syllogismi figuræ cantico proludere debuimus. Quando ergo in opinionibus sermonem adamussim excussimus, sunt autem, ut didicimus, tum affirmationes, tum negationes quæ in uoce sunt, earum notæ: manifestum etiam affirmationi negationem de eodem uniuersaliter enunciatam esse contrariam, ut huic, omne bonum bonum, contraria est ista, nullum bonum bonum: huic uero, omnis homo bonus, contradictoriæ ista, non omnis homo bonus. Nos autem par est ratiocinationi a maiori adhærescere, in qua quæ simul ueraces sunt, minime contrarias esse, monstrauimus. Nam quia contraria, sub opposita reducuntur, opposita autem ut simul uera sint fieri non potest: ne contraria quidem unquam esse simul uera poterunt. Eundem autem, modo affirmantem, modo negantem, circa communia subiecta simul uerum enunciare contingit: quemadmodum qui ait, non bonum non bonum est, &, non bonum malum non est, circa communia subiecta (nam in utraque propositione infinita sumpta sunt) simul uerum extulit. Siquidem in eo, quod contrariorum capax non est, utrumque uerum esse potest. Simul autem ut contraria eidem subiecto insint, fieri non potest. Nam non bonum, bonum non est, &, non bonum bonum est, in nullis omnino rebus simul ueridica erunt. In hunc ergo modum in facundo hocce theatro, imposita mihi Aristotelis persona, illius commentationem de enunciatiuis orationibus desultaui: collimate omnino & coniecte, haud equidem dixerim, sed tamen sagacissime & generosissime. Fortasse uero & alii, si meo iudicio subscribent, bellissime in Aristotelico dogmate philosophabuntur. Quoad igitur assequi potui sedulo hominis grauitati incumbens, nihil equidem celaui.

FINIS PARAPHRASIS.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G.

Omnes sunt Duerni.

Venetiis apud Hieronymum Scotum. M. D. XLI.